

NIEUWSBRIEF

Het Merkske

coppulerende bonte dikkopjes
(foto: Wim Verschraegen)

INHOUD

4 Zwarte Wouw in het Merkske

Jarno van Bussel (boswachter ecologie, Staatsbosbeheer)

6 Vleermuizenkasten in Wortel-Kolonie

Dirk Swaenen (Vrijwilliger vleermuizenexpert, Agentschap voor Natuur en Bos)

12 Verspreidings onderzoek van amfibieën met fuiken

Bart Hoeymans (Boswachter Natuur en Bos)

18 Boomkikker in het Merkske

Bart Hoeymans (Boswachter Natuur en Bos)

22 Schermonderzoek

Bart Hoeymans (Boswachter Natuur en Bos), Loïc van Doorn (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek)

28 Dispersie van knoflookpad & kamsalamander

Sam Janssen (Stagiair Agentschap voor Natuur en Bos)

34 Achter de schermen bij de padvinders van Merksplas

Karen Sterkens (Milieuambtenaar, Merksplas)

36 Dagvlinders 2025

Bart Hoeymans (Boswachter Natuur en Bos) en Wim Verschraegen (Vrijwilliger)

47 Ongewervelden uit het Merkske

Dirk Eysermans (vrijwilliger Agentschap voor Natuur en Bos)

54 Boktorren van het Merkske

Ted Overmeer (boswachter Staatsbosbeheer)

58 Paddenstoelen in het Merkske

Bart Hoeymans (Boswachter Natuur en Bos)

68 2025: Een jaar vol beleving en nieuwe horizonten voor ons bezoekerscentrum

Natuurpunt Markvallei

70 IWP Merkske werkt aan een schoner en veerkrachtiger stroomgebied!

Integraal Waterproject Merkske

71 Aanplant in het Merkske (Staatsbosbeheer)

Ted Overmeer (boswachter Staatsbosbeheer)

75 Beheer en verbetering van natte wandelroutes

Ted Overmeer (boswachter Staatsbosbeheer), Carlo Van Boxel (Natuurpunt Markvallei),
Bart Hoeymans (boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos)

ZWARTE WOUW IN HET MERKSKE

Jarno van Bussel (Boswachter ecologie, Staatsbosbeheer)

De zwarte wouw wordt in het Merkske niet vaak gezien, met name in de voorjaarsrek komt er wel eens een vogel voorbij. Dit jaar (2025) bleef het daar niet bij. Op 2 mei deed Ted Overmeer een waarneming van twee individuen die duidelijk niet op trek waren, zou het dan toch? Op 9 mei kreeg Ted een mooie bevestiging nadat hij een zwarte wouw met nestmateriaal zag vliegen!

Graag wilden we, zonder ze te verstoren, weten of de vogels ook daadwerkelijk tot broeden kwamen en of er zelfs jongen uit zouden vliegen. Wouwen zijn best verstoringsgevoelig en dat wilden we voorkomen daardoor besloten we nog even af te wachten.

Met ons tweeën (Ted en ondergetekende) zochten we op 23 mei naar de mogelijke nestplaats. Al snel vonden we een nest in een populier op een eigendom van Staatsbosbeheer, op circa 25 meter van de Belgische grens. Tot onze verbazing zat er een adulte vogel op een tak naast het nest. Deze zat met de kop in de veren gedoken en liet weinig teken van leven zien. Juist op dit moment zouden ze zeer alert moeten zijn, maar dat bleek niet het geval.

Adulte vogel met zijn kop in de veren

Adulte vogel in de vlucht
(foto: Wim Geyskens)

Na telefonisch contact met iemand die veel nest- en zenderonderzoek doet bij onder andere wouwen, konden we al snel de conclusie trekken dat deze zwarte wouw zeer verzwakt moest zijn. Dit kan vogelgriep zijn geweest (zwarte wouw is een aaseter en vogelgriep kan dus makkelijk worden overgedragen), maar helaas kan vergiftiging niet worden uitgesloten. De bevroagde expert komt nog jaarlijks vergiftigde wouwen tegen. Helaas hebben we nadien geen dood individu kunnen vinden dat ter onderzoek opgestuurd kon worden. Een van beide opties is dus mogelijk, maar wat het precies is geweest zullen we nooit weten.

Met maar een handjevol bekende broedgevallen in de provincie Noord-Brabant (in 2011 de eerste, hierna nog maar enkele keren) heeft deze bijzondere broedvogel ook het Merkske gevonden?

Helaas liep deze broedpoging niet goed af... Hopelijk weten andere zwarte wouwen de komende jaren ook het Merkske te vinden, dit zullen we in de gaten houden. Waarneming van zwarte wouwen (territorium-indicerend) zijn dan ook zeer welkom bij Ted en ondergetekende!

VLEERMUIZENKASTEN IN WORTEL-KOLONIE: EEN SUCCESVERHAAL

Dirk Swaenen (Vrijwilliger vleermuizenexpert, Agentschap voor Natuur en Bos)

Begin 2020 sloegen vleermuisvrijwilliger Dirk Swaenen en Bart Hoeymans, de lokale boswachter (ANB) van natuurgebied Wortel-Kolonie in het noorden van de provincie Antwerpen, de handen in elkaar. In vier jaar tijd werden er maar liefst 110 vleermuiskasten van diverse modellen opgehangen. Vijf jaar na de plaatsing van de eerste kast blikken we met trots terug op de resultaten van dit succesvolle initiatief!

plaatsen vleermuiskasten
foto: Dirk Swaenen

Waarom zijn vleermuiskasten zo belangrijk?

De meeste inheemse vleermuissoorten vinden hun thuis in boomholtes. Deze natuurlijke verblijfplaatsen zijn essentieel voor overwintering, het vormen van zomerkolonies en als jaarrond verblijf. Vleermuizen verhuizen bovendien regelmatig, waarschijnlijk om hygiënische redenen, zoals het vermijden van parasieten en een overmaat aan uitwerpselen.

Helaas worden holle bomen vaak als gevaarlijk beschouwd en verwijderd, wat leidt tot een groot tekort aan natuurlijke holtes,

en dus verblijfplaatsen. Vleermuiskasten kunnen dit tekort deels compenseren, al bieden ze niet dezelfde temperatuurbuffering als eeuwenoude eiken. Er is nog veel onbekend over vleermuiskasten, zoals de ideale ophangplek, het nut van het clusteren van kasten en welk model nu het beste werkt. Meer kennis hierover is essentieel, vooral wanneer vleermuiskasten als mitigerende maatregel worden voorgesteld bij geplande bomenkap.

In Wortel-Kolonie werden de kasten in zeven fases over een periode van vier jaar opgehangen. In totaal werden 12 verschillende type vleermuiskasten gebruikt, verspreid over vier clusters.

Cluster van vleermuiskasten
Foto: Dirk Swaenen

Resultaten na 5 jaar monitoring

Vleermuizen hebben enige tijd nodig om nieuwe objecten in hun leefgebied als woonplaats te herkennen. Na 3 jaar begon het aantal gebruikte kasten en het aantal vleermuizen gestaag te stijgen. Later toegevoegde kasten werden binnen drie maanden in gebruik genomen, wat aantoont dat de kasten nu een integraal onderdeel zijn van hun mogelijke verblijfplaatsen. Maar liefst 79% van deze kasten wordt inmiddels regelmatig gebruikt door vleermuizen.

Vooral het model 1FTH van Schwegler is populair bij **gewone** en **ruige dwergvleermuizen** (*Pipistrellus pipistrellus* en *Pipistrellus nathusii*). De gewone dwergvleermuis was een van de soorten die vrij snel de kasten begon te gebruiken. Dit najaar werden echter voor het eerst kleine groepjes aangetroffen, waarschijnlijk voortplantingsgroepjes. Mannelijke vleermuizen lokken met speciale baltsroepen in de nazomer en herfst, vrouwtjes naar zogenaamde paarverblijfplaatsen om te paren. De ruige dwergvleermuis, een trekvlleermuis die bij ons overwintert na een tocht van wel meer dan 1800 kilometer, is ook een frequent bezoeker. De **gewone grootoorvleermuis** (*Plecotus auritus*), een soort die vooral op nachtvinders jaagt, heeft de kasten eveneens volledig goedgekeurd. In de zomer van 2025 werden er zeven kraamkolonies met jongen gevonden.

vleermuizen in kast: gewone dwergvleermuis (boven) en ruige dwergvleermuis (onder)
Foto: Dirk Swaenen

Kolonie gewone grootoorvleermuizen met jongen. Foto: Dirk Swaenen

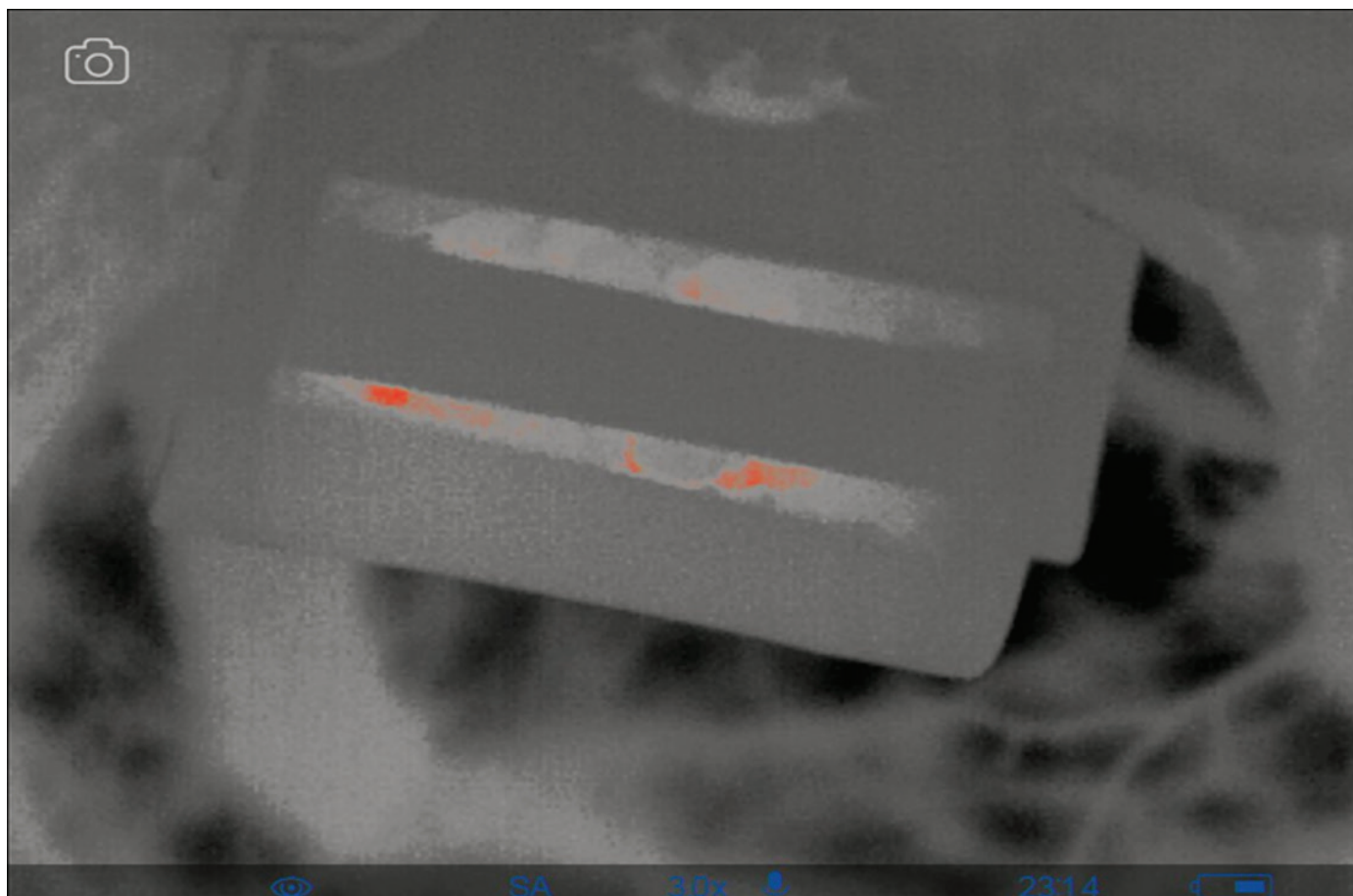
Naast de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis, vonden nog vier soorten hun weg naar de kasten: **rosse vleermuis** (*Nyctalus noctula*), **watervleermuis** (*Myotis daubentonii*), **baardvleermuis** (*Myotis mystacinus*) en **franjestaat** (*Myotis nattereri*). Dit brengt het totaal op zeven verschillende vleermuissoorten die gebruikmaken van de vleermuis kasten in Wortel-Kolonie.

Overwinterende rosse vleermuizen. Foto: Dirk Swaenen

Overwinterende rosse vleermuizen

Tijdens de winter van 2024-2025 werd er voor het eerst een groep overwinterende rosse vleermuizen waargenomen. Het begon in oktober met één exemplaar, en in november werden er al 28 dieren in zes verschillende kasten gevonden. Na de eerste dagen vorst verhuisden alle vleermuizen naar één kast. Een warmtecamera legde vast dat de dieren tijdens een vorstperiode niet langer de omgevingstemperatuur hadden, maar samen warmte produceerden om als groep de winter te overleven. Tegen de maand maart hadden de dieren de kast verlaten en werden 42 individuen opnieuw verspreid in vijf verschillende kasten aangetroffen. Vanaf de eerste warme dagen in april waren alle dieren verdwenen. In september 2025 werd één vrouwtje Rosse vleermuis uitgerust met een zender, om meer te leren over de trek van deze soort.

Warmtebeeld overwinterende rosse vleermuizen
Foto: Dirk Swaenen

Tweede jaar op rij kolonie baardvleermuizen

In 2024 deed men een bijzondere ontdekking in een oud beukenbos zonder ondergroei: de allereerste kolonie baardvleermuizen in een Belgische vleermuiskast, model 1FTH van Schwegler, met maar liefst 28 zichtbare dieren! Dit jaar, in 2025, werd dat succes overtroffen door opnieuw een kolonie baardvleermuizen aan te treffen, bestaande uit 43 volwassen exemplaren (exact aantal bepaald door uitvliegtellingen) én 19 jongen! Dit is bijzonder, want zomerverblijven van baardvleermuizen bevinden zich normaal gesproken in gebouwen – achter gevelbekleding, achter bepleistering, achter vensterluiken – of in holtes in levende of dode holle bomen.

Ook was duidelijk zichtbaar dat de ventilatie-openingen in het bovenste deel van de kast hun nut hebben. Een warme stroom lucht was zichtbaar op de

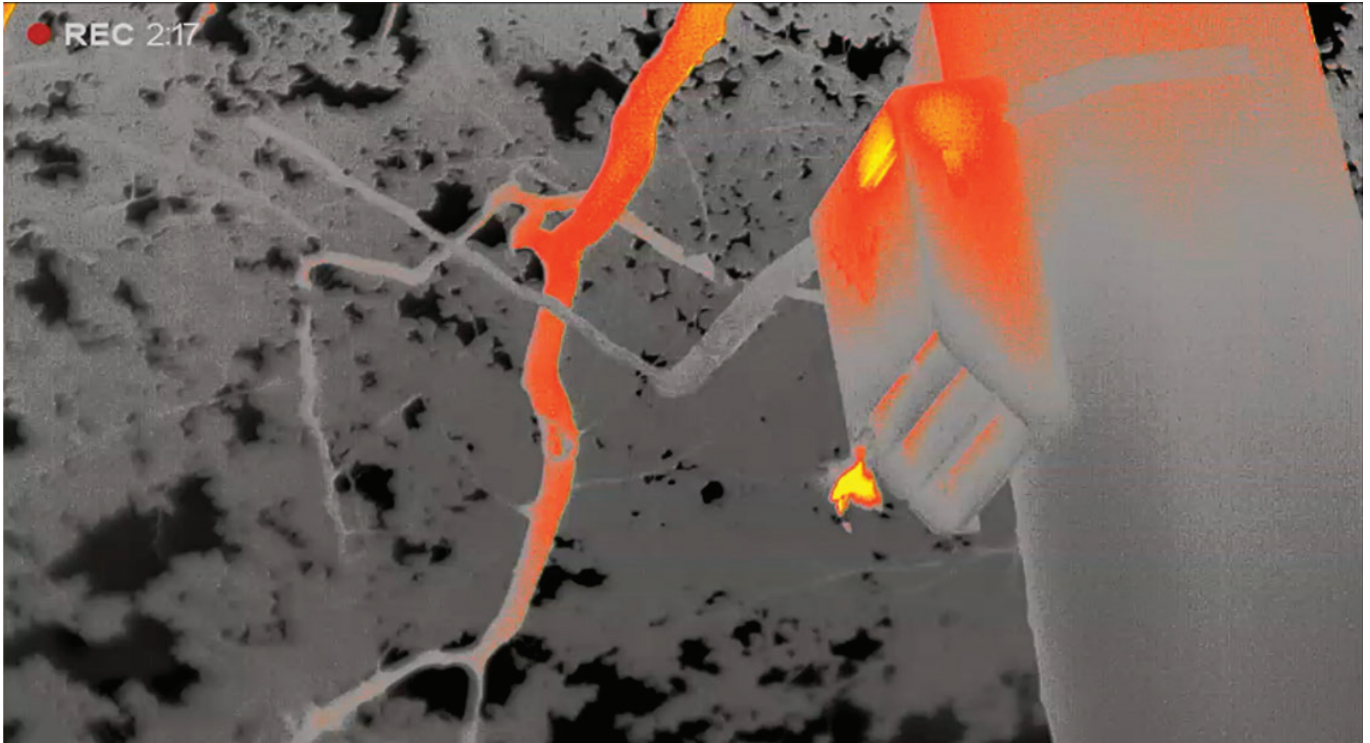

Kolonie baardvleermuizen in 1FTH kast
Foto: Dirk Swaenen

Creche van onvolgroeide jongen
Foto: Dirk Swaenen

warmtebeeldcamera. Dit was tevens ook de plaats met het grootste aantal dieren in de kast. De dieren vlogen verspreid over een 20-tal minuten vlak na zonsondergang uit en gebruikten de eerste meters geen sonar. Een half uurtje later kwam het eerste vrouwtje terug van de jacht om het jong te zogen. Dit patroon herhaalde zich gedurende de hele nacht. Tijdens de zomer verhuisde de kolonie viermaal en gebruikte daar drie verschillende kasten voor, een bewijs dat clustering van kasten van belang is.

Warmtebeeld van kolonie baardvleermuis
Foto: Dirk Swaenen

Toekomstmuziek

Ondertussen worden de gegevens uit Wortel-Kolonie gebruikt om te vergelijken met andere gebieden. Ook werden er in de kasten temperatuurloggers gehangen om te kunnen bepalen of deze factor meespeelt in het succes van een vleermuiskast. De eerste resultaten van het onderzoek in dit gebied zijn alvast indrukwekkend en tonen aan dat vleermuiskasten belangrijk zijn als aanvulling op natuurlijke verblijfplaatsen voor vleermuizen.

*Dit alles is enkel mogelijk geweest dankzij de
goede samenwerking met de boswachter en
dankzij de hulp van vele vrijwilligers!*

VERSPREIDINGSONDERZOEK VAN AMFIBIEËN MET FUIKEN

Bart Hoeymans (boswachter Natuur en Bos)

Inleiding

Ieder jaar worden door een klein clubje van vrijwilligers en professionelen 10-tallen poelen geïnventariseerd op de aanwezigheid van amfibieën, met een speciale aandacht voor watersalamanders.

Bij dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van fuiken aangevuld met zichtwaarnemingen (later op het jaar eventueel aangevuld met schepnetonderzoek). Het onderzoek met fuiken start in het vroege voorjaar vanaf eind februari/begin maart tot uiterlijk half mei.

Standaard gebruiken we fuiken van het type 'Vermandel' die op de bodem van de poel geplaatst worden. Omdat deze zeer zwaar in gebruik zijn gebruiken sommige vrijwilligers drijfhuiken van het type 'Ravon'.

Het betreft poelen die voor salamandersoorten geschikt zijn als voortplantingswater. Het gaat dus niet over wateren met veel vis of systemen die niet lang genoeg water houden.

De fuiken worden daags voordien in het water gezet en de dag erna gecontroleerd. Bij kleinere poelen (tot +/-500m²) werken we normaal met 2 'Vermandel' fuiken, bij grotere wateren gebruiken we soms 4 fuiken.

In 2025 zijn er niet minder dan 58 poelen geïnventariseerd!

fuik type 'Vermandel'
(foto: Bart Hoeymans)

Als er gewerkt wordt met fuiken van het type 'Ravon' gebruiken we er normaal 6 per poel. De 'Ravon' fuiken vangen lagere aantallen en een licht ander soortenspectrum wat het extra aantal fuiken rechtvaardigt. Zo worden er met de 'Ravon' fuiken meer kikkers en minder salamanders gevangen dan met de 'Vermandel' fuiken. Kikkers bevinden zich vaker bovenin de waterkolom, watersalamanders meer op de bodem van het waterlichaam.

Fuiken blijven meerder dagen achter elkaar in eenzelfde poel staan tenzij alle aanwezige soorten gevangen zijn, dan kan er vroeger naar een andere locatie verhuisd worden. Eventueel wordt een poel later op het jaar opnieuw bemonsterd.

De gevangen aantallen zijn onderling moeilijk met elkaar te vergelijken (ook als men enkel hetzelfde type fuik gebruikt) omdat er zeer veel variabelen zijn (zoals het weer, plaatsing van de fuiken, periode in het jaar ...) waarmee rekening gehouden dient te worden.

Het onderzoek richt zich dan ook meer op de aanwezigheid van soorten (inventarisatie) en minder op monitoring.

In dit onderzoek wordt relatief weinig tijd gestoken in het scheppen naar larven. Dit omdat het een nogal intensieve manier van werken is die gepaard gaat met een ruime mate van verstoring. Om deze reden beperken we het aantal poelen die we met schepnet bemonsteren en beperken we het aantal scheppen per water tot een 30-tal.

Schepnetonderzoek geeft wel heel waardevolle informatie over de aanwezigheid van larven en dus voortplanting van de amfibieënsoorten. Ook is het een zeer goede manier om de aanwezigheid van vis vast te stellen.

Bij het legen van de fuiken worden de gevangen soorten genoteerd, de aantallen, de leeftijd (larve, juveniel, subadult of adult) en indien mogelijk het geslacht. Na het legen van de fuiken wandelen we nog eens rond de poel en speuren naar de aanwezigheid van andere amfibieën. Zeker in het vroege voorjaar is dan de aanwezigheid van adulte dieren en/of ei-legsels van gewone pad en/of bruine kikker goed vast te stellen. Bijkomend noteren we een set aan gegevens zoals de aanwezigheid van vis (en de soorten), zuurtegraad, aanwezigheid van water- en oeverplanten (verlanding), eventueel aangevuld met helderheid van het water, dikte van de sliblaag, etc...

Deze gegevens zijn voor de terreinbeheerder zeer waardevol omdat het poelbeheer aan dit onderzoek gekoppeld is.

Mede door dit onderzoek is het Merkske één van de beter geïnventariseerde gebieden voor wat amfibieën betreft en dat vertaalt zich in een gericht beheer.

Resultaten veldwerk

Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

Voor de vrij zeldzame kamsalamander is het Merkske een zeer belangrijk leefgebied. Dit jaar werd de soort vastgesteld in 32 poelen verspreid over het gebied van Wortel-Kolonie in het westen tot de Broskens in het oosten. De soort werd ook opnieuw terug gevonden in de depressie van het Moer

- Volwassen dieren werden in 34 poelen gevangen verspreid over 61 vangsten. In totaal werden er met fuiken 183 adulte dieren gevangen waarvan 137 in een 'Vermandel' fuik en 46 in een 'Ravon' fuik.
Iets meer dan 61% van de gevangen dieren bestaat uit mannetjes. Er werden 112 mannetjes genoteerd tegenover 70 vrouwtjes, van 1 dier is het geslacht niet opgegeven.
- Bij het schermonderzoek in het voorjaar rond 3 poelen werden in totaal 1298 volwassen kamsalamanders gevangen.
- In 1 poel werd er een larve waargenomen met een fuik. Het schepnet werd in 2025 niet gebruikt.

Alpenwatersalamander (*Ichtyosaura alpestris*)

De Alpenwatersalamander werd waargenomen in 49 van de 58 bemonsterde waterpartijen. De soort komt dan ook bijna overal in de vallei van het Merkske voor.

- Volwassen dieren werden in 49 poelen gevangen verspreid over 100 fuikvangsten. De soort kent niet enkel de ruimste verspreiding maar is ook het talrijkst van de watersalamanders. Er werden 850 salamanders gevangen waarvan 730 met een 'Vermandel' fuik en 120 met een 'Ravon' fuik.
Ongeveer 70% van de gevangen dieren zijn mannetjes. Er werden 605 mannetjes en 245 wijfjes geregistreerd.
- Bij het schermonderzoek in het voorjaar rond 3 poelen werden in totaal 585 volwassen Alpenwatersalamanders gevangen.
- In 2025 werden er geen larven gevangen met fuik of schepnet.

Alpenwatersalamander, vrouw
(foto: Maxime Bervoets)

Kleine watersalamander (*Lissotriton vulgaris*)

De kleine watersalamander is een algemene soort in het gebied en werd in 52 van de 58 bemonsterde poelen waargenomen. In tegenstelling tot andere jaren werd deze soort in meer wateren en in hogere aantallen gevangen dan de Alpenwatersalamander.

- Volwassen dieren werden met fuiken in 52 poelen gevangen. In totaal werden er **932 adulte dieren** geteld (verspreid over 160 vangsten) waarvan er 766 in een 'Vermandel' fuik terecht kwamen en 165 in een 'Ravon' fuik.
Van 908 dieren werd het geslacht bepaald waaronder 555 (61%) mannetjes en 353 wijfjes.
- In totaal werden er 10 larven gevangen verspreid over 7 poelen.
- Ieder jaar vangen we neotene kleine watersalamanders in het Merkske. We spreken van neotenie als de metamorfose niet wordt voltooid maar dat de dieren wel geslachtsrijp worden en mee doen aan de voortplanting. Neotene dieren behouden kenmerken van het larvale stadium waarbij de uitwendige kieuwen het meest opvallen. Het kan zijn dat de dieren later toch nog het water verlaten en geheel metamorfoseran. In 2025 werden er 17 vrouwelijke neotene dieren gevangen verspreid over 7 poelen. Het betreft 1,8% van het aantal gevangen aantal kleine watersalamanders. Sinds 2015 zijn er in het Merkske 73 neotene dieren gevangen waarvan het merendeel 65 (89%) vrouwtjes. Of dit betekend dat neotenie minder bij mannetjes voorkomt is niet met zekerheid te zeggen maar daar lijkt het wel op.
- Bij het schermonderzoek in het voorjaar rond 3 poelen werden in totaal 169 volwassen kleine watersalamanders gevangen.

Kleine watersalamander, man
(foto: Maxime Bervoets)

Vinpootsalamander (*Lissotriton helveticus*)

De vinpootsalamander is het Merkske de zeldzaamste van de watersalamanders. In de Lage landen komt de vinpootsalamander vooral voor in zuurder water zoals in heidevennen of vennen in naaldbossen.

Het leefgebied van de soort in het Merkske wijkt hier sterk vanaf en ze komt er voor in de meer basische gebieden met als belangrijkste leefgebied de depressie van het Moer. Hier vinden we ze in kleinere, vegetatierijke poelen met meer basisch water (ph van 6.5 tot 7).

De soort werd in 5 poelen gevangen verspreid over 12 vangsten.

De aantallen lagen in 2025 veel hoger dan voorgaande jaren. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat de poelen eind 2024 zijn droog gezet en visvrij zijn gemaakt. Alle andere wateren in de depressie van het Moer bevatten intussen vis en zijn veel minder geschikt voor de vinpootsalamander. Mogelijk heeft een groot deel van de populatie een overstap gemaakt naar de poelen.

In totaal werden er **310 vinpootsalamanders** (tegen 38 in 2024) gevangen, allen in een Vermandel fuik.

Er werden enkel volwassen dieren gevangen waaronder 172 mannetjes (55%) en 138 wijfjes.

Het merendeel van de gevangen watersalamanders (alle soorten) zijn mannetjes. Dat is iets dat we ieder jaar terug zien en vaak iets prominenter dan in 2025.

Bij de Alpenwatersalamander was in 2025 70% van de gevangen dieren mannelijk, bij kamsalamander en kleine watersalamander was dat 61% en bij de vinpootsalamander slechts 55%.

De reden hiervoor is te vinden in het feit dat mannelijke watersalamanders tijdens de voortplanting actiever zijn dan de vrouwtjes. De mannetjes gaan actief op zoek naar vrouwtjes die ze daarna met een baltsritueel het hof maken. Bij dit baltsritueel zijn uiterlijk (pronken met rug- en staartkam, kleur) en geur (verspreiden van feromonen) zeer belangrijk.

Bovendien blijven mannetjes vaak langer in het water aanwezig. Veel vrouwtjes verlaten kort na het leggen van de eitjes het water.

De grotere mobiliteit en langere waterfase zijn er de oorzaak van dat, bij het werken met fuiken, een vertekend beeld kan ontstaan in de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke dieren. Algemeen wordt er aangenomen dat er geen redenen zijn om te veronderstellen dat de geslachtsverhouding bij watersalamanders afwijkt van 1 op 1.

Groene kikker complex (Pelophylax esculenta synklepton)

In het Merkske komen 2 soorten groene kikkers voor, de poelkikker (Pelophylax lessonae) en de bastaardkikker (Pelophylax kl. esculenta). De bastaardkikker is eigenlijk een vruchtbare kruising tussen de poelkikker en de meerkikker (Pelophylax ridibunda) die niet in het gebied voorkomt.

Waar mogelijk worden adulte dieren steeds tot op soortniveau gedetermineerd, bij volwassen dieren is dat meestal mogelijk, bij juveniele moeilijker en bij larven is dit onmogelijk. Bij twijfel noteren we steeds groene kikker onbekend.

Groene kikkers werden waargenomen in 20 poelen waarvan in 8 enkel bastaardkikker werd waargenomen. In 4 poelen werd enkel poelkikkers gevangen. In 2 poelen werd poelkikker en groene kikker onbekend waargenomen, in 3 poelen zowel poel- als bastaardkikker en in 3 poelen enkel groene kikker onbekend.

Amplexus bruine kikker met gewone pad
(foto: Bart Hoeymans)

- Bastaardkikkers werden in 13 poelen gevangen (fuiken en schermonderzoek). In totaal gaat het over 236 kikker. 15 kikkers zijn gevangen met ‘Vermandel’ fuiken, 12 kikkers zijn gevangen met een ‘Ravon’ fuik en 207 kikkers zijn gevangen bij het schermonderzoek rond 3 poelen.
- Poelkikkers werden in 8 poelen gevangen. In totaal werden 62 poelkikkers (4 subadult) gevangen waarvan er 4 met een ‘Vermandel’ fuik, 7 met een ‘Ravon’ fuik en 51 via het schermonderzoek rond 3 poelen.
- Er werden in het voorjaar 148 groene kikkers onbekend gevangen. 28 volwassen kikkers werden gevangen met ‘Ravon fuiken’, de overige 120 kikkers zijn gevangen tijdens het schermonderzoek rond 3 poelen.
Waarschijnlijk betreft het hoofdzakelijk subadulte dieren.

Bruine kikker (Rana temporaria)

De bruine kikker is een algemene soort die verspreid over het gebied waargenomen kan worden. Ze trekken al vroeg op het jaar naar de voortplantingswateren (vanaf midden februari) waar ze zich gezamenlijk, soms in grote groepen, voortplanten.

De waarnemingen van bruine kikker in dit onderzoek zijn eerder ‘bijvangst’. De soort is talrijker dan de onderstaande gegevens doen vermoeden. Dit is eigenlijk van toepassing voor alle kikkers- en padden in dit onderzoek.

De bruine kikker werd waargenomen in 32 van de 58- poelen.

- In 25 poelen werden volwassen dieren waargenomen. Hiervoor waren 27 fuikvangsten en 8 op zicht en/of geluid nodig. 57 kikkers werden gevangen met een ‘Vermandel’ fuik, 94 kikkers werden gevangen met een ‘Ravon’ fuik en 159 kikkers werden gezien.
- Larven werden gevangen in 6 poelen. 860 larven werden gevangen met een ‘Vermandel’ fuik, 8 met een ‘Ravon’ fuik en er zijn nog 2 zichtwaarnemingen met een schatting van totaal 3400 larven.
- Op 6 verschillende plaatsen werden er eilegels waargenomen. In aantal variërend van enkele klompen tot pakketten van enkele m².
- Bij het schermonderzoek in het voorjaar van 2025 rond 3 poelen werden er in totaal 478 bruine kikkers gevangen, zowel adulte als subadulte dieren.

Boomkikker (*Hyla arborea*)

Boomkikkers werden in 6 wateren gevangen. De drijffuiken van 'Ravon' werken voor deze soort beter dan de 'Vermandelfuiken'. Zo werden er met Ravon fuiken in 4 poelen 6 volwassen boomkikkers gevangen (4 vangsten). Met Vermandel fuiken werd slechts 1 volwassen boomkikker gevangen in een 5de poel en 3 larven in een 6de poel.

Er werd in 2025 niet gericht gezocht naar larven. Voor het herintroduktie project in Wallonië werd er in 4 poelen aan Vlaamse zijde naar eiklonpen gezocht en deze waren vrij vlot te vinden.

Het reilen en zijlen van de boomkikker in het Merkske wordt op andere manieren gevolgd. Hiervoor tellen/schatten we het aantal roepende mannetjes en later op het jaar de adulte en juveniele dieren in het landhabitat. (Zie apart artikel over boomkikker in deze nieuwsbrief)

Gewone pad (*Bufo bufo*)

Ook deze algemene soort wordt onderschat via dit onderzoek. In totaal werd de gewone pad in 16 voortplantingswateren waargenomen.

- Van volwassen padden deden we 51 vangsten verspreid over 5 poelen. 40 dieren werden met een 'Vermandel' fuik gevangen en 11 met een 'Ravon' fuik. In 2 poelen werden er roepende padden gezien en/of gehoord.
- Bij het schermonderzoek in het voorjaar van 2025 rond 3 poelen werden er in totaal 2851 padden gevangen, het merendeel volwassen dieren.
- In 6 poelen werden er larven waargenomen. 4 keer werden er larven gevangen met een 'Vermandel' fuik, 2 keer met een 'Ravon' fuik. Bijkomend werd er nog een zichtwaarneming van larven doorgegeven.
- Op 2 plaatsen werden er ei-snoeren waargenomen.

Boomkikker
(foto: Geert Brosens)

Vissen en beheer van voortplantingswater

Het voorkomen van vis in een voortplantingswater is zeer problematisch. De negatieve effecten van vis op een amfibieënpopulatie zijn divers.

- Vissen kunnen optreden als predator (eten van eitjes, larven, volwassen dieren, ...),
- Vissen treden op als voedselconcurrent,
- Vissen zorgen voor degradatie van het leefgebied (vb. bodem woelende vissen, zoals karpers, zorgen voor vermindering van het aantal waterplanten en/of vertroebeling van het water).

Door de hele natte periode die startte in het najaar van 2023 zijn er vele poelen in het winterhalfjaar 2023-2024 geïnundeerd. Op deze manier werden relatief veel poelen gekoloniseerd door vis, niet zelden door exotische soorten zoals zonnebaars, *Lepomis gibbosus* of blauwband, *Pseudorasbora parva*.

Van de 53 voortplantingswateren die onderzocht zijn in 2024 waren er 19 gekoloniseerd door vis. In 2024 werden er 10 poelen terug visvrij gemaakt door leegpompen en uitmaaien.

In 2025 hebben we een versnelling hoger kunnen schakelen, geholpen door de droogte. Veel poelen zijn uit zichzelf drooggevallen waarna deze probleemloos gemaaid konden worden.

In 2025 zijn er **30 wateren** onder handen genomen. Het kan gaan om poelen met zwaar achterstallig beheer, poelen die nog leeg gepompt moesten worden en uit gemaaid maar ook om poelen die vanzelf droog gevallen waren en enkel uit gemaaid dienden te worden.

Herstelde bospoel in Wortel-Kolonie die volledig was verland.
(Foto: Bart Hoeymans)

Deels terug gevulde poel na leegpompen en uit maaien in het Moer
(Foto: Bart Hoeymans)

BOOMKIKKER IN HET MERKSKE

Bart Hoeymans (boswachter Natuur en Bos)

We waren zeer benieuwd hoe de populatie boomkikker zou reageren op de zeer natte periode die startte in het najaar van 2023 en pas eindigde begin 2025. In deze periode was het Merkske en zijlopen regelmatig buiten haar oevers getreden waardoor veel poelen en andere geïsoleerde voortplantingswateren gekoloniseerd waren met vis. Al onze inheemse amfibieën zijn in meer of mindere mate gevoelig aan vis maar de boomkikker is hier heel kwetsbaar voor. Zowel eitjes als larven van boomkikker worden graag gegeten door diverse inheemse en uitheemse vissoorten.

Een (groot) deel van de wateren was dus minder- tot ongeschikt (voor voortplanting) tijdens het voortplanting seizoenen 2024 en 2025.

Waarschijnlijk een gevolg van de klimaat verstoring is het feit dat ons weer de laatste decennia de gekste capriolen begint uit te halen. Op de historisch natte periode volgde onmiddellijk een zeer droge periode die vroeg in het voorjaar van start ging. Binnen de kortste keren stonden tal van poelen (bijna) droog en doken de aangevulde grondwaterpeilen weer de diepte in.

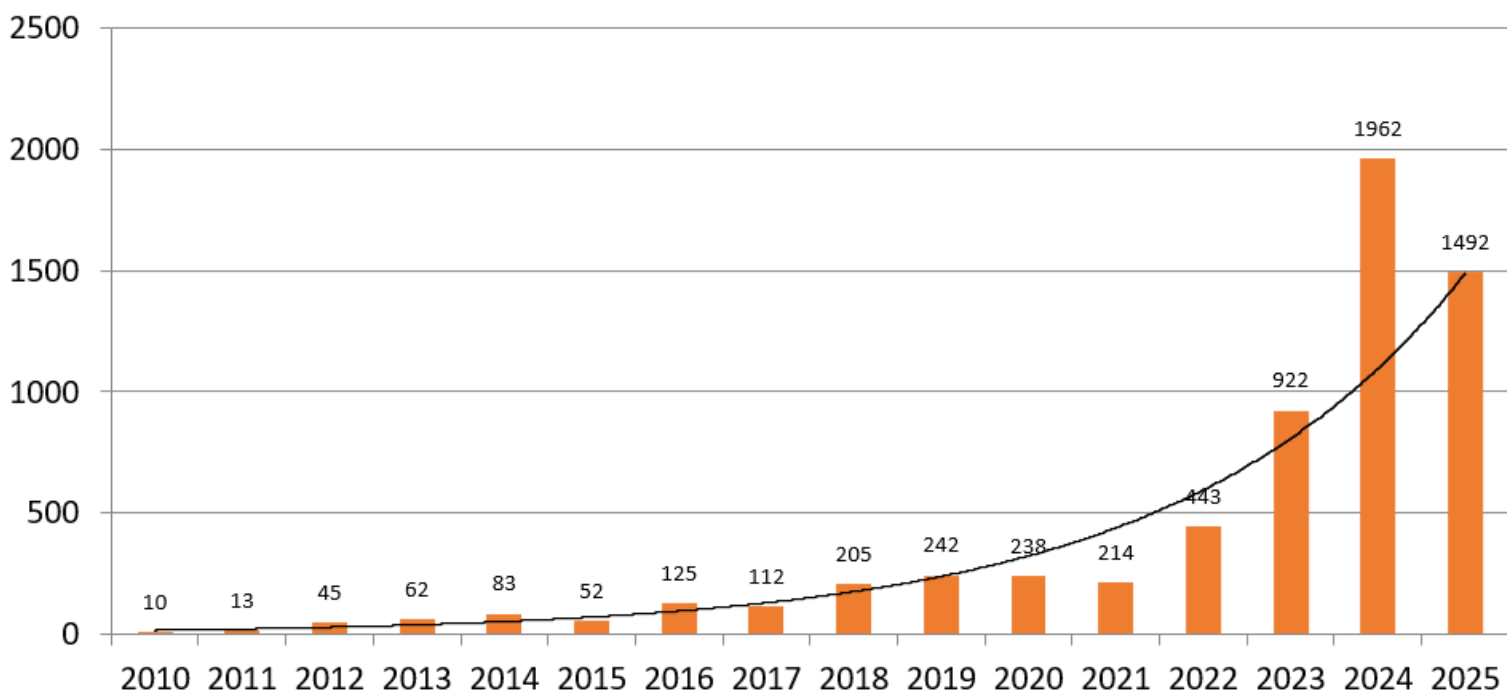
Deze combi zorgde voor een zeer slecht jaar voor zowat alle amfibieënsoorten van het Merkske, de boomkikker is hier geen uitzondering op.

De boomkikker heeft dit jaar vooral geroepen gedurende de tweede helft van april verderlopend tot begin mei. Monitoring naar roepende boomkikkers is uitgevoerd tussen 21 april en 15 mei (toen was de piek al duidelijk voorbij).

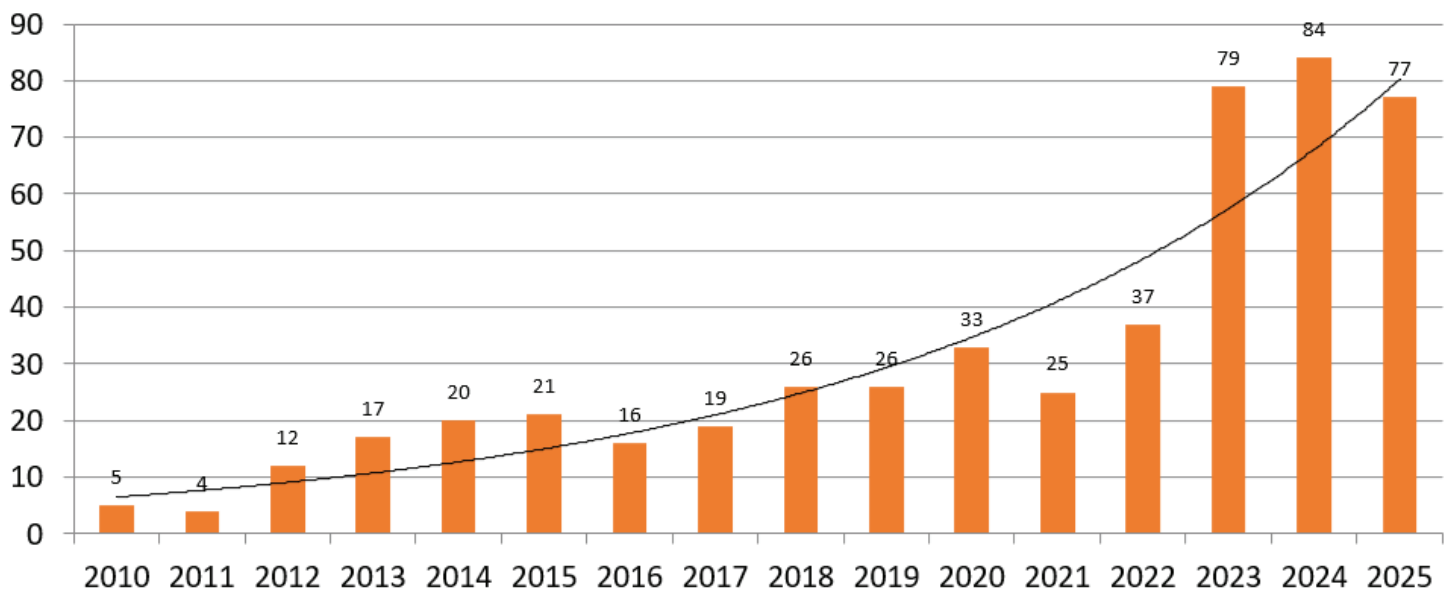
In totaal werden er 1492 roepende boomkikkers geteld. Dat is duidelijk minder dan in 2024 toen we afklokten op bijna 2000 dieren. Mogelijk betreft het een waarnemerseffect omdat op plaatsen waar de telinspanningen vergelijkbaar waren met voorgaande jaren de aantallen ongeveer gelijk waren met deze van 2024.

Kooractiviteit

Kooractiviteit: totaal aantal poelen

Het aantal wateren waaruit geroepen werd blijft ongeveer gelijk met 77 ten opzichte van 84 in 2024. Wel ontbreken de gegevens van omliggende gebieden zoals het Zwart Goor en Turnhouts vennengebied. De soort lijkt haar areaal in 2025 niet verder uitgebreid te hebben.

Het voortplantingssucces van de boomkikker in het Merkske lijkt zeer sterk te fluctueren. Goede en slechte jaren wisselen elkaar af. Zo heeft de natte zomer van 2021 gezorgd voor een hoge reproductie maar in 2022 lag het voortplantingssucces dan weer erg laag. Gelukkig was 2023 een zeer goed jaar voor boomkikker maar 2024 was dan weer eerder matig te noemen. Het lage voortplantingssucces van 2024 was waarschijnlijk te wijten aan de slechte staat van veel voortplantingswateren (visbezetting) in het voorjaar. 2025 was echter dramatisch te noemen. Er werden maar 321 jonge kikkertjes geteld, de helft van 2024 en 7 keer minder dan in 2023. Wat de reden hiervoor

is, is niet geheel duidelijk omdat de meeste poelen wel water hebben gehouden tot ver in de zomer. In ieder geval lang genoeg om van larve te kunnen metamorfosereren tot juveniele kikker.

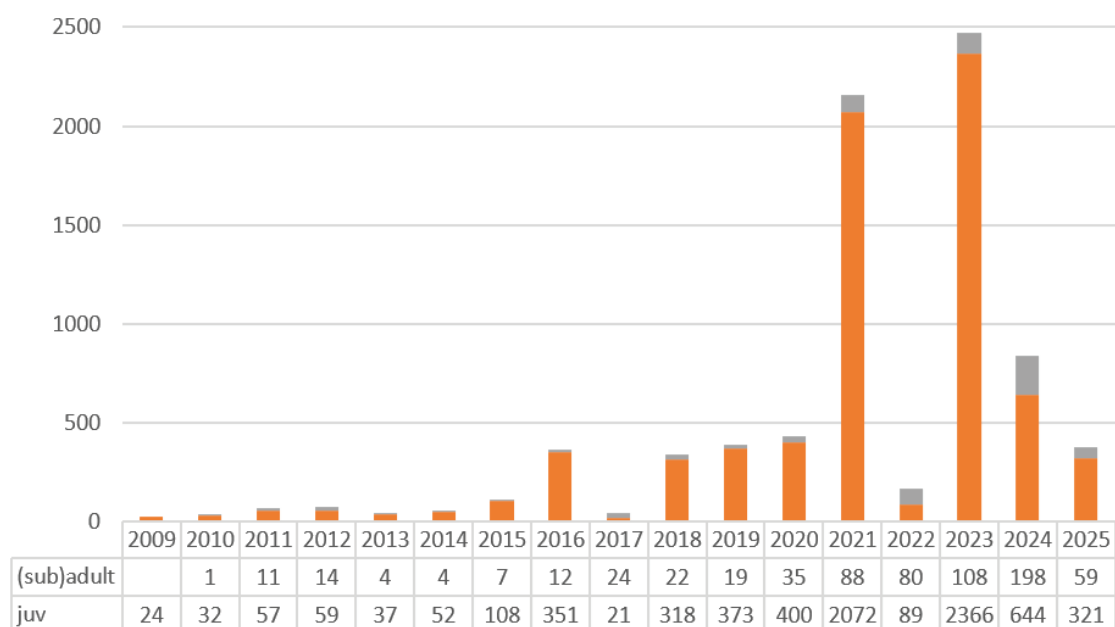
Dit dramatische voortplantingssucces zien we terug bij alle amfibieën in het Merkske.

Mogelijks heeft de droogte die gestart is vroeg in het voorjaar iets met dit lage reproductiesucces te maken. Als we naar onderstaande grafiek kijken dan zien we een zeer slechte voortplanting van boomkikker in 2017, 2022 en 2025. Dat zijn drie jaren met een zeer droog voorjaar.

Het voordeel van de droogte in 2025 is de droogval waardoor veel poelen terug visvrij zijn en in een pioniersfase zijn terug gezet. Hierdoor is wel het ideale voortplantingshabitat terug volop aanwezig. Als de weergoden ons goed gezind zijn kunnen we hopelijk terug een topjaar tegemoet zien.

Benieuwd wat 2026 zal brengen!

dieren landhabitat

Herintroductie van boomkikker in Wallonië

Momenteel loopt er een herintroductie van boomkikker in Wallonië. Deze tekst is voor een groot deel gebaseerd op het 'Rapport annuel du projet de réintroduction de la rainette verte: élevages et monitoring – 2025' aangevuld met enkele voor het Merkske relevante gegevens.

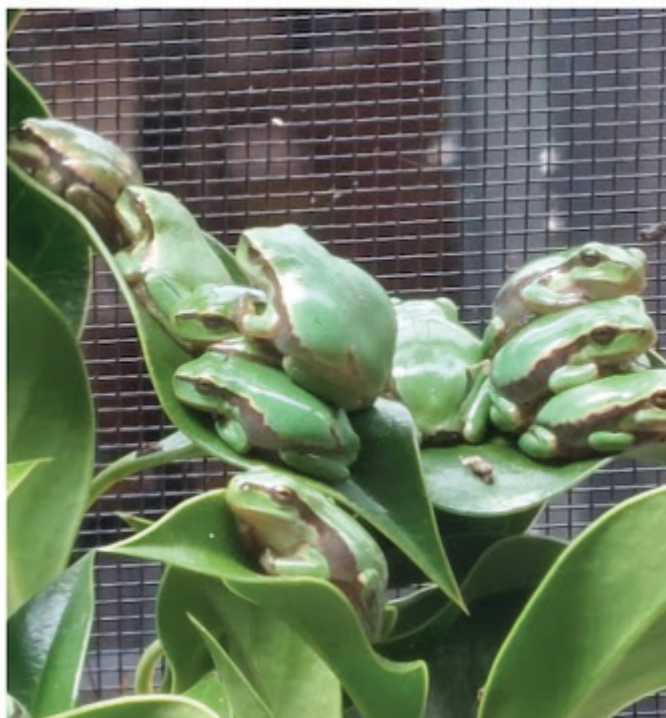
Het programma wordt geleid door de 'werkgroep Boomkikkers'. De eerste fase van dit project ging van start in 2022 met de uitzetting van jonge kikkertjes gedurende 3 jaar (volledige leeftijdsopbouw in populatie) in 4 geselecteerde locaties. Drie zijn er gelegen in de Famenne (Au Brulé, Melreux en het militaire kamp van Marche-en-Famenne) en één locatie in Belgisch Lotharingen (L'Ille).

Omdat boomkikkers normaal volwassen zijn vanaf hun 3de kalenderjaar is er in deze gebieden een monitoring naar kooractiviteit opgestart vanaf 2024.

Een tweede fase van het project is opgestart in 2025, hierbij zijn in 4 bijkomende gebieden juveniele kikkers uitgezet. Het betreft de moerassen van Harchies, het natuurreservaat Platte-sous-les-Monts, het natuurreservaat en bezinkingsvijvers van Genappe en het natuurreservaat Rend Reine. Hier zullen juveniele boomkikkers uitgezet worden tot 2027.

Het herintroductieprotocol bestaat uit het verzamelen van verse eitjes op een reeks locaties in Vlaanderen (uitgezonderd het Zwin) met een gezonde populatie. Bijzondere aandacht werd besteed aan de genetische diversiteit van de verzamelde eitjes. De eitjes werden vervolgens toevertrouwd aan de projectpartners, die verantwoordelijk zijn voor het opkweken tot het metamorfosestadium (of tot het gevorderde larvale stadium). Na de metamorfose worden de boomkikkers nog drie tot zes weken in de broedcentra gehouden voor een optimale groei. De boomkikkers worden vervolgens uitgezet in de vooraf geselecteerde locaties.

Opkweek van boomkikker. (Foto's Charles Carels)

Bij het herintroductieproject zijn er in 2022 320 juveniele kikkers uit het Merkske opgekweekt en uitgezet, in 2023 352, in 2024 862 en in 2025 1141.

De projectpartners zijn: het Wildpark van de Grotten van Han (Han-sur-Lesse), het Wildpark Pairi Daiza, vertegenwoordigd door de vzw Carapace (Brugellette), het Aquarium van Luik (Luik, ULiège), een klein aantal particuliere kwekers, het DNF (Département de la Nature et des Forêts) en Natagora. Het merendeel van de eiklompjes werd toevertrouwd aan de twee wildparken (2022-2025) en het Aquarium van Luik (2024-2025). Een klein aantal eiklompjes werd toevertrouwd aan particuliere partners (buiten wildparken en andere instellingen). Het DNF beheert verschillende uitzetlocaties en Natagora coördineert het project en treedt op als wetenschappelijk en zoötechnisch adviseur.

Kweekoverzicht:

Onderstaande tabel geeft het aantal boomkikkers dat door de verschillende partners is opgekweekt.

<u>Partner</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>
Grotten van Han	1396	1660	2601	2555
<u>Pairi Daiza</u>	1118	1049	650	833
Aquarium van Luik			531	922
Privé	870	1544	491	114
Totaal	<u>3384</u>	<u>4253</u>	<u>4273</u>	<u>4424</u>

Onderstaande tabel geeft de uitzetlocaties weer. Uitzettingen in de eerste fase zijn afgerond (laatste uitzettingen 2024), uitzettingen van tweede fase zijn gestart in 2025

<u>Locatie</u>	<u>2022</u>	<u>2023</u>	<u>2024</u>	<u>2025</u>	<u>Totaal</u>
<u>L'Ille (Etalle)</u>	1200	1159	1130		3489
Militair kamp van Marche-en-Famenne	1401	1210	1112		3723
<u>Au Brûlé (Marche)</u>	1007	1413	823		3243
<u>Melreux (Hotton)</u>	665	471	319		1455
<u>Rend Peine</u>				1238	1238
<u>Harchies</u>				1383	1383
Genappe				1009	1009
<u>Plate dessous les Monts</u>				794	794
	<u>4273</u>	<u>4253</u>	<u>3384</u>	<u>4424</u>	<u>16334</u>

Eerste resultaten kooractiviteit:

Aangezien de mannetjes normaal pas vanaf het 3de kalenderjaar beginnen te roepen is de monitoring van de herintroductiegebieden in de eerste fase opgestart in 2024. De eerste resultaten zijn alvast hoopgevend. Het aantal roepende mannetjes neemt toe in alle gebieden (het merendeel van de roepende dieren zijn waarschijnlijk nog uitgezet) en op verschillende plaatsen zijn er al eiklompjes en/of larven gevonden.

- Op locatie 'Etang d'Etalle (L'Ille)' werden in 2024 43 adulte waargenomen (5 bezoeken) en in 2025 73 adulte op 10 bezoeken. In 2025 werden er geen eiklompjes gevonden maar wel 5 larven.
- In het militaire kamp van Marche-en-Famenne komt de grootste populatie in Wallonië voor. Hier werden zowel in 2024 als 2025 2 bezoeken uitgevoerd. In 2024 resulteerde dat in 51 dieren, in 2025 in 255 dieren. Wel dient opgemerkt te worden dat de telomstandigheden in 2025 beter waren dan in 2024. Dit verklaart mogelijk een deel van de explosieve groei. Zowel in 2024 als in 2025 werden er eiklompjes gevonden.
- Op de locatie 'Au Brûlé' werd een significante toename waargenomen ten opzichte van 2024 (117 adulte in 2025 versus 53 in 2024). Tijdens de tellingen in 2025 werden ook een 10-tal eiklompjes gevonden, evenals 4 larven in 2 verschillende wateren.
Het terrein wordt wel zeer goed opgevolgd met 11 bezoeken in 2024 en 16 bezoeken in 2025.
- Ook in het gebied 'Melreux' wordt er een significante toename waargenomen. Zowel in 2024 als 2025 werd het gebied 2 keer bezocht. In 2024 werden er 20 adulte dieren waargenomen in 2025 waren dit er 60. In 2024 werd vastgesteld dat de boomkikker 2 nieuwe locaties had gekoloniseerd. De soort kon ook in 2025 op beide plaatsen vastgesteld worden. De aantallen op de nieuwe locaties zijn echter laag (een handvol individuen). Ook in dit gebied zijn een 10-tal eiklompjes gevonden wat wijst op lokale voortplanting.

Bronnen: Rapport annuel du projet de réintroduction de la rainette verte: élevages et monitoring – 2025, Thomas Duchesne, Département Etudes, Natagora.

SCHERMONDERZOEK

*Bart Hoeymans (boswachter Natuur en Bos),
Loïc van Doorn (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek)*

Sinds 2021 wordt in het Merkske met behulp van schermen de amfibieënpopulatie rond verschillende poelen gemonitord. Dit onderzoek is een samenwerking tussen het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) en het ANB. Het INBO staat in voor de wetenschappelijke ondersteuning en de verwerking van de gegevens, terwijl het ANB de benodigde materialen aanlevert en instaat voor de plaatsing en het onderhoud van de schermen. De schermen worden deels in de bodem ingegraven. Om de tien meter is aan zowel de binnen- als buitenzijde een ingegraven emmer geplaatst. Amfibieën die van of naar de poel migreren, botsen tegen het scherm en volgen het tot ze in één van de emmers terechtkomen. Elke emmer heeft een dubbele bodem waaronder de dieren kunnen schuilen, zodat predatie wordt voorkomen. De emmers worden genummerd en de coördinaten van de locatie geregistreerd. De emmers worden tijdens de onderzoeksperiode elke ochtend gecontroleerd door vrijwilligers, professionals en stagiairs. Bij elke controle worden per emmer de gevangen soorten genoteerd, aangevuld met leeftijdscategorie (adult, subadult of juveniel) en, indien mogelijk, het geslacht. Vervolgens worden de amfibieën aan de andere kant van het scherm geplaatst. Buiten de onderzoeksperiodes blijven de schermen staan, maar worden de emmers afgesloten met deksels en worden de schermen geopend, zodat vrije migratie mogelijk is.

Aanleiding voor deze schermonderzoeken is de knoflookpad, een soort die sinds 2020 in het Merkske wordt geïntroduceerd. Door de jaren heen werden echter zoveel gegevens over andere amfibiesoorten verzameld dat de wetenschappelijke waarde aanzienlijk toenam.

In 2021 zijn we gestart met het schermonderzoek rond één poel in het Merkske (nr. 3). Het scherm stond van begin juli tot begin november rond de poel. In 2022 werd het onderzoek tijdens de zomerperiode uitgebreid naar drie poelen (nr. 1 en 2). Vanaf 2023 is het schermonderzoek verder uitgebouwd met een voorjaarscampagne, die loopt van begin maart tot de tweede helft van april bij deze drie poelen.

In het voorjaar is het doel na te gaan hoeveel volwassen dieren naar de poelen trekken om zich voort te planten. Hiervoor worden de emmers zowel aan de binnen- als buitenzijde van het scherm geopend. De emmers aan de binnenzijde zorgen ervoor dat dieren na de voortplanting weer uit de poel kunnen trekken. In de zomer ligt de focus op het vaststellen van het voortplantingssucces door het aantal juvenielen te tellen dat uit de poelen trekt. Tijdens deze campagne worden alleen emmers aan de binnenzijde van het scherm geopend.

Dronebeeld van poel 1 waarop het scherm te zien is.
(Foto: Maxime Bervoets, Agentschap Natuur en Bos)

Adult mannetje knoflookpad. (Foto: Benne Roelen)

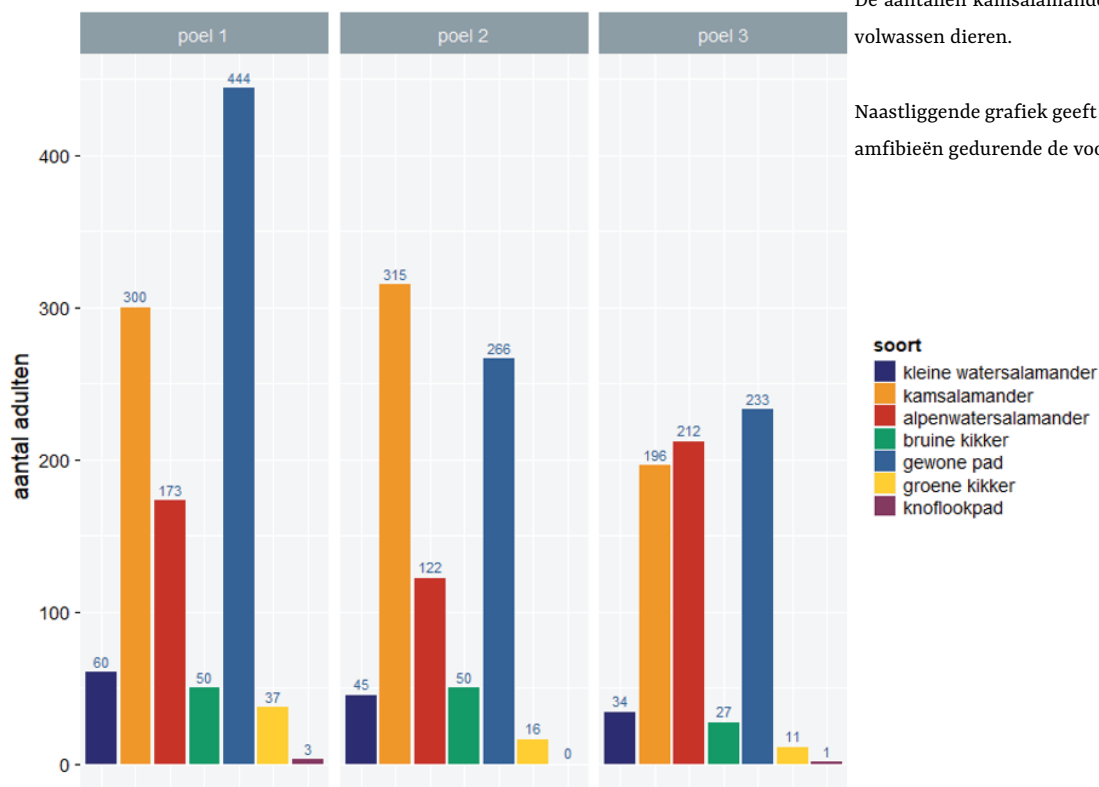
De voorjaarsperiode is vaak te kort om een volledig beeld te krijgen van alle amfibiesoorten. Een groot deel van de gewone padden, bruine kikkers en watersalamanders bevindt zich bij de start van het onderzoek al in het water.

Resultaten voorjaar 2025

De eerste controle vond plaats op 21 februari, de laatste op 30 april. De hoogste vangsten werden geregistreerd in de tweede helft van maart. In totaal werden maar liefst 2.596 amfibieën gevangen bij de drie poelen. Van de doelsoort, de knoflookpad, werden slechts vier verschillende individuen waargenomen: drie mannetjes in poel 1 en één mannetje in poel 3.

De aantallen kamsalamanders zijn indrukwekkend, met in totaal 811 volwassen dieren.

Naastliggende grafiek geeft een samenvatting van de gevangen adulte amfibieën gedurende de voorjaarscampagne van 2025.

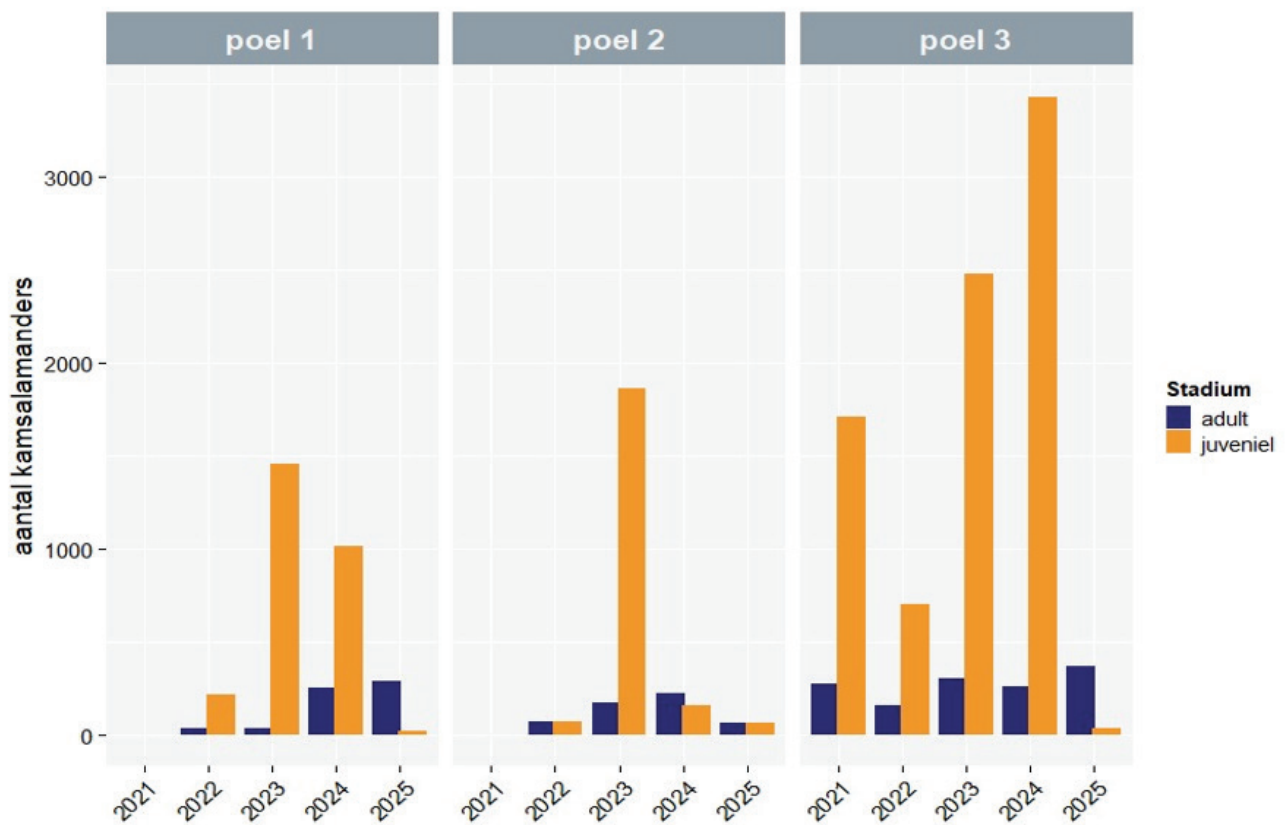

Emmertje amfibieën (23 februari 2025) waaronder gewone pad, groene kikker spec., kamsalamander, alpenwatersalamander en kleine watersalamander (Foto: Bart Hoeymans)

Resultaten zomer 2025

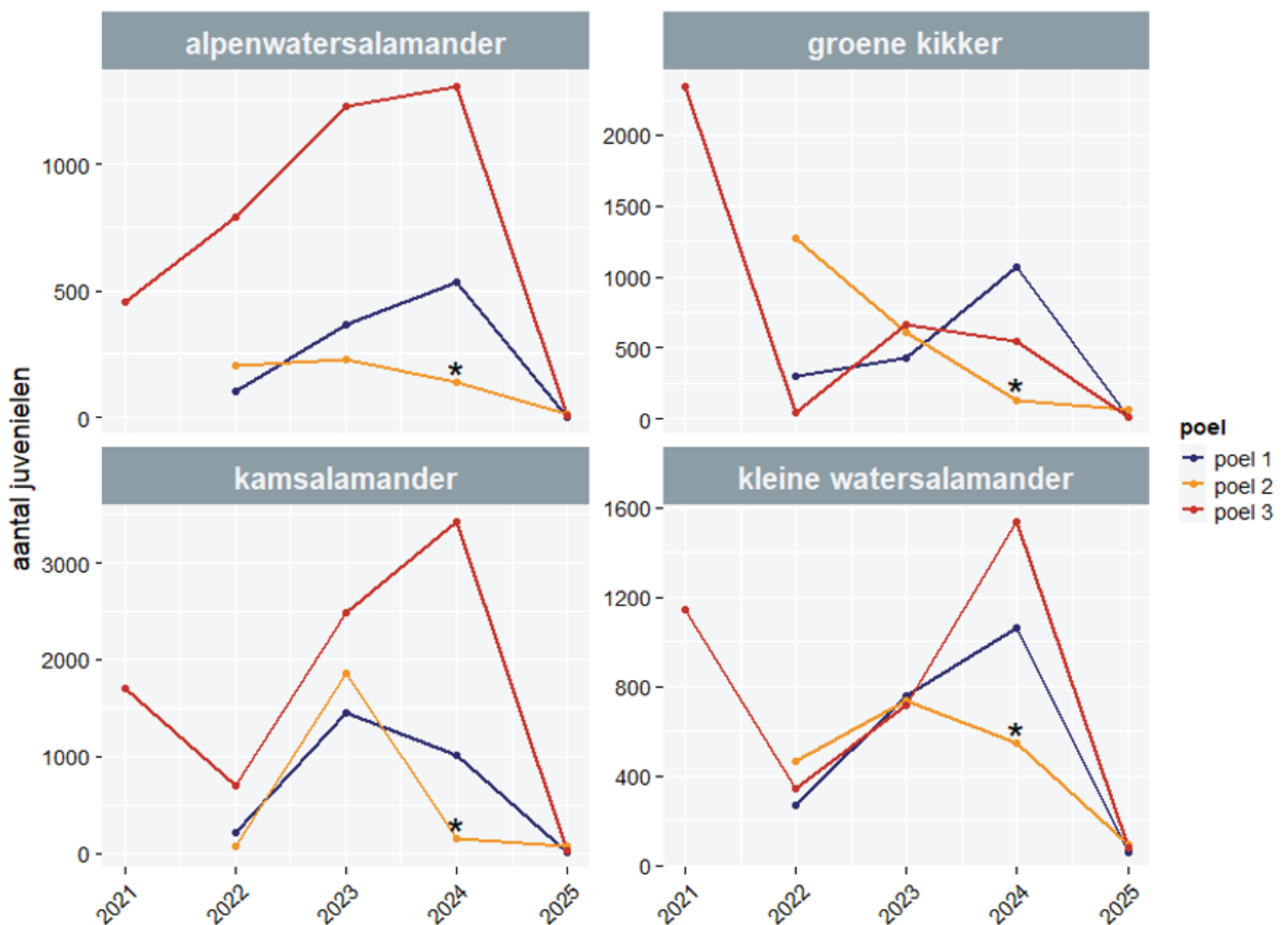
Buiten het geringe aantal knoflookpadden waren de vangsten in het voorjaar goed te noemen, waardoor we ook een aanzienlijk aantal juveniele amfibieën verwachtten. Het zomeronderzoek, gestart op 3 juli, liet echter al snel zien dat het aantal jonge dieren veel lager was dan verwacht. De vangsten waren zo klein dat het onderzoek voortijdig werd beëindigd, de laatste controle werd op 7 september uitgevoerd. Wat de knoflookpad betreft was 2025 een zeer pover jaar in het Merkske. Er werd geen voortplanting gedocumenteerd. Deze trend loopt gelijk met de rest van Vlaanderen.

De grafiek hiernaast toont het aantal volwassen (adult) en jonge (juveniel) kamsalamanders dat tijdens het zomeronderzoek van de afgelopen jaren is geteld. Opvallend is dat het aantal gevangen jonge salamanders (oranje balk) in alle voorgaande jaren aanzienlijk hoger was dan het aantal volwassen dieren (blauwe balk). Poel 2 vormde hierop in 2024 een uitzondering. De vermoedelijke oorzaak van het lage reproductiesucces in deze poel is predatie door blauwband. De vissen zijn in het najaar van 2024 verwijderd uit de poel.

De opvallend lage aantallen juveniele kamsalamanders zijn vooral zichtbaar voor poel 1 en 3. In 2024 werden in poel 1 nog 1.014 juveniele kamsalamanders geteld, terwijl dat er in 2025 slechts 16 waren — 63 keer minder. In poel 3 is het verschil nog groter: van 3.428 juveniele dieren in 2024 naar slechts 31 in 2025, een afname van maar liefst 110 keer.

Het lage voortplantingssucces van 2025 is ook zichtbaar bij de andere soorten. Hieronder wordt dit weergegeven voor de drie salamandersoorten en het groene kikkercomplex. Opvallend is dat de waargenomen trends in de verschillende poelen redelijk vergelijkbaar zijn. Poel 2 vormt zoals eerder aangehaald een uitzondering in 2024 door de aanwezigheid van blauwband (aangeduid met asterisk).

Het is duidelijk dat het voortplantingssucces van deze vier soorten in droge jaren (2022 en 2025) lager ligt dan in normale of natte jaren. Dit is waarschijnlijk te verklaren door het vroegtijdig droogvallen van de poelen, gezien deze soorten hun metamorfose van larve naar juveniel later in het jaar voltooien dan de andere soorten in het Merkske (bruine kikker, gewone pad, boomkikker en knoflookpad). In 2022 en 2025 vielen poelen 1 en 3 begin augustus droog, terwijl er in de andere jaren geen droogval was, al varieerden de waterstanden wel. 2024 was een uitzonderlijk nat jaar met gedurende het hele jaar hoge waterstanden.

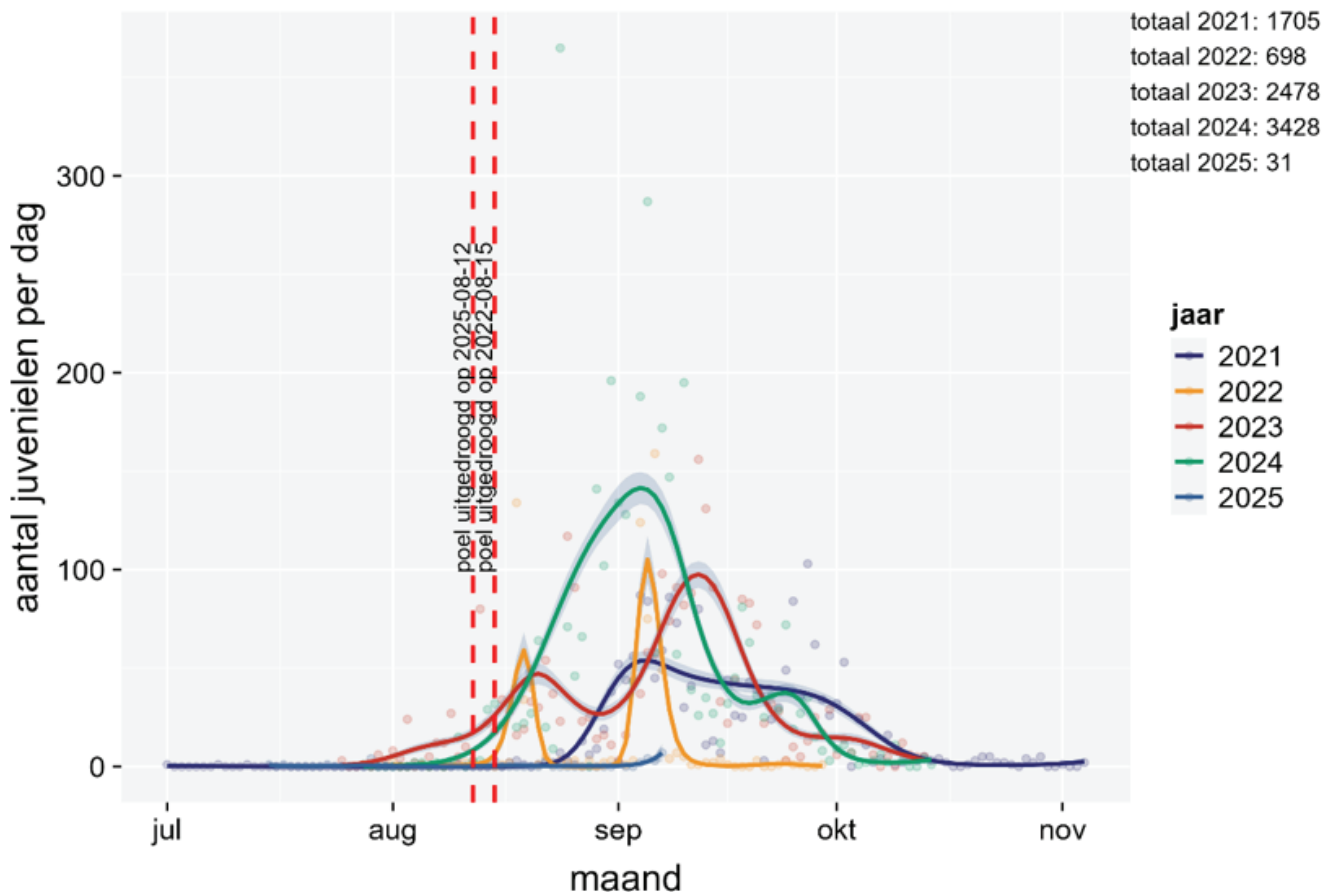
Het wegtrekken van juveniele kamsalamanders wordt in de grafiek hieronder geïllustreerd per jaar voor poel 3, met aanduiding van droogval in 2022 en 2025.

De kamsalamander heeft een lange ontwikkelingstijd en metamorfoseert in jaren met voldoende water in de poelen pas vanaf midden augustus tot eind september. In droge jaren kan de metamorfose wel versneld plaatsvinden, maar de overlevingskansen in een kleiner watervolume worden daardoor sterk beperkt. In 2022 zijn er na het droogvallen van de poel nog twee pieken van uittrekkende juvenielen te zien. Vermoedelijk hebben de gemetamorfoseerde dieren op de vochtige poelbodem gewacht op geschikte weersomstandigheden voordat ze de poel verlieten. In 2025 werd bijna geen uittrek waargenomen.

Hoewel droogval de meest voor de hand liggende verklaring is voor de sterke afname van juvenielen in 2025, kunnen ook andere factoren een rol hebben gespeeld. De waterstanden in 2024 hebben mogelijk geleid tot hoge dichtheden ongewervelden, waaronder soorten die een sterke predatiedruk op amfibieën uitoefenen, zoals waterkeverlarven en libellenlarven. Daarnaast konden de poelen door de hoge waterstanden niet worden uitgemaaid, waardoor de vegetatie toenam en er meer habitat beschikbaar was voor predatoren. Een bijkomende verklaring is het zeer droge voorjaar van 2025, dat mogelijk de voortplanting van de adulte dieren beïnvloedde.

Uit de meerjarige monitoring blijkt dat het reproductiesucces van amfibieën van jaar tot jaar sterk kan variëren. Waarschijnlijk zijn dergelijke schommelingen normaal in natuurlijke omstandigheden, en robuuste populaties kunnen tegenvallende jaren goed doorstaan. De extreme jaren die we hebben waargenomen bieden echter wel een blik op mogelijke toekomstige effecten van klimaatverandering. Hierdoor onderstrepen ze het belang van robuuste populaties en een netwerk van diverse poelen. Daarnaast benadrukt dit het belang van langdurige monitoring: om deze variatie in beeld te krijgen is het essentieel om meerdere jaren onderzoek uit te voeren.

kamsalamander juveniel – poel 3

Dankwoord

Veel dank aan iedereen die aan dit project mee werkt en heeft gewerkt! Na vijf jaar hebben we een unieke set aan gegevens verzameld. Deze gegevens worden ieder jaar waardevoller. We beseffen dat het verderzetten van dit onderzoek geen evidentie is. Los van het opstellen, open zetten, vrij maaien en ander praktisch werk worden de meeste uren gepresteerd bij het controleren van de emmers (incl. het verwerken van de gegevens). In 2025 zijn de schermen 135 keer gecontroleerd, dat is goed voor 110 km schermwandelen en 200 tot 275 uur veldwerk (excl. reistijd).

Partners

Het opkweken en uitzetten van knoflookpad wordt gesubsidieerd vanuit het Life project B4B. Meer info over dit project is te vinden via de website <https://www.lifeb4b.be/nl>

Groene kikkers (Meerkikkers) in verschillende kleurvariatie (Foto: Geert Brosens)

AGENTSCHAP
NATUUR & BOS

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

Belgium for
Biodiversity

DISPERSIE VAN KNOFLOOKPAD & KAMSALAMANDER

IN DE VALLEI VAN HET MERKSKE

Sam Janssen (Stagiair Agentschap voor Natuur en Bos)

Ter afronding van de opleiding Agro- & Biotechnologie in de afstudeerrichting Milieubeheer kreeg ik de kans om mijn bachelorproef en de bijhorende stage uit te voeren bij het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB). Het onderzoek focuste daarbij op de verspreiding van de knoflookpad en de kamsalamander in de Vallei van het Merkske.

Onderzoeksvragen

Tijdens de stageperiode heb ik gewerkt rond de vragen 'hoe hebben knoflookpad en kamsalamander zich verspreid binnen de Vallei van het Merkske?' en 'welke maatregelen in beheer en/of in inrichting zijn nodig voor het behoud en het versterken van de populatie knoflookpad en kamsalamander in de Vallei van het Merkske?'.

Deze onderzoeksvragen zijn opgesteld om een antwoord te krijgen hoe beide soorten zich hebben verspreid in tijd en ruimte doorheen de gehele Vallei van het Merkske. Maar ook om potentiële knelpunten die de verspreiding bemoeilijken in beeld te brengen.

Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding van het onderzoek is enerzijds de ernstig bedreigde status van knoflookpad (*Pelobates fuscus*) en de kwetsbare status van kamsalamander (*Triturus cristatus*) in de Vlaamse Rode Lijst voor Amfibieën. Ook zijn beide soorten opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, die stelt dat soorten opgenomen in deze bijlage beschermd moeten worden, zowel binnen als buiten speciale beschermingszones (SBZ).

Anderzijds zijn er op Vlaams niveau nog soortenbeschermingsprogramma's (SBP) opgesteld voor knoflookpad en kamsalamander. Een dergelijk programma omvat een actieplan met de nodige maatregelen om een soort te bevorderen, aangevuld met de middelen om dit plan uit te voeren.

Anno 2025 is er voor de knoflookpad een tweede SBP-termijn van 5 jaar lopende. Het eerste SBP liep in de periode 2017-2022. Na een evaluatie is het nieuwe SBP goedgekeurd voor de periode 2024-2028. Voor knoflookpad houdt het SBP ook een headstarting-programma in. Zo worden eisnoeren verzameld en aangevuld met eisnoeren uit de eigen kweek van het Centrum voor Aquatische Fauna van het INBO, waar ze worden opgekweekt om later als larven en juvenielen te kunnen worden uitgezet op geschikte locaties (zoals Wortel-Kolonie en Ruitervelden-Vossenbergh). Voor kamsalamander was er een SBP in de periode 2019-2024. Dat programma bevindt zich op dit moment in de rapporteringsfase.

Achtergrond van de doelsoorten

Om te weten hoe deze amfibiesoorten zich verspreiden doorheen het landschap is het van belang om kennis te hebben van hun levenscyclus, habitatvoorkeuren, actieradius en migratie-elementen. De knoflookpad verkiest als aquatisch habitat eerder voedselrijke poelen met een submerse vegetatie en een neutrale pH. Als terrestrisch habitat heeft deze soort nood aan een zandige open bodem om zich gemakkelijk in te kunnen graven maar ook om hier te kunnen foerageren.

Het aquatisch habitat van kamsalamanders is gelijkaardig aan dat van knoflookpadden, enkel verkiezen kamsalamanders matig voedselrijk water in plaats van voedselrijk water. Het landhabitat is wel verschillend aangezien kamsalamanders een kleinschalig landschap met extensieve graslanden en haag- en houtkanten verkiezen.

Het migrerend vermogen verschilt ook tussen de soorten. Zo zal een knoflookpad zich via vochtige oeverzones en zandige akkerranden verspreiden met een actieradius van 250 meter. Terwijl een kamsalamander gebruik zal maken van haag- en houtkanten, bomenrijen en bosranden, dit ook met een grotere actieradius van 300 meter tot 1 kilometer.

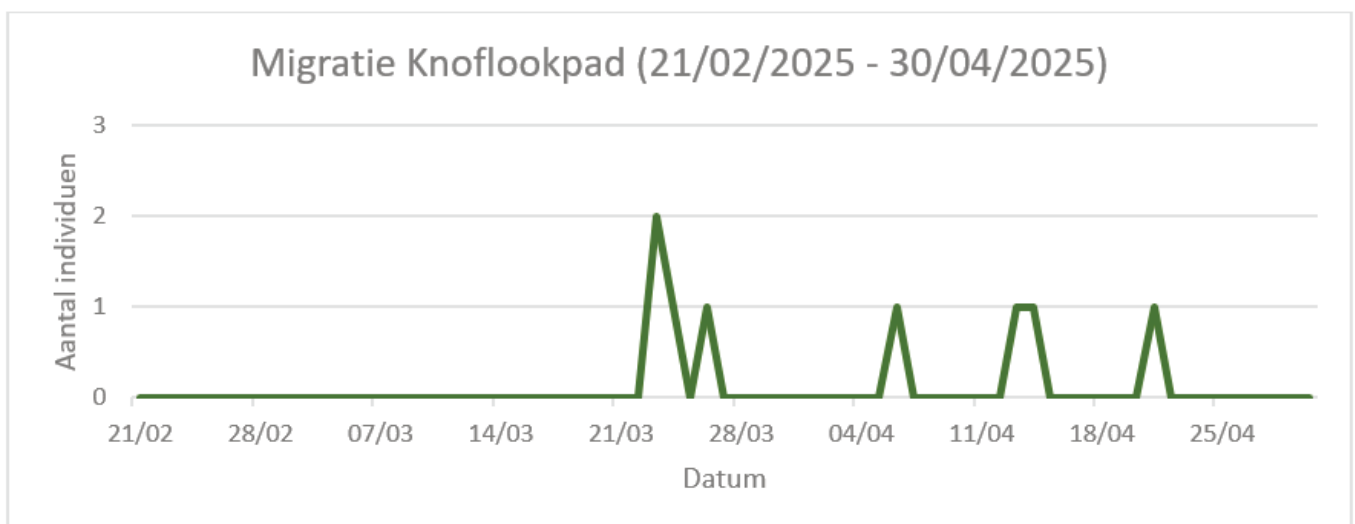
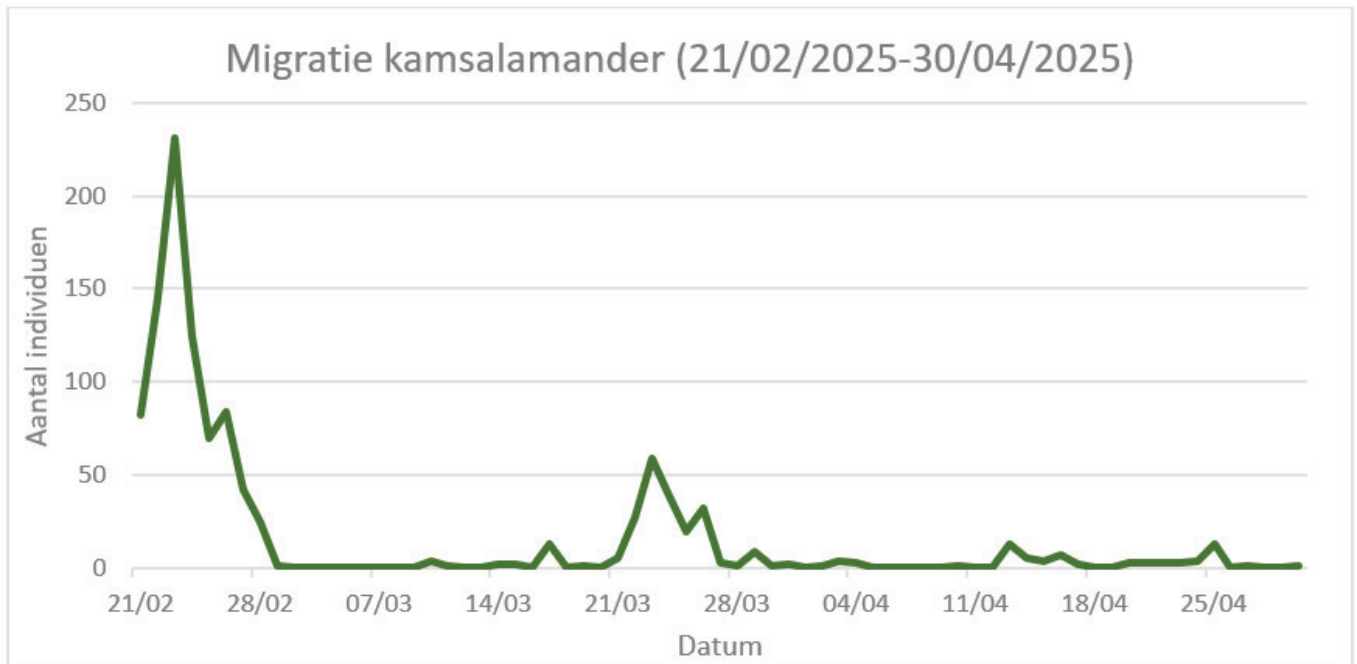

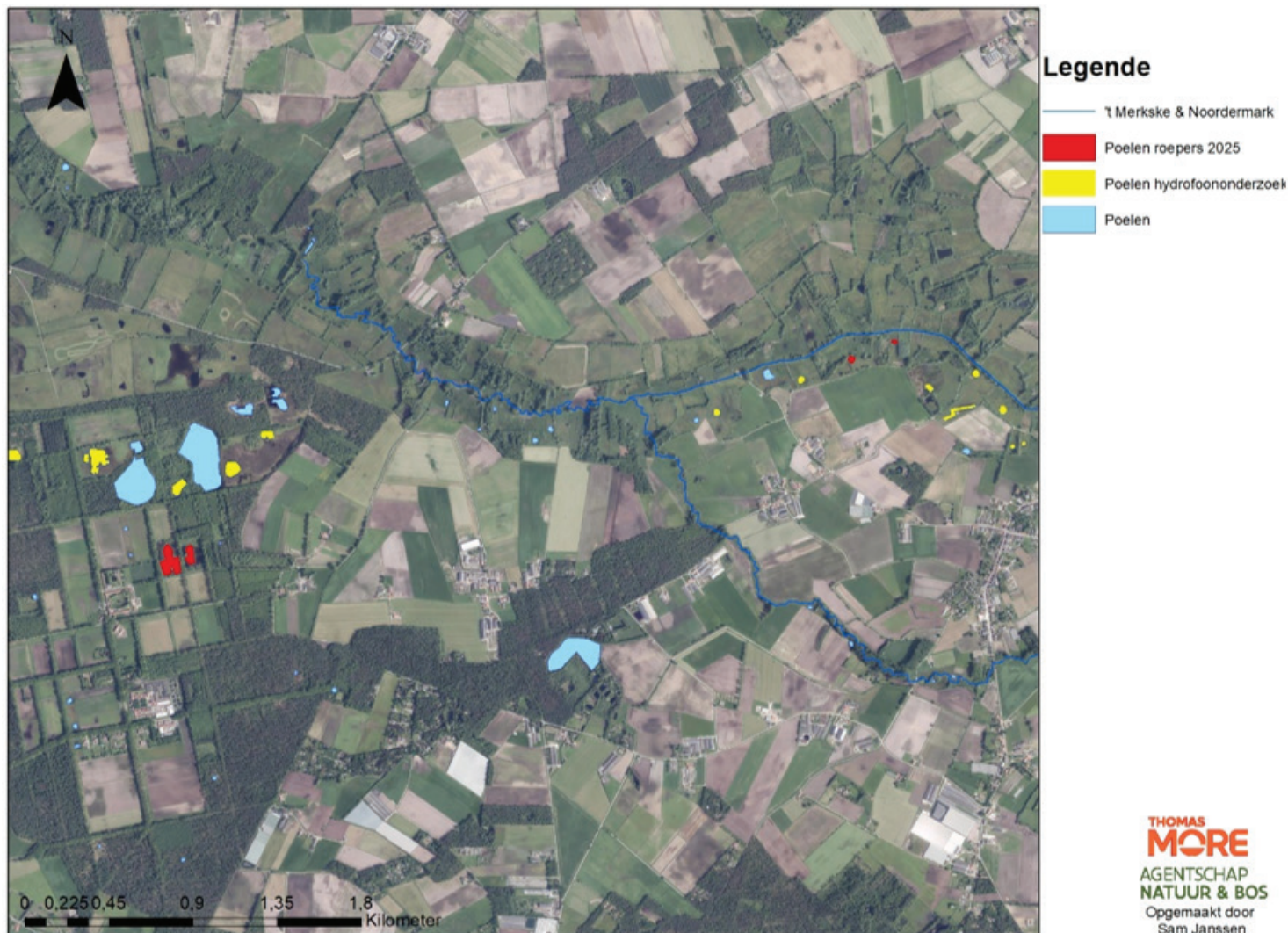
Methode en resultaten

1. Schermonderzoek

Tijdens dit onderzoek werd gebruik gemaakt van diverse methodes zoals het schermonderzoek aan 3 poelen aan de Vossenbergh en Ruitervelden. Het doel van deze methode is om de migratiebewegingen van de knoflookpad, en ook van andere aanwezige amfibieën, in kaart te brengen.

Over de periode van 21 februari tot en met 30 april passeerden er 1097 kamsalamander en 4 knoflookpadden de schermen. Opvallend is dat er enkel mannetjes van knoflookpad aangetroffen zijn en geen enkel vrouwtje.

2. Hydrofoononderzoek

Daarnaast zijn 18 poelen onderzocht met een hydrofoon om kooractiviteit (roepende mannetjes) van knoflookpad waar te nemen.

Op bijgevoegde kaart zijn in het geel de poelen aangeduid waar kooractiviteit werd onderzocht.

Gedurende 5 verschillende avonden in de periode van 3 t.e.m. 27 april zijn er 5 roepende mannetjes aangetroffen in 4 verschillende poelen (in het rood op bovenstaande kaart).

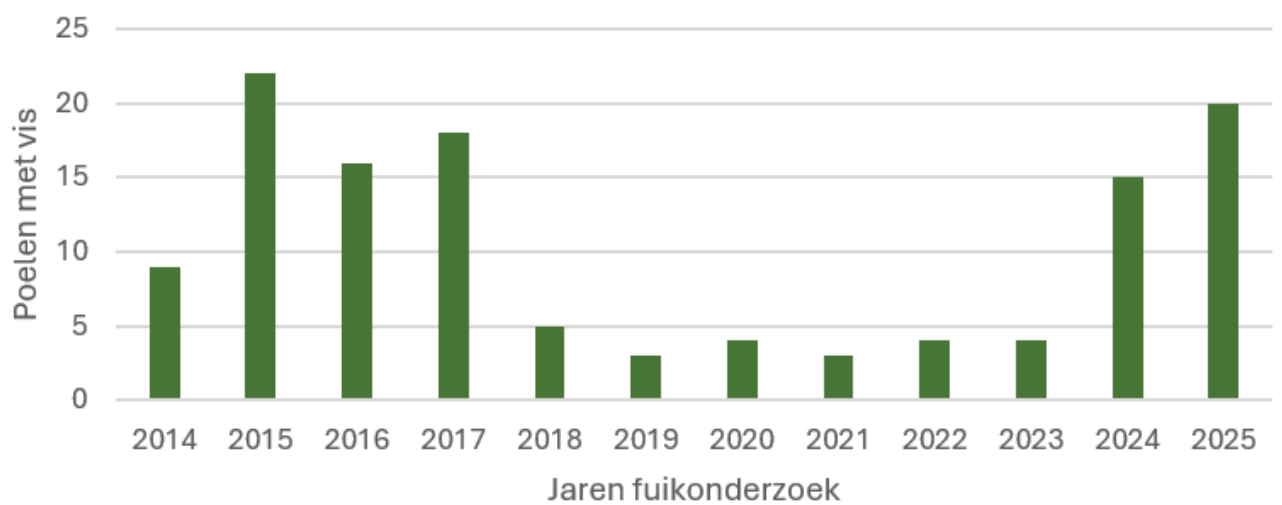
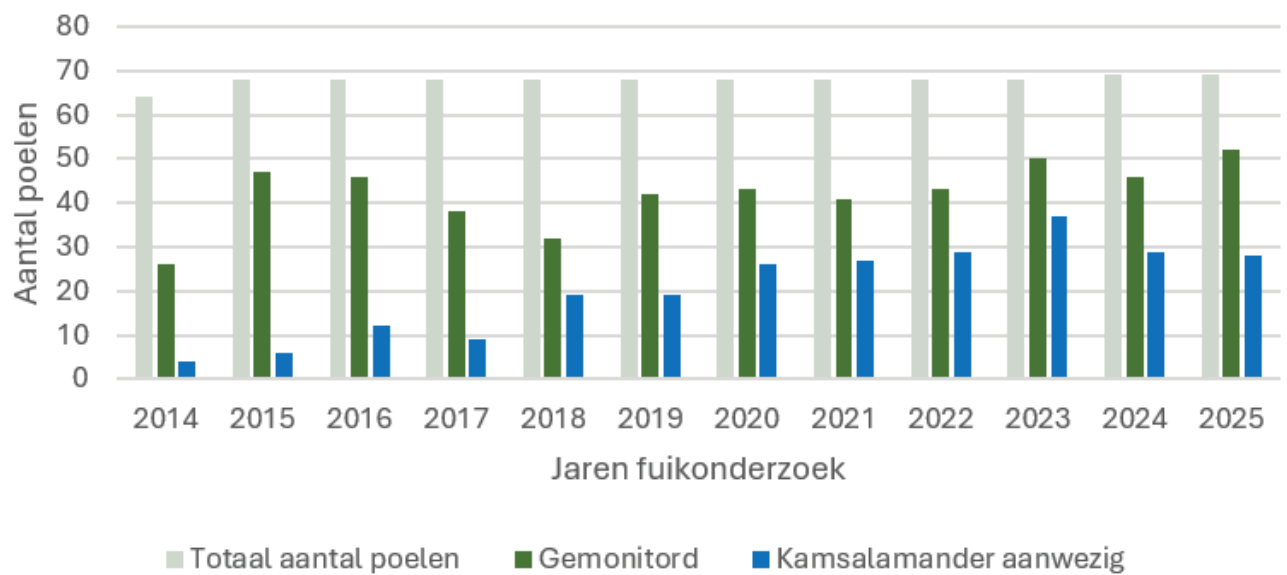
3. Fuikonderzoek

Als laatste methode is er gebruik gemaakt van Vermandelfuiken die gedurende enkele dagen tot een week in de verschillende poelen in de volledige Vlaamse zijde van de vallei van het Merkske geplaatst werden.

Deze methode wordt gebruikt om de aanwezigheid van kamsalamander in kaart te brengen. Maar ook van andere amfibieën zoals bruine kikkers, Alpenwatersalamanders, kleine watersalamanders en vinpootsalamanders.

Van de 69 aanwezige poelen zijn er 52 poelen gemonitord met Vermandelfuiken. In 28 van de 52 poelen zijn ook kamsalamanders aangetroffen. Maar ook 20 van de 52 poelen bevatten vis, welke een nefaste predator is op eitjes en larven van amfibieën.

Doordat er al lange tijd fuikonderzoek plaatsvindt kunnen deze resultaten ook vergeleken worden met de voorgaande jaren. Zo wordt op onderstaande grafiek duidelijk dat het aantal poelen met kamsalamander sinds 2020 relatief constant blijft, maar ook dat het aantal poelen met vis enorm is toegenomen sinds 2024. Dit is te verklaren doordat de poelen vaak gelegen zijn in de buurt van waterlopen die buiten hun oevers treden in natte jaren zoals 2023 en 2024.

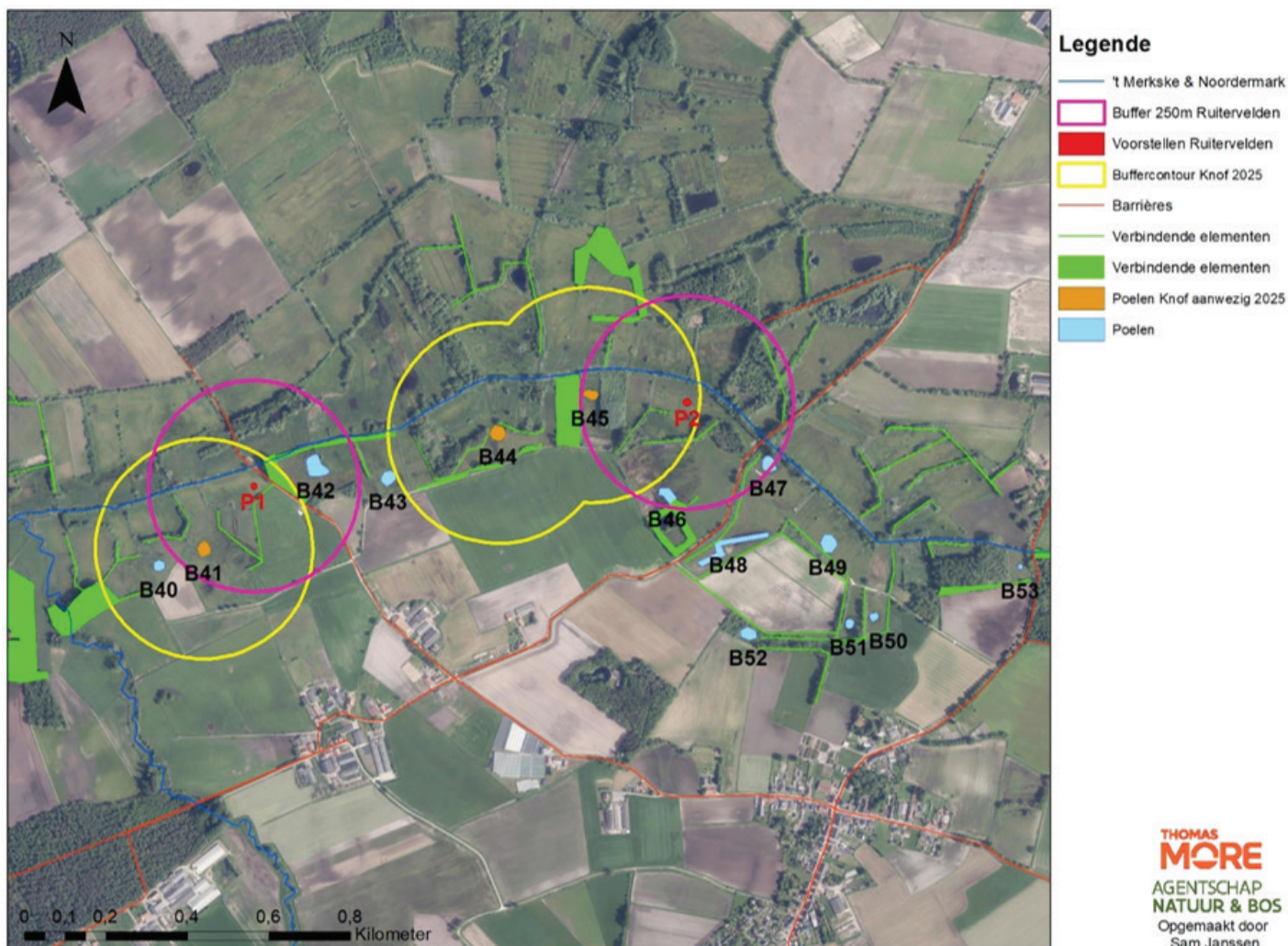
“de herintroductie van de knoflookpad heeft nog tijd nodig in dit gebied, maar er zijn nog mogelijkheden”

Dispersie

Om de verdere verspreiding van kamsalamander mogelijk te houden en om hopelijk de verspreiding van knoflookpad mogelijk te maken zijn ecologische corridors van bijzonder groot belang.

Aangezien knoflookpad nog in een zeer precare situatie zit door de headstarting werd voor deze soort onderzocht welke maatregelen er al dan niet nodig zijn om de poelen van Vossenbergruitervelden beter met elkaar te verbinden zodat migratie voor knoflookpad mogelijk is.

Op onderstaande kaart staat weergegeven waar er plaatsen zijn waar de connectiviteit tussen de poelen nog verbeterd kan worden. Vanuit iedere pool waar in 2025 knoflookpadden aangetroffen zijn, is een cirkel met een straal van 250 meter getrokken (de actieradius van knoflookpadden). Door de voorgestelde poelen P1 en P2 aan te leggen worden alle "grote" afstanden overbrugd met een extra stapsteen in het geheel.

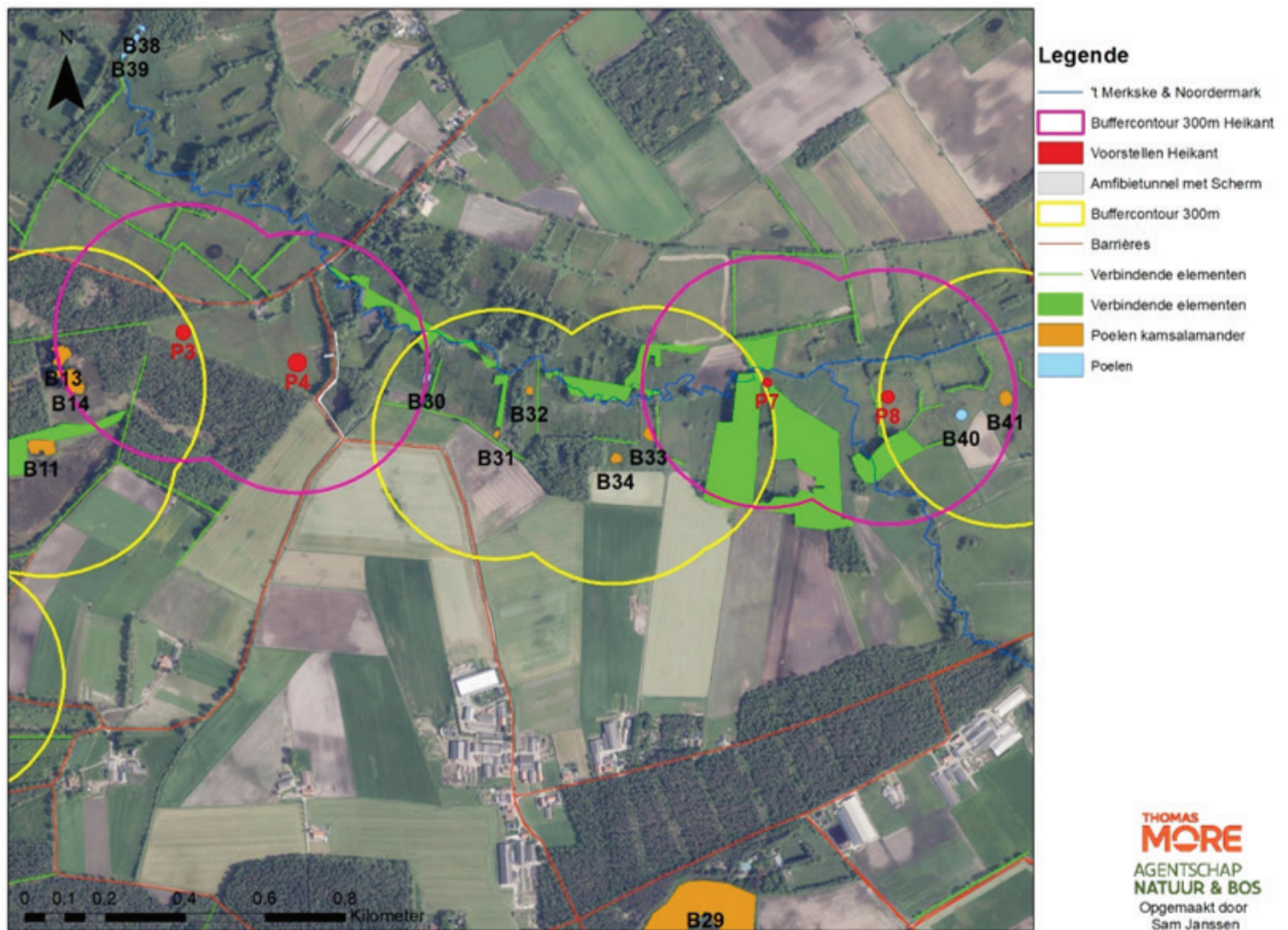
Voor een tweede locatie waar enkele ingrepen de connectiviteit kunnen bevorderen is gekozen voor de Heikant. Dit deelgebied is gekozen doordat het de verbinding tussen Wortel-Kolonie en Vossenbergruitervelden is of kan vormen.

Door de gegevens van het fuikonderzoek te analyseren kan geconcludeerd worden dat er in de deelgebieden voldoende verbindingen aanwezig zijn voor onder andere kamsalamanders.

Het verbinden van Wortel-Kolonie met Vossenberg en Ruitervelden maar ook betere verbindingen met de populatie aan Nederlandse zijde zijn belangrijk voor de genetische uitwisseling tussen de satellietpopulaties. Het doel hiervan is om een genetisch gezonde metapopulatie te verkrijgen/behouden op landschapsniveau.

De gele cirkels hebben een straal van 300 meter, aangezien hier op dit moment voornamelijk ingezet kan worden op kamsalamander. De roze cirkels hebben ook een straal van 300 meter en vertrekken vanuit poelen die potentieel aangelegd kunnen worden om de verbinding tussen bestaande poelen te maken. Ook de aanleg van een amfibietunnel aan de sluiptweg tussen Wortel-Kolonie en Heikant kan zorgen voor een verbeterde connectiviteit.

Zowel de aanleg van alle voorgestelde nieuwe poelen als de amfibietunnel dienen verder onderzocht te worden vooraleer deze al dan niet gerealiseerd kunnen worden.

Besluit

Als besluit van deze bachelorproef kan gesteld worden dat de herintroductie van knoflookpad nog tijd nodig heeft in dit gebied maar dat er wel mogelijkheden zijn naar de toekomst voor deze soort in het gebied. Ook het verderzetten van het goede beheer van de poelen is noodzakelijk om deze geschikt te houden voor amfibieën.

Voor zowel de aanwezige poelen als voor de voorgestelde poelen is verder onderzoek nodig samen met een habitatgeschiktheidsanalyse van de ruime omgeving van iedere poel.

Dankwoord

Tot slot nog een woord van dank voor Bart Hoeymans en Lily Gora van het Agentschap Natuur en Bos voor hun hulp en vertrouwen doorheen de stageperiode. Maar ook de docenten van Thomas More en de experts van het Instituut voor Natuur- & Bosonderzoek mogen niet vergeten worden samen met alle vrijwilligers die jaar en dag meewerken met het verzamelen van alle gegevens.

Zou je ook graag willen meewerken aan één van de monitoringsmethodes voor amfibieën? Neem dan gerust contact op met Bart Hoeymans (bart.hoeymans@vlaanderen.be)

EEN KIJKE ACHTER DE SCHERMEN BIJ DE PADVINDERS VAN MERKSPLAS

Karen Sterkens (Milieuambtenaar, Merksplas)

Midden maart 2010 ontving de milieudienst een bericht over een heus paddenkerkhof op de Eindepoel waar honderden verkeerslachtoffers de tocht van de Strikkense bossen naar het Strikkeven niet overleefden.

Dominique Boonen en zoon Alexis Remeysen trokken aan de alarmbel nadat ze al enkele jaren 's avonds padden raapten om ze veilig over te zetten.

We besloten een werkgroepje op te richten om te bekijken hoe we de paddentrek meer slaagkansen konden geven zonder het doorgaand verkeer te hinderen.

In de loop van februari 2011 plaatste het gemeentebestuur een amfibieënscherm van zo'n 500 m lang tegen de boskant op de Eindepoel. We waren creatief en konden de kosten beperken. In het atelier van de schrijnwerkers werd een rol rhizoombegrenzer doormidden gesneden, we recupereerden poten van nestbeschermers voor weidevogels en kregen emmers van een lokale verfwinkel. Buurtbewoners René Daems en Marina Versmissen engageerden zich als ochtendploeg, Dominique en Alexis gingen 's avonds de emmers ledigen.

Het Strikkeven, gelegen in natuurgebied, was destijds nog in gebruik bij een landbouwer die geen bezwaren had dat de padden een handje werden geholpen op weg naar hun voortplantingspoel.

Via ruilverkaveling Zondereigen werd dit historisch heideven hersteld en ingericht om de infiltratie van neerslagwater te verbeteren.

Het Strikkeven maakt deel uit van het grotere natuurgebied "De vallei van het Merkske", waarbij het Merkske een natuurlijke grens vormt tussen Nederland en België. Het is een uniek landschap dat 1900 ha omvat en een bijzonder rijke fauna en flora herbergt.

"Spetsers" is de bijnaam van de inwoners van Merksplas, afgeleid van het vele water en de plassen in en rond het dorp.

In de beginperiode waren het vooral kinderen van boeren uit de buurt die spontaan mee de padden kwamen overzetten. Door hun enthousiasme gaven we ruchtbaarheid aan het initiatief en volgden er jaarlijks een aantal zondagen waarop iedereen welkom was en groeide ook de belangstelling bij scholen in instellingen.

In 2013 vond Karrewiet, het jeugdjournaal van Ketnet, dat deze paddentrek heel wat nieuwsaarde had en kwam 's zondags met Pasen langs met een filmploeg. Padvinders Alexis en mama Dominique stonden Karrewiet te woord, samen met buurjongen Nick Van Laer en Finne Verlinden, één van de zondagse bezoekers.

In 2022 werden er opnieuw inrichtingswerken uitgevoerd aan het Strikkeven door huidig eigenaar ANB. Eén van de belangrijkste doelen van de werken was het opnieuw visvrij maken van het ven. Tot op heden is dat gelukt maar of het ven permanent visvrij blijft, zal de toekomst moeten uitwijzen. We zien wel dat alvast de boomkikker en kamsalamander profiteren van deze ingreep.

Ondertussen werden er op 15 jaar tijd **129.243 amfibieën** overgezet, met 2025 als topjaar: 31.189 exemplaren waaronder 19.217 kleine watersalamanders. Voorgaande jaren telden we gemiddeld 7.000 amfibieën.

De ochtendploeg is ondertussen perfect op elkaar ingespeeld en dat moet wel als je weet dat er op een topochtend duizenden exemplaren worden geteld. Alle amfibieën passeren door de handen van René, die ze moeiteloos op soort weet te brengen. Partner Marina houdt de kikkers en salamanders apart, noteert aantallen en is gespecialiseerd in het ontwarren van kluwens dieren in amplexhouding.

Dominique controleert de emmers 's avonds en houdt zo de actie in stand die haar zoon jaren geleden opstartte.

Onze dank gaat dan ook uit naar de dagelijkse inzet van onze vrijwilligers! Bovendien vergroten zij met hun samenwerking met de scholen, de bezoekers van zorginstelling Klavier en de zondagshelpers de kennis en zo ook het draagvlak voor onze inheemse natuur en dat is onbetaalbaar.

Ook een ferme merci aan de technische dienst van Merksplas om snel te schakelen wanneer het amfibieënscherm geplaatst moet worden en afbraak nodig is omwille van de terugtrek.

De gestage uitbreiding van het poelennetwerk in Merksplas in combinatie met de beheerwerken aan de voortplantingspoel Strikkeven, komen de verschillende amfibieënsoorten zeker ten goede.

Merksplas zet veruit de mooiste resultaten neer qua paddenoverzetacties in Vlaanderen. En neen, het is geen wedstrijd, maar verdorie wél een resultaat waar wij "Spetsers" trots op zijn.

DAGVLINDERS

*Bart Hoeymans (boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos) en
Wim Verschraegen (vrijwilliger)*

Het jaar 2025 geeft een gemengd beeld voor wat dagvlinders betreft. Er werden veel soorten gezien (35) maar een aantal kritische soorten blijft het moeilijk hebben. Ook het herstel, na de crash van 2024, lijkt voor diverse vlinders moeizaam te verlopen.

Ook valt af te wachten hoe de dagvlinders zullen reageren op het zeer droge jaar 2025 dat volgde op de recordnatte periode van eind 2023-2024.

In ieder geval konden we rekenen op enkele trekvlinders die in de nazomer de graslanden van extra kleur voorzagen. Zo was het een zeer goed jaar voor de luzernevlinders.

In de tekst overlopen we een selectie van dagvlinderssoorten die in 2025 zijn waargenomen.

De gebruikte waarnemingen komen uit de invoerportalen waarnemingen.be en waarneming.nl.

De waarnemingen zijn ingegeven door vaste vrijwilligers en professionelen, af en toe aangevuld met een losse waarneming. Onzekere waarnemingen en dubbeltellingen (verschillende waarnemers met dezelfde waarneming) werden niet gebruikt.

Koninginnenpage, rups (Foto: Wim Verschraegen)

	2025		België	Nederland
1	Bont dikkopje	Carterocephalus palaemon	1	1
2	<u>Zwartsprietdikkopje</u>	<u>Thymelicus lineola</u>	1	1
3	Groot dikkopje	Ochlodes sylvanus	1	1
4	<u>Koninginnenpage</u>	<u>Papilio machaon</u>	1	1
5	Oranjetipje	Anthocharis cardamines	1	1
6	Groot koolwitje	Pieris brassicae	1	1
7	Klein koolwitje	Pieris rapae	1	1
8	Klein geaderd witje	Pieris napi	1	1
9	<u>Scheefbloemwitje</u>	<u>Pieris mannii</u>	1	
10	<u>Oranje luzernevlinder</u>	<u>Colias crocea</u>	1	1
11	Gele luzernevlinder	Colias hyale	1	1
12	Citroenvlinder	Gonepteryx rhamni	1	1
13	Kleine vuurvlinder	Lycaena phlaeas	1	1
14	Eikenpage	Favonius quercus	1	
15	<u>Iepenpage</u>	<u>Satyrium w-album</u>	1	
16	Groentje	Callophrys rubi	1	1
17	Boomblauwtje	Celastrina argiolus	1	1
18	Staatblauwtje	Cupido argiades	1	1
19	Bruin blauwtje	Aricia agestis	1	1
20	Icarusblauwtje	Polyommatus icarus	1	1
21	Kleine ijsvogelvlinder	Limenitis camilla	1	
22	Kleine parelmoervlinder	Issoria lathonia		1
23	Keizersmantel	Argynnis paphia	1	
24	Atalanta	Vanessa atalanta	1	1
25	Distelvlinder	Vanessa cardui	1	1
26	Dagpauwoog	Aglais io	1	1
27	Kleine vos	Aglais urticae		1
28	Grote vos	Nymphalis polychloros	1	1
29	Gehakkelde aurelia	Polygonia c-album	1	1
30	Landkaartje	Araschnia levana	1	1
31	Grote weerschijnvlinder	Apatura iris	1	1
32	Bruin zandoogje	Maniola jurtina	1	1
33	Oranje zandoogje	Pyronia tithonus	1	1
34	Bont zandoogje	Pararge aegeria	1	1
35	Hooibeestje	Coenonympha pamphilus	1	1
			33	30

Bovenstaande tabel geeft de 35 dagvlindersoorten weer die in 2025 waargenomen zijn.

Onderlijnd zijn de (voor het Merkske) vrij zeldzame soorten weergegeven, in het vet de zeldzame soorten.

De totale soortenlijst van het Merkske bestaat (inclusief uitgestorven soorten) uit 45 soorten.

Het **bont dikkopje** is een soort die de voorkeur geeft aan open plekken in het bos en bosranden. Het belangrijkste leefgebied van de soort in het Merkske zijn de bossen van Wortel-Kolonie. Afhankelijk van het weer zijn de vlinders actief in de periode eind april – begin juni. In 2025 werd het eerste bont dikkopje op 1 mei waargenomen, het laatste op 23 mei. De rupsen leven hoofdzakelijk van het gras pijpenstrootje. Eitjes worden bij voorkeur afgezet op vochtigere plaatsen omdat de waardplanten daar een betere voedselkwaliteit hebben. De rupsen leven hoofdzakelijk van het gras pijpenstrootje.

Het bont dikkopje heeft in 2025 iets beter gevlogen dan in het rampjaar 2024. In 2025 telden we in totaal 41 vlinders tegenover 7 in 2024. Dat is nog wel beduidend minder dan de 60-tal vlinders die we in 2022 en 2023 hebben geteld.

Ook zitten er bij die 41 vlinders waarschijnlijk meerdere dubbeltellingen afkomstig uit het noordoosten van Wortel-Kolonie. Niet minder dan 27 van de 41 ingevoerde vlinders komen van deze locatie met een maximum van 6 ex. op één dag. Dit zorgt, meer dan waarschijnlijk, voor een iets te rooskleurig beeld. Hiermee rekening houdend komen we op een minimum van 31 vlinders verspreid over Wortel-Kolonie (incl. Schootse Hoek en grenszone).

De reden van de dramatische afname in 2024 had alles te maken met de zeer natte winter van 2023-2024 waarbij een groot deel van de rupsen is verdronken en/of beschimmeld.

We hadden een (licht) herstel van het bont dikkopje verwacht omdat door de natte periode het aanbod van geschikte waardplanten sterk was toegenomen en er minder rupsen zouden uitvallen door een slechte voedselkwaliteit.

De hogere aantallen zijn inderdaad hoopgevend, evenals het feit dat de soort nog verspreid over het gebied aanwezig blijkt te zijn. Zo goed als alle gekende leefgebieden waren nog bezet ondanks de lage aantallen. Natuurlijk is een kleinere populatie gevoeliger voor calamiteiten en zo is het afwachten hoe de soort zal reageren op het extreem droge jaar dat van start ging tijdens de vliegtijd van het bont dikkopje.

Wel is de soort al enkele jaren niet meer waargenomen in de Strikkense bossen en de depressie van het Moer. Mogelijk is de soort hier verdwenen. Ook in de Kromme Hoek is de soort in 2025 niet waargenomen.

In Wortel-Kolonie wordt de soort al vanaf 1999 opgevolgd. Tot en met 2014 werden alle deelgebieden diverse keren per jaar geteld om een zo goed mogelijk beeld te krijgen over het totale aantal vlinders dat er voorkomt.

Gedurende de periode 2008 – 2014 zijn er in Wortel-Kolonie werken uitgevoerd om het leefgebied te vergroten en de kwaliteit ervan te verbeteren. Dit leefgebied bestaat uit interne en externe bosranden

Bont dikkopje
(Foto: Wim verschraegen)

en de aanleg van open plekken in het bos. Al snel werd dit leefgebied door het bont dikkopje in gebruik genomen waardoor het 'volledig' tellen van de populatie niet meer haalbaar was.

Sindsdien focussen we ons op de aan- of afwezigheid van de soort op plekken met geschikt leefgebied en streven we niet meer naar een 'volledige populatietelling'.

Onderstaande grafiek geeft de getelde aantallen weer van 1999 t.e.m. 2025. Het lagere aantal dieren vanaf 2015 heeft te maken met een andere manier van tellen.

Door de inrichtingsmaatregelen komt het bont dikkopje nu meer verspreid voor dan vroeger en vermoedelijk was de soort in de periode 2015 t.e.m. 2023 talrijker (of even talrijk) dan voordien.

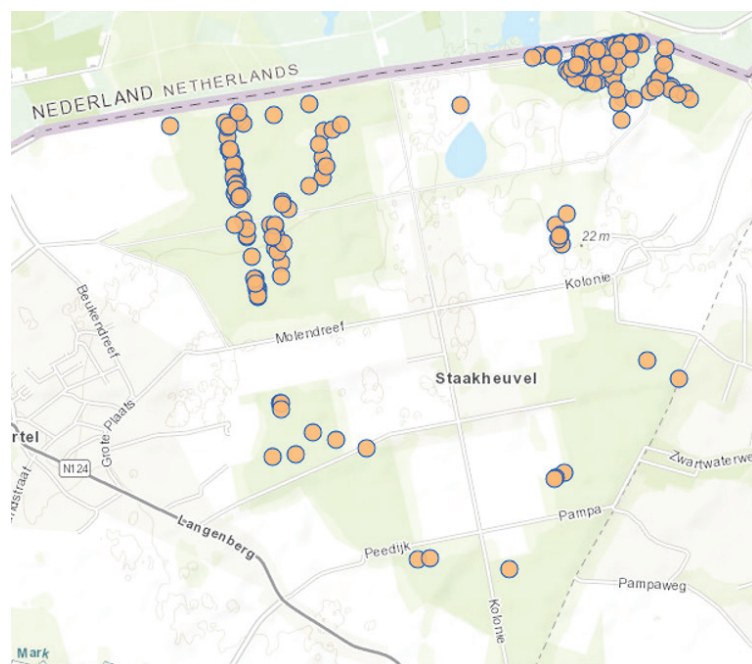
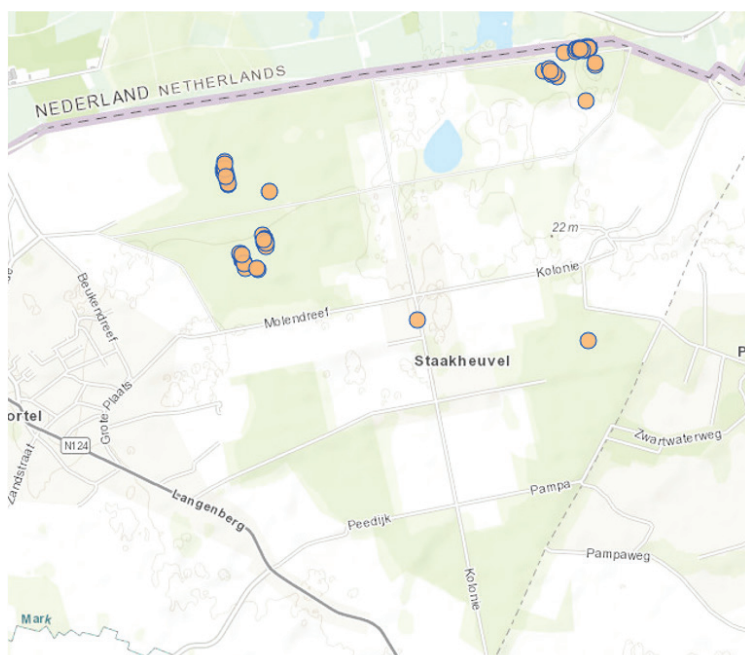
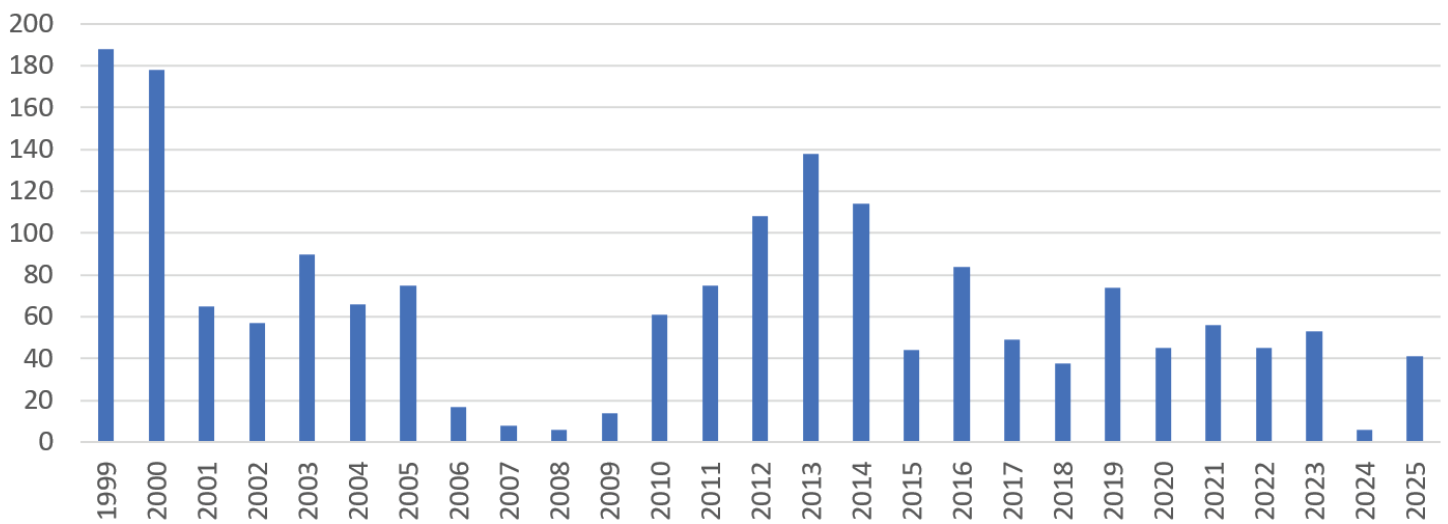
Ondanks het feit dat alle gegevens in de grafiek niet op dezelfde manier zijn verkregen laat deze wel duidelijk de populatiecrash van

2024 en het lichte herstel van 2025 zien.

Onderstaande kaartjes geven de verspreiding van de soort weer in Wortel-kolonie voor de periode tot 2010 en voor de periode na 2015. Hierop is duidelijk te zien dat de soort zich over het gebied verspreid heeft.

Ook in 2026 zullen we het bont dikkopje goed opvolgen en hopelijk kunnen we ze ook terug vinden in de gebieden waar ze al een tijd niet meer waargenomen zijn.

Bont dikkopje Wortel-Kolonie (incl. Schootse Hoek)

Het **zwartsprietdikkopje** leeft hoger in het landschap dan het bont dikkopje. Hier komt de soort voor in bermen en ruigere graslanden. Tot het begin van deze eeuw was het nog een zeer algemene soort die op geschikte plaatsen in (zeer) hoge aantallen (10- tot 100-tallen) te vinden was.

Ondanks het feit dat het zwartsprietdikkopje in 2025 vaker, en in hogere aantallen, is gezien blijft de soort het moeilijk hebben. Deze sterke afname laat zich vooral zien in het aantal vlinders en minder in de verspreiding. Toch is de soort intussen verdwenen in diverse deelgebieden maar kan ze nog, meestal in (erg) lage aantallen, verspreid over het ganse Merkske gevonden worden.

De soort lijkt, samen met het geelsprietdikkopje en de kommavlinder, verdwenen te zijn uit het vliegveld van Weelde waar grote oppervlaktes aan schijnbaar geschikt leefgebied aanwezig is. In 2013 werden hier nog meer dan 100 vlinders geteld.

Het aantal getelde zwartsprietdikkopjes ligt met 113 imago's flink hoger dan voorgaande jaren. Ook lagen de aantallen per deelgebied iets hoger met een maximum van 12 vlinders aan het Eendegoor. De hogere aantallen hebben mogelijk iets te maken met de natte periode van eind 2023 t.e.m. 2024 waardoor er meer delen niet gemaaid zijn geworden (betere overleving eitjes/rupsen) en een betere voedselkwaliteit van de waardplant.

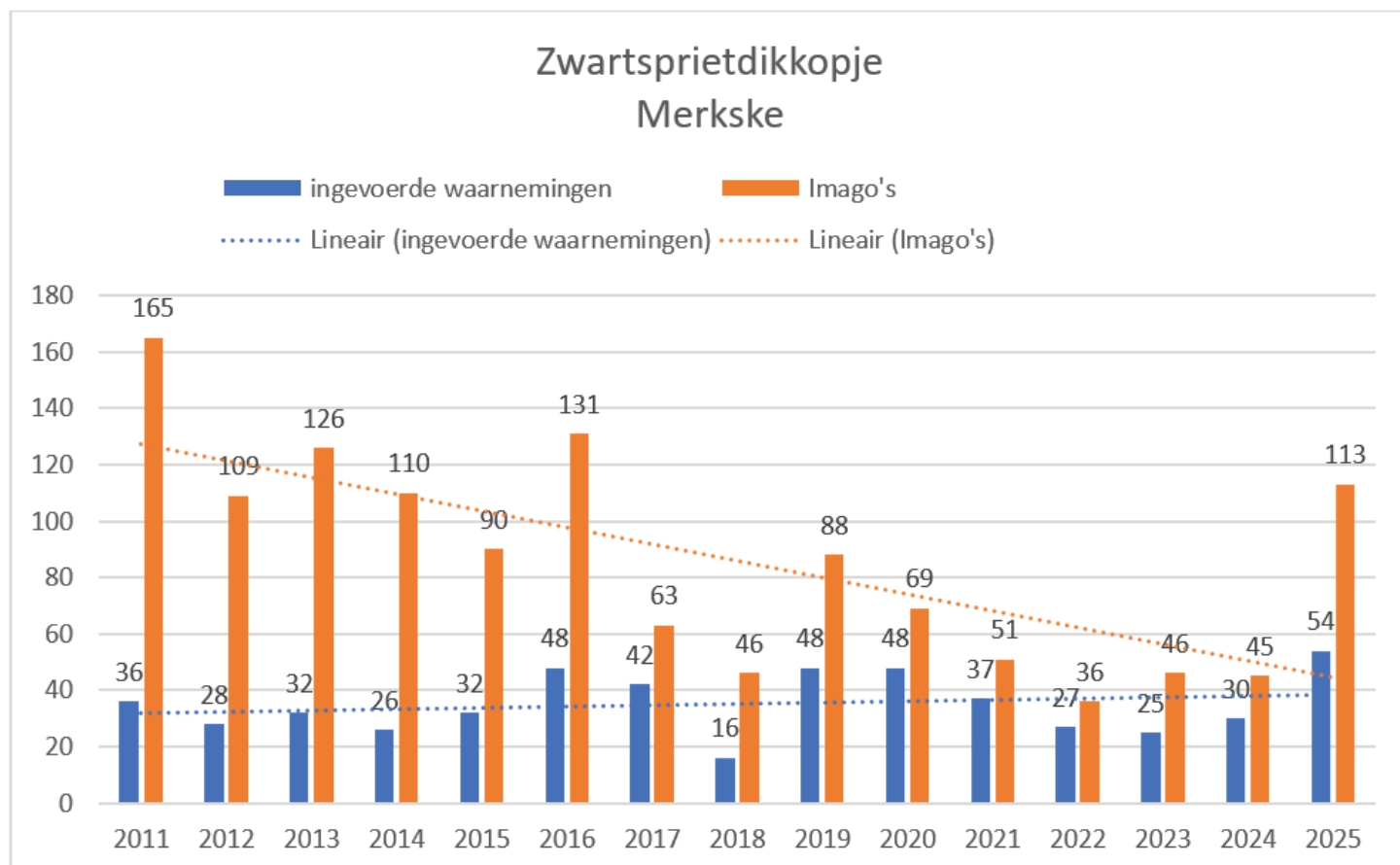
Het zwartsprietdikkopje werd in 16 deelgebieden waargenomen. De vroegste waarneming was 27 juni en de laatste waarneming werd gedaan op 18 augustus.

Het is niet geheel duidelijk waarom de soort het zo slecht doet. De rupsen gebruiken diverse grassen, die groeien op zonnige plaatsen, als waardplant. Waarschijnlijk heeft stikstofdepositie, met verzuuring en een verminderde voedselkwaliteit van de waardplant tot gevolg, een effect.

Ook de klimaatverstoring (met frequentere droge, natte periodes en hogere temperaturen) speelt in het nadeel van het zwartsprietdikkopje. Het belang van ruigtestroken en overstaande vegetatie zijn enorm belangrijk omdat de soort als ei op een hoogte van 15 à 20 cm op de waardplant (breedbladige grassen) overwintert. Te proper maaien na de ei afzet is dan ook funest voor de soort.

Op landelijke schaal blijft het een algemeen vlindertje maar het is duidelijk dat de soort het erg moeilijk heeft.

Onderstaande grafiek geeft wat meer duiding over het voorkomen van het zwartsprietdikkopje in het Merkske. De oranje balken geven het aantal imago's (getelde vlinders) en de blauwe balken het aantal keer dat de soort ingegeven is (aantal ingevoerde waarnemingen). Ondanks de sterk dalende trend van de vlinder laat het aantal waarnemingen een stabiele tot licht positieve trend zien. Dit komt vooral omdat schaarse soorten vaker ingegeven worden dan algemene soorten. We kunnen er intussen vanuit gaan dat bijna ieder waargenomen zwartsprietdikkopje ingegeven wordt. De soort doet het dus waarschijnlijk nog slechter dan de ingevoerde aantallen doen vermoeden.

Er werden 24 imago's en 11 rupsen van de **koninginnenpage** waargenomen, dit is iets minder dan in 2024 met 29 imago's en 14 rupsen.

Deze zwerflustige soort kan eigenlijk overal aangetroffen worden en omdat ze zo mobiel zijn hebben ze ook veel 'brandstof' nodig. Hierdoor zijn bloemrijke gebieden (waaronder soms tuinen) erg kansrijk om de vlinders te zien. De eerste vlinder werd op 18 april gezien, de laatste op 25 augustus.

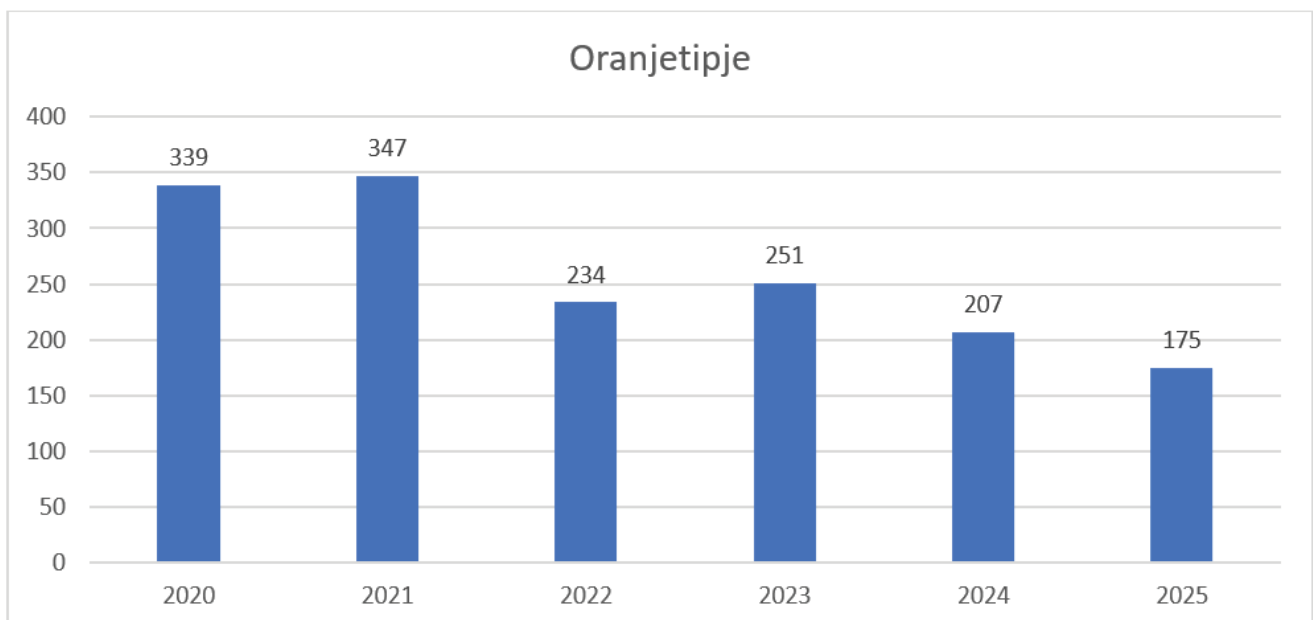
Als waardplant gebruikt de soort diverse schermbloemigen. In het Merkske zijn de prachtige rupsen te vinden op wilde peen, melkepe en engelwortel. In moestuintjes kan je ze tegenkomen op het loof van worteltjes maar ook op venkel en pastinaak.

In 2025 is de lente in het Merkske gestart op 1 april. Toen werd het eerste **oranjetipje** waargenomen. Op 10 mei was de lente voorbij toen het laatste oranjetipje werd gezien.

In het Merkske is veel ideaal leefgebied voor de soort aanwezig. Het oranjetipje heeft een voorkeur voor kleinschalige landschappen waar (vochtige) kruidenrijke graslanden worden afgewisseld met houtkanten en bosranden.

De rupsen van dit vlindertje leven bij ons op pinksterbloem of look-zonder-look.

Als de rupsen volgroeid zijn dan verplaatsen ze zich naar de bosrand, of andere plaatsen met een ruigere vegetatie, om te verpoppen. De soort maakt een gordelpop hogerop in de vegetatie aan een stengel in een struik of kleine boom. De soort is dus minder gevoelig voor overstromingen en de effecten van een kletsnatte winter.

In 2025 werden er aanzienlijk minder oranjetipjes waargenomen dan in voorgaande jaren. In totaal werden er 175 imago's ingegeven. Wat de reden hiervoor is, is niet duidelijk.

De **eikenpage** was zeldzaam te zien in 2025. Er werden slechts 6 vlinders waargenomen verspreid over 3 locaties.

Waarom deze niet veeleisende soort van oudere inheemse eiken zo schaars was in 2025 blijft een vraagteken. Eikenpages staan wel gekend om de sterke fluctuerende aantallen. Hopelijk doet dit mooie vlindertje het in 2026 terug beter.

Sinds 2020 wordt de **iepenpage** jaarlijks in de depressie van het Moer waargenomen. Er is intussen een kleine populatie aanwezig die gebruik maakt van een drogere plaats in het gebied waar enkele oude iepen samen met Hollandse linde voorkomen.

In 2025 werd de soort er waargenomen tussen 16 juni en 18 juli met een maximaal aantal van 10 getelde vlinders op 25 juni.

Ook het **groentje** heeft zich redelijk hersteld van het dramatische jaar 2024. Er werden terug minimaal 9 verschillende groentjes waargenomen in het heidegebied van Wortel-Kolonie. Het totale aantal waarnemingen bedroeg 15 (waaronder mogelijks dubbeltellingen).

Het groentje is een soort die vooral in het voorjaar vliegt. Dit jaar werden er vlinders gezien tussen 29 april en 20 mei. In het Merkske zijn er rupsen gevonden op dopheide, de meest gebruikte waardplant. Hier vreten ze van de bloemknoppen en groeipunten waardoor ze soms goed te vinden zijn.

De rupsen verpoppen in de strooisel laag waar ze ook overwinteren. Dit maakt ze kwetsbaar voor zeer natte winters en overstromingen. Zeker als deze volgen op een heel droog voorjaar. Dit was het geval tijdens de winter van 2023-2024 toen er veel poppen verloren zijn gegaan door verdrinking of beschimmeling. Dit verklaart de zeer lage aantallen van 2024.

In de winter van 2024-2025 waren de omstandigheden voor de poppen beter waardoor er minder uitval is geweest en een herstel van de populatie heeft opgetreden. Waakzaamheid blijft echter geboden aangezien het een kleine populatie betreft die mogelijks genetisch

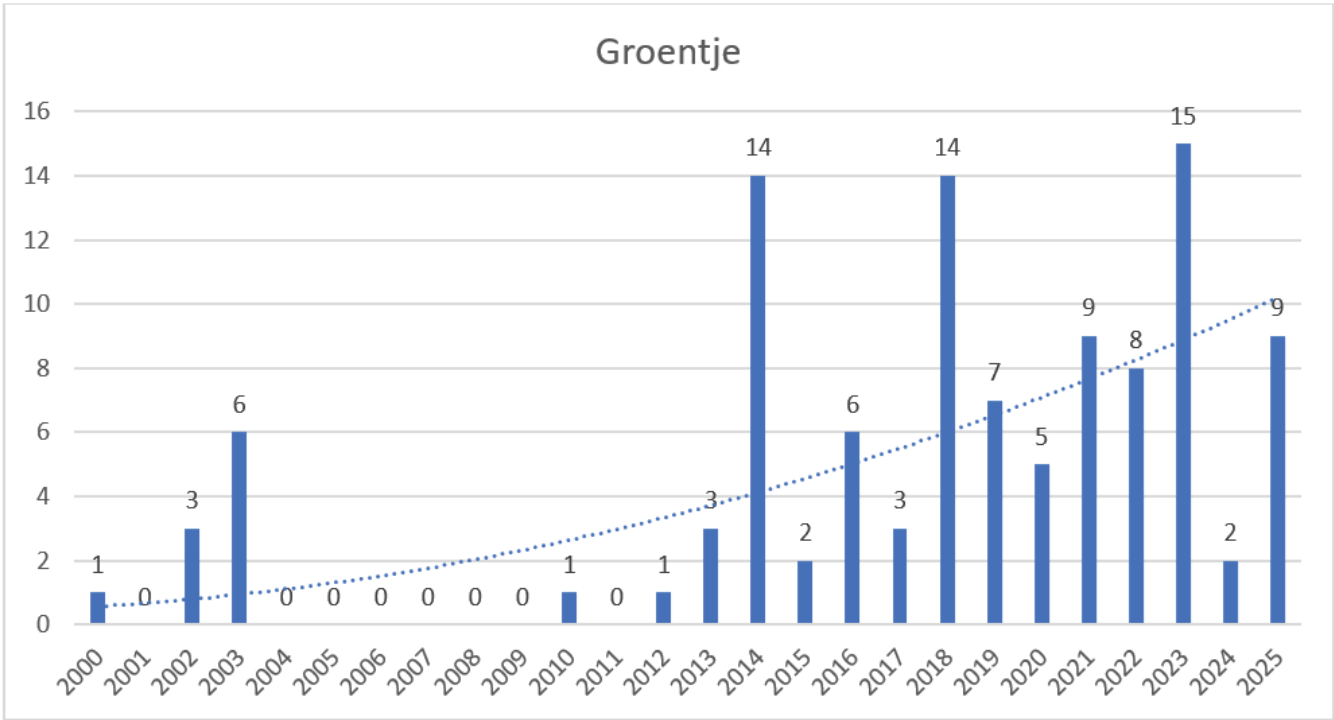
is verarmt en daardoor minder weerbaar kan zijn voor calamiteiten. De crash van 2024 zal de genetische diversiteit in ieder geval niet verhoogd hebben.

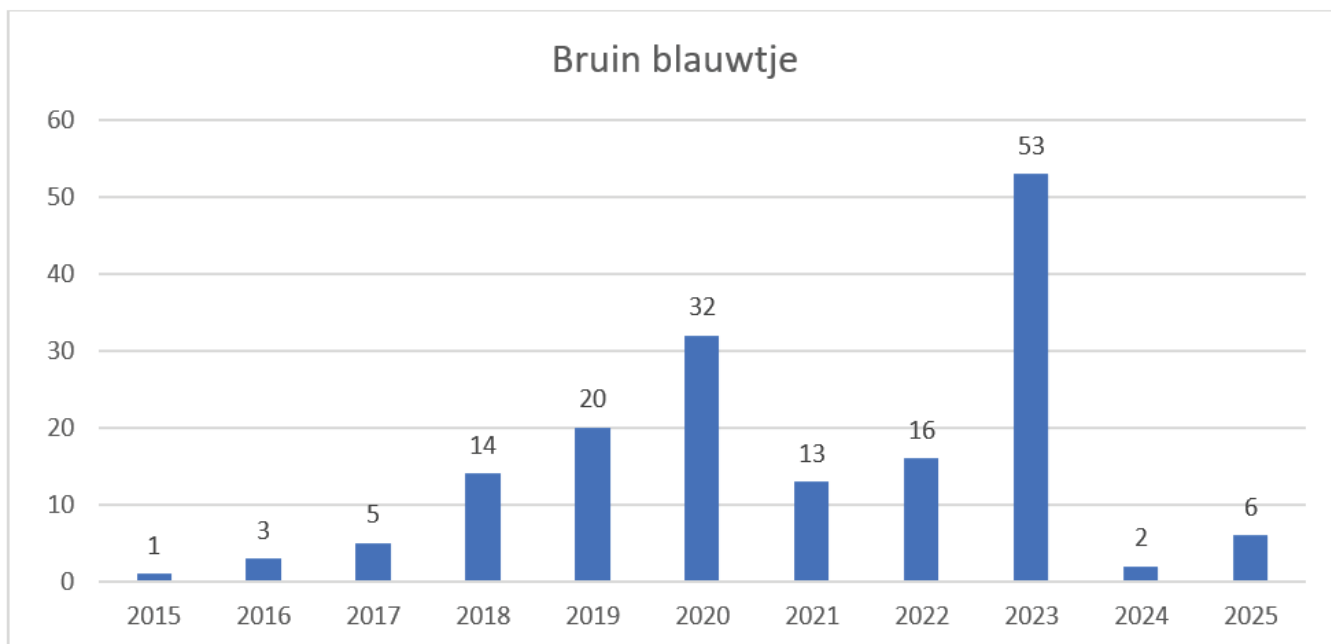
De imago's zijn, ondanks hun goede schutkleur, vrij makkelijk te vinden door te schudden aan kleine, opvallende boompjes/struikjes. De mannetjes zoeken elkaar daar op waarbij ze wachten op verkennende vrouwtjes.

De grafiek geeft het voorkomen van de soort weer in het heidegebied van Wortel-Kolonie waarbij de lage aantallen van 2024 en het herstel van 2025 opvallen.

Als je de tabel bekijkt zie je ook dat de soort niet is waargenomen gedurende de periode 2004 – 2009. Daarvoor werd het groentje in lage aantallen waargenomen.

In 2003 is het waterpeil van de aanwezige vennetjes sterk gestegen door het dempen van diverse grachten. Hierdoor is de oevervegetatie onder water komen te staan en zijn er veel poppen verdronken. Intussen is er verder gewerkt aan de uitbreiding en kwaliteitsverbetering van de aanwezige heiderelicten waardoor het actueel geschikt leefgebied van het groentje sterk vergroot werd.

Het **bruin blauwtje** heeft zich nog niet kunnen herstellen van het rampjaar 2024. Toen werden er 2 imago's gezien. Het jaar 2025 was goed voor 6 vlinders in 4 deelgebieden.

Door de verschillende droge en warme jaren voor 2024 had de soort haar leefgebied kunnen uitbreiden van de kust richting het binnenland. Door de droogte hadden grassen het in de graslanden moeilijk en dat gaf kansen aan bloemen en kruiden om zich te ontwikkelen. Dit heeft gezorgd voor een uitbreiding van het leefgebied van het bruin blauwtje dat bestaat uit open, droge en kruidenrijke graslanden. In deze graslanden gebruiken de rupsen soorten reiger- en ooievaarsbek als waardplant.

Het bruin blauwtje is in 2015 voor het eerst in het Merkske waargenomen waarna ze sterk toenam tot de 53 exemplaren die in 2023 geteld werden. De soort kent meerdere generaties per jaar maar overwintert als rups op de grond onder de waardplant. De natte winter van 2023-2024 heeft gezorgd voor een grote sterfte onder de rupsen. Hierdoor is de populatie in 2024 gecrasht.

Ook heeft het vochtige weer ervoor gezorgd dat veel graslanden terug overgenomen zijn door algemene grassoorten zoals witbol waardoor het voorkeurshabitat van het bruin blauwtje sterk in oppervlakte en kwaliteit is afgenomen.

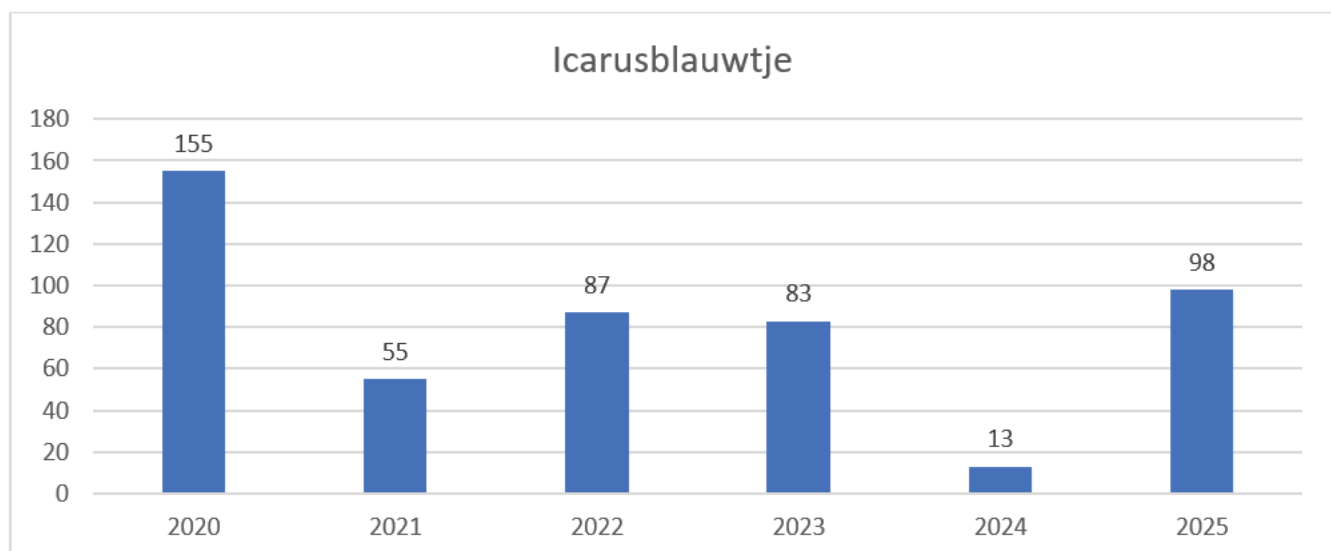
Voor het behoud van de soort (landelijk en lokaal) is de huidige afname geen probleem omdat het bruin blauwtje erg mobiel is en verschillende generaties per jaar kent. Als het aandeel geschikt leefgebied terug toeneemt zal ongetwijfeld het bruin blauwtje mee volgen.

Het **Icarusblauwtje** heeft zich volledig hersteld na het zeer slechte vliegseizoen 2024.

De rupsen van deze graslandvlinder leven vooral van moeras- en gewone rolklaver. Het Icarusblauwtje overwintert als rups in de strooisel laag.

De soort vliegt in verschillende generaties per jaar en werd in 2025 waargenomen tussen 6 mei en 17 september.

Onderstaande grafiek geeft het aantal Icarusblauwtjes weer dat de laatste 6 jaar in de invoerportalen waarneming.nl en waarnemingen.

be zijn ingegeven. Eigenlijk is het altijd een vrij algemene soort geweest die bijna in elk grasland te zien was. In 2024 lagen de aantallen zo laag dat het gewoonweg een schaarse soort was. Zoals verwacht heeft de soort zich snel en goed hersteld. Dit komt omdat er voldoende leefgebied voor de soort aanwezig is en het Icarusblauwtje meerdere generaties per jaar kent.

De verassing van 2025 was in het Merkske en erbuiten de opkomst van het **staartblauwtje**. Dat deze soort er, dankzij de klimaatverandering, aan zat te komen was geweten maar dat ze het Merkske zou binnenkomen met deze entree was toch onverwacht. Na een eerste waarneming in 2018 was het wachten tot 2025 vooraleer de soort opnieuw in het Merkske opdook. In 2025 is de soort gezien in 7 deelgebieden met in totaal 15 vlinders.

Staartblauwtje
(Foto: Wim Verschraegen)

De hoogste aantallen werden geteld in de depressie van het Moer waar op één moment minimaal 6 vlinders werden waargenomen.

De soort heeft een meer zuidelijke verspreiding en breidt haar areaal, dankzij de klimaatverstoring, naar het noorden uit. Op zich stelt de soort niet zo veel eisen aan haar leefgebied. Het belangrijkste is de aanwezigheid van de waardplant, vnl. rode klaver, en een voldoende aanbod van nectar voor de imago's. Veel graslanden in het Merkske voldoen aan deze eisen.

De soort vliegt in meerdere generaties per jaar en overwintert als rups. De eerste waarneming werd in de Broskens gedaan op 25 juni, de laatste vlinder werd in het Moer op 8 september gezien.

De **kleine ijsvogelvlinder** werd op 19 juni waargenomen in Wortel-Kolonie. Ongetwijfeld betreft het hier een zwerver maar er is genoeg geschikt habitat in de vallei van het Merkske aanwezig om een duurzame vestiging mogelijk te maken. De kleine ijsvogelvlinder is een soort van vochtige bossen met voldoende (beschaduwde) kamperfoelie als waardplant voor de rupsen.

De **kleine parelmoervlinder** lijkt, zo goed als, verdwenen uit het gebied. Net als in 2024 werd er in 2025 maar 1 vlinder gezien. Waarschijnlijk betreft het hier een zwerver. Op alle plaatsen waar de soort zich voorgaande jaren heeft voortgeplant waren er geen vlinders te vinden. De soort heeft zich dus niet duurzaam kunnen vestigen.

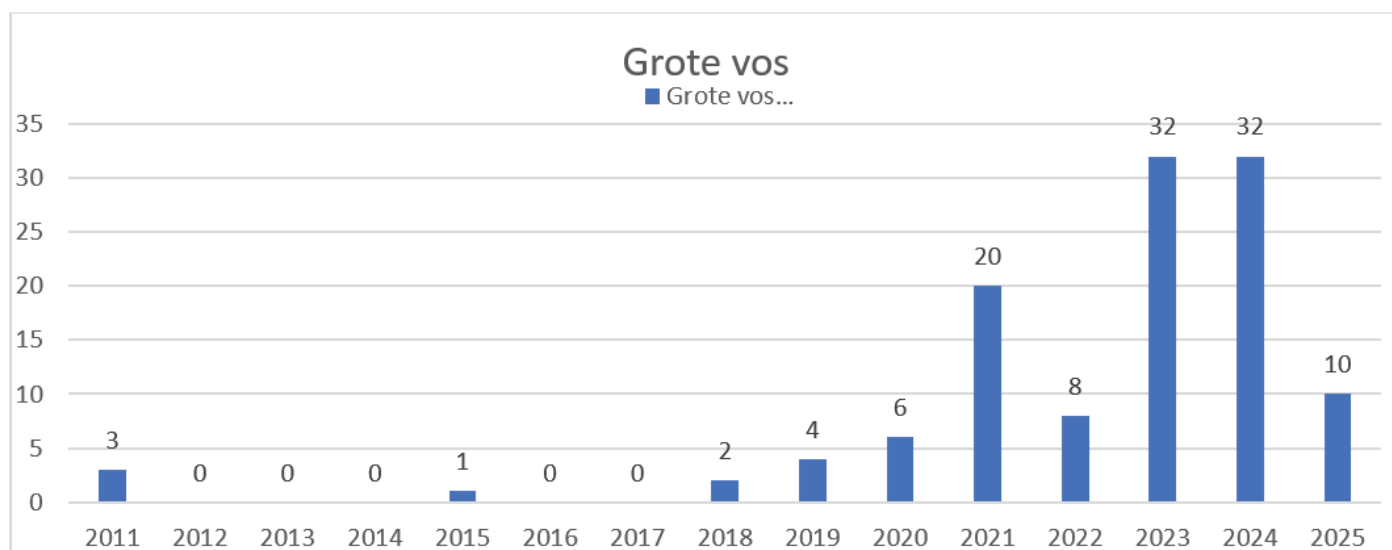
Van de **keizersmantel** werden in 2025 verspreid over het gebied 5 imago's waargenomen.

De **grote vos** is een soort die vooral in het vroege voorjaar, na de overwintering wordt waargenomen. Ze werd, met 10 imago's, minder gezien dan voorgaande jaren. De eerste waarneming werd gedaan op 3 maart 2025 en de laatste waarneming was afkomstig van 18 juni.

De soort overwintert als vlinder en de meeste vlinders gaan al vroeg in winterrust (eigenlijk een zomerrust die overgaat in winterrust). Hiervoor zoeken ze koele en donkere plaatsen op zoals houtstapels, holle bomen, schuurtjes, ...

De vlinders paren in het voorjaar waarna de rupsen, in forse spinselnesten, leven op diverse boomsoorten zoals iep en wilg. Verse vlinders die in de periode half juni, begin juli waargenomen worden kunnen wijzen op plaatselijke voortplanting.

De grote vos heeft een voorkeur voor vochtige bossen met veel variatie en bosranden. Ze wordt sinds 2018 jaarlijks in het Merkske waargenomen. Opmerkelijk is het feit dat de grote vos voor het eerst sinds 2018 NIET in het Moer is gezien. In 2025 kwamen de meeste waarnemingen uit de bossen van Wortel-Kolonie en de Schootse Hoek (6 vlinders). Verder werden er vlinders gezien in de Halsche Beemden, Vorsters Schoor, Baarle-Brug en de Tommelse heide.

De vroeger zeer algemene dagvlinder **kleine vos** werd in 2025 slechts 1 keer waargenomen, meer dan waarschijnlijk een zwerver. Ook in de ruime omgeving van het Merkske zijn er minder dan een handvol vlinders waargenomen.

De **grote weerschijnvlinder** is een prachtige vlinder met zijn blauw oplichtende vleugels. De soort vliegt in één generatie van half juni tot begin augustus. De vlinders leven meestal hoog in de bomen waar ze zich voeden met honingdauw en wondsap. Vooral de mannetjes komen soms naar beneden om te drinken van plassen, kadavers, uitwerpselen, zweet, ...

De rupsen gebruiken vnl. boswilgen als waardplant die groeien op beschutte plaatsen (halfschaduw). Het is een kenmerkende soort van oudere, vochtige loofbossen of groepen samenhangende bosjes in beekdalen/valleien. In dit habitat zijn ze te vinden in bosranden, bospaden en open plekken.

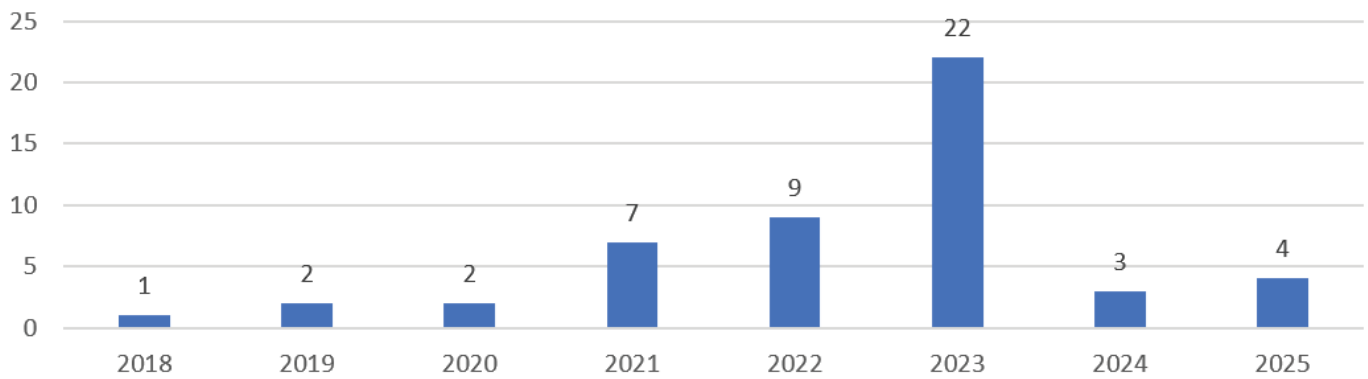
De vlinders hebben ook behoefte aan grote markante bomen in het leefgebied.

Tot voor kort was de grote weerschijnvlinder een erg zeldzame bossoort maar sinds de eeuwwisseling is ze bezig met een indrukwekkende uitbreiding.

In 2011 werd de soort voor het eerst waargenomen in het Merkske in de omgeving Wortel-Kolonie / Schootse Hoek. Het was wachten tot 2018 op een nieuwe waarneming maar sindsdien wordt de vlinder jaarlijks gezien. Tot 2022 in licht stijgende aantallen maar in 2023 was de soort plots veel talrijker met 22 vlinders verdeeld over 4 deelgebieden.

Deze positieve trend heeft zich in 2024 niet kunnen verder zetten aangezien er maar 3 vlinders werden waargenomen, allen uit het Moer. Ook in 2025 was de soort zeldzaam. Er werden in totaal 4 vlinders ingegeven waarvan 3 afkomstig uit het Moer, de 4de aan de Baarle-Brug.

Grote weerschijnvlinder

Voor **trekvlinders** was 2025 een goed jaar. Vooral de luzernevlinders waren goed vertegenwoordigd.

De **distelvlinder** was talrijker dan andere jaren maar het was geen absoluut topjaar. In totaal werden er 102 vlinders geteld. Er werden vrij vroeg in het jaar (mei-juni) redelijke aantallen distelvlinders gezien (ook op trek). De aantallen later op het jaar (augustus- september) waren veel lager (slechts 14 van de 102 imago's) wat wil zeggen dat er weinig lokale voortplanting heeft plaatsgevonden. Er is maar 1 rupsenwaarneming. Het kan ook zijn dat het merendeel van de distelvlinders verder is getrokken en zich elders hebben voortgeplant.

De **oranje luzernevlinder** werd vaak ingegeven. In totaal werden er van de oranje luzernevlinder 198 vlinders geregistreerd (waaronder 4 wijfjes van kleurvorm 'helice'). De eerste vlinder werd gezien op 10 mei en de laatste op 5 november.

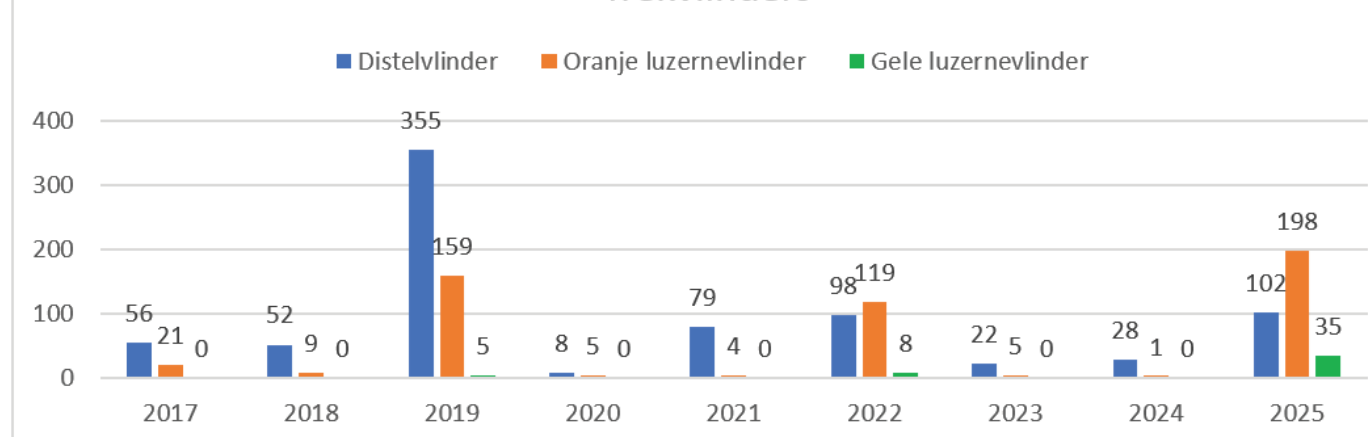
De anders zeldzame **gele luzernevlinder** was in de late zomer vrij algemeen aanwezig. Alle vlinders werden gezien tussen 3 augustus en 10 september. Deze vlinders zijn meer dan

waarschijnlijk nakomelingen van trekvlinders uit het voorjaar die zich hier hebben voortgeplant. Opmerkelijk is ook het feit dat zo goed als alle waarnemingen komen uit natte hooilanden zoals die van de Heikant en het Moer. Plaatselijk waren er meerdere vlinders tegelijk aanwezig, zowel in het Moer als aan de Heikant met een maximum van 8 exemplaren. Mogelijk heeft de soort zich er voortgeplant op moerasrolklaver.

*Oranje luzernevlinder
(Foto: Wim Verschraegen)*

Trekvlinders

ONGEWERVELDEN UIT DE VALLEI VAN HET MERKSKE

Dirk Eysermans (vrijwilliger Agentschap voor Natuur en Bos)

Het overgrote gedeelte van mijn waarnemingen uit 2025, gezien in de Vallei van het Merkske, komen uit de depressie van het Moer. Ook Wortel-kolonie heb ik een aantal keer bezocht, weliswaar minder dan de depressie van het Moer. Verder heb ik een bezoek gebracht aan de Heikant, Kruisbeemden samen met de Prinsevelen en de Halsche beemden.

Deze bezoeken aan het gebied hebben ook in 2025 voor heel wat algemene en minder algemene waarnemingen gezorgd.

Zoals de voorgaande jaren ligt mijn hoofdfocus op libellen en waterjuffers aangevuld met kevers, wantsen en hier en daar wat vlinders.

Libellen

Het was opnieuw een apart libellenseizoen met een heel vroege start waarbij bijna alle voorjaarssoorten gelijktijdig en sommige massaal vlogen. Viervlek, *Libellula quadrimaculata* was met honderden tegelijk boven de waterpartijen te zien, het leken wel muggenzwermen. Het was soms moeilijk om de andere soorten er tussen uit te filteren.

Gevlekte witsnuitlibel

Ook de witsnuiten hadden een goed voorjaar. Eind april werden de eerste **gevekte witsnuitlibellen**, *Leucorrhinia pectoralis* in copula gezien alsook eileggende vrouwtjes, wat toch enkele weken vroeger is dan normaal. Gevekte witsnuitlibellen waren dan ook nog eens in erg grote aantallen te aanschouwen. Op 16 en 19 mei telde ik respectievelijk 35 en 40 exemplaren in Wortel-kolonie.

Tijdens deze 2 tellingen was er ook minstens 1 (waarschijnlijk 2) **sierlijke witsnuitlibel**, *Leucorrhinia caudalis* van de partij. Ook boswachter Bart Hoeymans heeft deze soort op 20 mei gezien in Wortel-kolonie.

Sierlijke witsnuitlibel (Mol-Den Diel) en Oostelijke witsnuitlibel (Tielen)

Venwitsnuitlibel, *Leucorrhinia dubia* deed het niet echt slechter dan in 2024 en er waren vergelijkbare aantallen te bewonderen in Wortel-kolonie.

Noordse witsnuitlibel, *Leucorrhinia rubicunda* deed het op de gebruikelijke plaatsen in Vlaanderen ook niet slecht en hier en daar ten lande werden er zwervende exemplaren waargenomen. Ook in Wortel-kolonie werd er eentje opgemerkt door boswachter Bart Hoeymans.

Ook op de **oostelijke witsnuitlibel**, *Leucorrhinia albifrons* is het ondertussen wachten tot wanneer deze eindelijk de weg naar de Vallei van het Merkske vindt en opgemerkt wordt. De oostelijke witsnuitlibel werd in 2025 toch een drietal keer in België, Vlaanderen, waargenomen waaronder een vrouwtje in het Turnhouts vennengebied en een mannetje in Tielen. In de buurt van Eindhoven is een grote populatie aanwezig wat toch wel voor uitzwermende individuen zal zorgen. Je weet maar nooit.

Natuurlijk waren er ook andere libellen en waterjuffers te bewonderen tijdens het voorjaar in de Vallei van het Merkske.

Zo vloog **glassnijder**, *Brachytron pratense* weer in de depressie van het Moer en ook **bosbeekjuffer**, *Calopteryx virgo* deed het daar niet slecht.

Bosbeekjuffer

Een soort die de laatste jaren zijn leefgebied stelselmatig heeft uitgebreid is de **bruine korenbout**, *Libellula fulva*. De vorige jaren is deze soort ook sporadisch opgemerkt in het gebied. In 2025 werden er verschillende individuen waargenomen in Wortel-kolonie en de depressie van het Moer.

Na het geweldige voorjaar met overal overvloedig water in de vennen en poelen volgde dan een lange droogte en verdween al het water van 2024 met een rotvaart uit de waterpartijen, zodanig dat tegen de zomer alles droog dreigde te vallen. Dit had natuurlijk kwalijke gevolgen voor de libellen en waterjuffers in de zomerperiode.

Bruine korenbout

Ook de **koraaljuffer**, *Ceragrion tenellum* had een erg slecht jaar.

Tegen eind augustus leek het libellenseizoen al op zijn einde te lopen. Waterjuffers waren nog maar sporadisch en in kleine aantallen aanwezig en de meeste heidelibellen lieten het ook afweten. **Bloedrode heidelibel**, *Sympetrum sanguineum* vloog wel maar niet zo massaal als andere jaren en de **bruinrode heidelibel**, *Sympetrum striolatum* was ook minder talrijk aanwezig. Ondanks dat de aantallen bruinrode heidelibellen zeer laag waren zijn ze wel blijven doorvliegen tot ver in november.

De kleine populatie van **beekoeverlibel**, *Orthetrum coerulescens* in de depressie van het Moer lijkt stilaan uit te doven. Er werd slechts één exemplaar waargenomen.

Zuidelijke glazenmaker, *Aeshna affinis*, **vroege glazenmaker**, *Aeshna isocetes* en **metaalglanslibel**, *Somatochlora metallica* waren op een aantal plaatsen te zien en ook de **vuurlibel**, *Crocothemis erythraea* was goed vertegenwoordigd. Ook de **zwervende heidelibel**, *Sympetrum fonscolombii* is opgemerkt.

De **gaffelwaterjuffer**, *Coenagrion scitulum* lijkt ondertussen goed ingeburgerd te zijn in de Vallei van het Merkske. Overall kon je deze soort tegenkomen, in Wortel-kolonie zelfs massaal. Verder vlogen er natuurlijk ook nog de algemene soorten wat maakt dat ik in 2025 een totaal van 35 soorten libellen en juffers heb waargenomen in de vallei van het Merkske.

Wat begon met een geweldige start van het libellenseizoen eindigde in mineur met een slecht einde van het seizoen. Dit was trouwens niet alleen in de Vallei van het Merkske merkbaar maar op de meeste plaatsen in Vlaanderen.

Kevers

Zoals de vorige jaren heb ik in 2025 ook weer een redelijk aantal soorten kevers, 181, waargenomen in de Vallei van het Merkske. Ook hier was de droogte niet erg bevorderlijk. De beestjes vertoefden liever ergens in de schaduw dan in de volle zon. De meeste soorten zijn dan ook gezien in het eerste deel van het jaar en in de herfst.

Zoals de vorige jaren zitten er weer een aantal nieuwe, terugkerende en jaarlijks waargenomen soorten bij.

De families waar ik het meest naar kijk zijn de lieveheersbeestjes/kapoentjes en de boktorren.

Bij de lieveheersbeestjes zaten geen grote uitschieters bij. Zoals voorgaande jaren was de tandem van de natte gebieden, **dertienstippelig lieveheerbeestje**, *Hippodamia tredecimpunctata* en het **negentienstippelig lieveheersbeestje**, *Anisosticta novemdecimpunctata* weer van de partij.

Gewone pantserjuffer

Bloedrode heidelibel

Gevlekt rietkapoentje, *Coccidula scutellata* dook ook weer op en ook het **ongevlekt rietkapoentje**, *Coccidula rufa* was goed vertegenwoordigd. In de depressie van het Moer kwam ik ook weer het **graslandnepakpoentje**, *Rhyzobius litura* tegen. Verder nog wat algemene soorten maar het **zestienstippelig lieveheersbeestje**, *Tytthaspis sedecimpunctata* en **zwart lieveheersbeestje**, *Exochomus nigromaculatus* lieten zich in 2025 niet zien.

Gevlekt en ongevlekt rietkapoentje

Bij de boktorren heb ik geen echte topsoorten waargenomen. De niet algemene **slanke smalboktor**, *Strangalia attenuata* en de fraai gevormde **getailleerde boktor**, *Stenopterus rufus* heb ik wel gezien. Voor mij was de waarneming van **grijze wespenboktor**, *Xylotrechus rustica* in de depressie van het Moer de beste. Het was mijn eerste waarneming van deze soort en ook de eerste waarneming voor het gebied. De grijze wespenboktor is een paar weken later ook in Wortel-kolonie gezien.

De Europees beschermde **Vermiljoenkever**, *Cucujus cinnaberinus* wordt de laatste jaren, ook in 2025, waargenomen als imago of larve/nimf in de depressie van het Moer.

Een wat moeilijker soort om te vinden en tegenwoordig ingekleurd als zeldzaam is **Thymalus limbatus**. In 2025 had ik het geluk om er eentje te zien in Wortel-kolonie, wat het eerste exemplaar voor het gebied was.

Grijze wespenboktor

Thymalus limbatus

De kniptor **Sericus brunneus** liet zich ook weer zien in Wortel-kolonie.

De depressie van het Moer is jaarlijks goed voor een aantal waterkever. In 2025 waren **Rhantus graphii** en de gestreepte **haarwaterroofkever**, *Acilus canaliculatus* opnieuw de betere waarnemingen.

Bij de 40-tal loopkevers is de zeldzame **blauwe baardloper**, *Leistus spinibarbis* een jaarlijks terugkerende soort in Wortel-kolonie en de **zwarte moerasloper**, *Oodes helopoides* dan weer voor de depressie van het Moer.

Een mooie waarneming in de Heikant was die van een **rouwende gouden tor**, *Oxythyrea funesta*. Deze **bladsprietkever** lijkt algemener te worden en zie je de laatste jaren op wel meerdere plaatsen opduiken. Voor de Vallei van het Merkske was dit een van de eerste waarnemingen van deze soort.

Rouwende gouden tor

Wantsen en cicaden

Met 84 waargenomen soorten was 2025 een gewoon jaar voor mij. De jaarlijkse soorten werden gezien aangevuld met wat nieuwe en opnieuw opduikende soorten.

Er zijn ook de soorten die je dan weer in een ander deelgebied tegenkomt zoals de larven/nimfen van de **zuidelijke groene schildwants**, *Nezara viridula* die ik in 2022 in Heikant tegenkwam en nu in 2025 met verschillende exemplaren in de depressie van het Moer.

Ook de glasvleugelwantsen waren goed vertegenwoordigd met 6 soorten waaronder een larve/nimf van de niet algemene **langvleugelige glasvleugelwants**, *Liorhyssus hyalinus* en een imago van de **gestippelde glasvleugelwants**, *Rhopalus maculatus*.

Verder waren er nog een aantal mooie soorten zoals de **kruidenspillebeen**, *Phytocorus varipes*, **gele viervlekswants**, *Dryophilocoris flavoquadrimaculatus*, de **vlomantelwants**, *Chlamydatus pulicarius* en de fraaie alienachtige **geringde roofwants**, *Rhynocoris annulatus*.

Ook waren er de waarnemingen van een 20-tal soorten cicaden waaronder *Arthaldeus pascuellus*, *Allygus mixtus*, *Errastunus ocellaris*, e.a.....

Een aantal soorten uit 2025 dien ik nog te determineren en zijn dan ook nog niet in dit verslag opgenomen.

Geringde roofwants en gele viervlekswants

Dag- en nachtvlinders

Dagvlinders deden het aanmerkelijk beter in 2025 tegenover 2024, wat resulteerde in hogere aantallen en een aantal opvallende waarnemingen. Zelf zag ik 26 soorten in de Vallei van het Merkske.

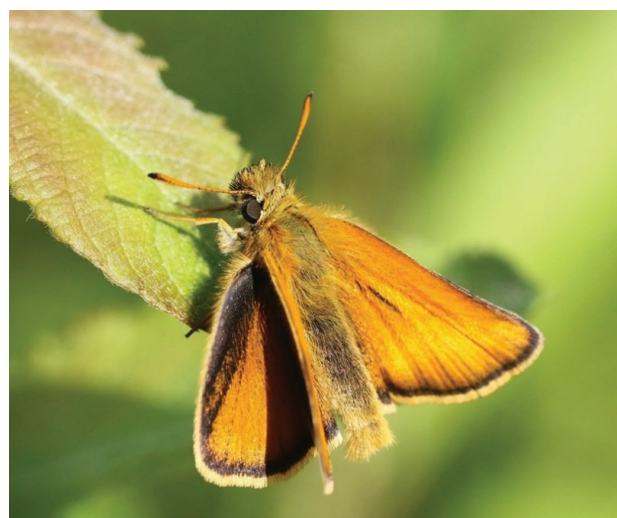
Het **zwartsprietdikkopje**, *Thymelicus lineola* was in verschillende deelgebiedjes te bewonderen. Zelf zag ik het in de depressie van het Moer, Heikant, Kruisbeemden en de Prinsevelden. Deze soort wordt ondertussen als kwetsbaar beschouwd op de nieuwe Europese rode lijst

Het is altijd leuk om de prachtige **koninginnenpage**, *Papilio machaon* te zien. Eentje vloog me voorbij in Wortel-kolonie. Opvallend vond ik ook het **groot koolwitje**, *Pieris brassicae* dat frequenter aanwezig was.

Tegen het einde van de zomer zag je dan weer overal de **oranje luzernevlinder**, *Colias crocea* opduiken. In de depressie van het Moer en Heikant was ook de **gele luzernevlinder**, *Colias hyale* aanwezig.

Dit jaar heb ik de **iepenpage**, *Satyrion w-album* niet gezien in de depressie van het Moer maar heb er ook niet naar gezocht. De **eikenpage**, *Favonius quercus* kwam ik er wel tegen.

Ook de **grote vos**, *Nymphalis polychloros* was weer paraat in Wortel-Kolonie maar de beste waarneming van 2025 deed ik dan weer halverwege de zomer in de depressie van het Moer.

Zwartsprietdikkopje

Tijdens een bezoek aan de depressie van het Moer op 21-8-2025 stootte ik op enkele **staartblauwtjes**, *Cupido argiades* en later die dag volgde dan op een ander graslandje nog verschillende exemplaren. Deze soort deed het dan ook verrassend goed in 2025 met waarnemingen uit verschillende gebieden.

Staartblauwtje

Geisha

In 2025 heb ik 36 soorten nachtvinders gespot. Al deze waarnemingen zijn gedurende de dag uitgevoerd. Er werd dus niet gewerkt met een lichtbron, smeer, ...

De kleine en vrij zeldzame **zuidelijke berkenmineermot**, *Stigmella naturnella* was de betere waarneming.

In tegenstelling tot wat velen denken kunnen nachtvinders ook prachtige kleuren hebben. Enkele voorbeelden hiervan zijn **geisha**, *Olethreutes arcuella*, **agaatvlinder**, *Phlogophora meticulosa*, **sint-Jansvlinder**, *Zygaena filipendulae* en de **wilgenwespvlinder**, *Synanthedon formicaeformis*. Iets minder fraai maar daarom niet minder leuk om tegen te komen is dan weer de **kolibrievlinder**, *Macroglossum stellatarum*.

Overige waarnemingen

Met de overige soortgroepen ben ik niet zo bezig en deze worden dan ook minder herkend of zelfs gezien. Soms zijn er toch wel soorten bij die opvallen door hun uiterlijk of aanwezigheid in de buurt van de soorten waar ik wel op gefocust ben, bv. foeragerend op bloemen.

Zo was kwam ik in de depressie van het Moer een **hoornaarroofvlieg**, *Asilus crabroniformis* tegen met een **moerassprinkhaan**, *Stethophyma grossum* als prooi. Toch wel een imposante verschijning vind ik.

Hoornaarroofvlieg met moerassprinkhaan als prooi.

BOKTORREN VAN HET MERKSKE

Ted Overmeer (boswachter beheer, Staatsbosbeheer)

In de afgelopen jaren zien we in het Merkske steeds meer soorten boktorren opduiken. Hoe komt dit? En wat vertellen deze soorten ons over het beekdal?

In Nederland komen ruim 80 soorten boktorren voor en in België iets meer dan 100. Het Merkske telde tot 2020 33 soorten. In de afgelopen 5 jaar kwamen daar heel wat nieuwe bij waardoor de teller nu op 48 soorten staat. Dat is een behoorlijk hoog aantal voor een relatief klein gebied. Een aantal boktorren doet het erg goed door klimaatverandering en breiden hun areaal naar het noorden uit. Warmere zomers en zachtere winters spelen in het voordeel van diverse soorten.

Daarnaast zijn er nog andere factoren waardoor er meer boktorren worden geteld. De belangrijkste daarvan is het waarnemerseffect. De afgelopen jaren is het steeds makkelijker geworden om waarnemingen vast te leggen en door te geven, een voorbeeld hiervan is Waarneming.nl en de beeldherkenning van ObsIdentify.

Er zijn natuurlijk ook een aantal natuurlijke factoren die meespelen. Zo worden onze bossen ouder en gevarieerder en mogen dode bomen (die geen gevaar opleveren) blijven staan. Deze worden niet meer opgeruimd. Juist in dit soort oudere dikke bomen die half of geheel dood zijn, komen veel soorten boktorren voor.

Veel boktorren komen juist niet in bossen voor maar in kleinschalige landschappen met veel houtkanten en vrij staande bomen.

Mierenboktor, *Anaglyptus mysticus*

Ladderboktor, *Saperda scalaris*,
een van de mooiste boktorren uit het Merkske.

Voorbeeld van een geleidelijke overgang tussen grasland en houtkant.

Veel soorten zijn warmte minnend, en houden dus van zonnige terreinen, liefst met weinig wind. Daarnaast voeden veel boktorren zich op bloeiende planten en struiken. Zo komen er meer lijsterbessen voor in de oudere bossen waar bijvoorbeeld de bruine soldaatboktor of mierenboktor regelmatig op wordt waargenomen. De vrij algemene kleine wespenboktor zit vaak op bloeiende schermbloemen die uit de wind, langs bijvoorbeeld houtkanten staan. Het herstellen van het kleinschalige landschap heeft op deze manier ook invloed op boktorren en allerlei andere insecten. Daarnaast zijn geleidelijke overgangen tussen open habitat (heide, grasland, ...) en hoog opgaande begroeiing (zoals bos en houtkant) erg belangrijk. Deze overgangen zorgen voor een ruigere structuurrijke rand die, zeker als ze zonbeschenen zijn, een heel positief effect hebben op allerlei kleine vogels, zoogdieren en insecten.

Een aantal soorten uitgelicht:

De oogvlekboktor, *Oberea oculata* is een echte soort van beekdalen. De soort komt voor bij zon beschenen bosranden met verschillende soorten wilgen; de waardplant van de oogvlekboktor. De imago's eten van de bladeren en twijgen en leggen hun eitjes ook onder de bast van de wilgen. De larven eten zich een weg door de takken en twijgen. De ontwikkeling tot imago kan twee jaar duren.

Oogvlekboktor

Gele wespenboktor

De **hazelaarboktor**, *Oberea linearis* was in het verleden zeer zeldzaam maar wordt steeds vaker waargenomen. De soort komt net als de oogvlekboktor vooral voor in bosranden en houtkanten maar in dit geval moet er hazelaar aanwezig zijn. Voor beide soorten is het belangrijk dat houtkanten gefaseerd worden afgezet waardoor er altijd hazelaars of wilgen blijven staan.

De **gele wespenboktor**, *Plagionotus detritus* en de **eiken-wespboktor**, *Xylotrechus antilope* zijn bij ons (nog) zeldzaam maar óók lastig te vinden en zijn dus mogelijk algemener. Beide soorten komen bijna alleen voor op eiken. Ook houden ze beide van warme door de zon beschenen stukken. Houtwallen en kleinschalige eikenbosjes of vrijstaande eiken zijn hierdoor essentieel voor deze soorten. De eikenwespenboktor werd bij ons waargenomen op een eikenhoutwal die gedeeltelijk werd terug gezaagd. Het hout werd ter plekke op rillen gelegd. Op de dunnere takken werden de imago's gezien. Ook kunnen de imago's gezien worden op omgewaaide bomen en kronen. De imago's van gele wespenboktor komen vooral voor in de toppen van eiken en wordt daardoor bijna nooit gezien. De larven komen vooral voor op vers afgestorven hout met een voorkeur voor eiken. Afgelopen jaar werd deze soort bij ons waargenomen op een oude dikke eik die twee jaar geleden was omgewaaid. Op deze boom werden de verse imago's gevonden die zich mogelijk als larve in de boom ontwikkeld hadden. Voor deze soorten is het dus erg belangrijk om omgevallen eiken, waar dit kan, te laten liggen of in ieder geval het hout niet af te voeren.

De **naald-kortschildboktor**, *Molorchus minor* komt bij ons vrij algemeen voor, en leeft in bossen waar naaldhout aanwezig is. De imago's kunnen vrij gemakkelijk worden waargenomen op bloeiende en zon beschenen lijsterbessen en soms ook op bloeiende Amerikaanse vogelkers. De larven leven onder de schors van dode takken in de kronen of snoeihout dat in het terrein is achtergebleven. Ook voor deze soort is het dus belangrijk om slecht uitziende of dode dennen, waar dit mogelijk is, te laten staan..

Dat veel boktorren in het beekdal zijn waargenomen geeft aan dat we op de goede weg zijn met ons beheer. Zo worden eentonige dennenvakken omgevormd naar een gevarieerd bos waar ook ruimte is voor loofhout.

Andere maatregelen die genomen worden zijn het realiseren van structuurrijke en geleidelijke overgangen, het behouden van (staand, liggend, dik en dun) dood hout in het terrein en het herstellen en onderhouden van houtkanten. Ook bij maaiwerken zorgen we ervoor dat er voldoende bloem- en faunastroken blijven staan. Van al deze maatregelen profiteren niet alleen de boktorren maar ook tal van andere insecten, dag- en nachtvlinders, vogels en kleine zoogdieren.

Waargenomen soorten	NL eerste en laatste wn	BE eerste en laatste wn
Kleine timmerboktor	2025	
Gewone distelboktor	2010 - 2025	1997 – 2025
Mierenboktor	2001 - 2025	2013 – 2025
Bruine grootoogboktor	2009 - 2023	1997 – 2025
Kortsprietboktor	2025	
gerimpelde metaalboktor		2023
Kleine wespenboktor	1999 - 2025	1999 – 2025
Eiken-ruigsprietboktor	2020 - 2025	2023
Gewone bloesemboktor	2017 - 2025	2009 – 2025
Huisboktor		2016 – 2022
Weverboktor		2022
Kleine nevelboktor	2023	2019 – 2024
Nevelboktor	2019	2010 – 2018
Gevlekte smalboktor	2012 - 2025	2005 – 2025
Morimus asper		2021
Naald-kortschildboktor	2023 - 2025	
Hazelaarboktor	2021 - 2025	
Oogvlekboktor	2020 - 2022	2015 – 2024
Bruine soldaatboktor	2023 - 2025	2015
Rode soldaatboktor		2025
Korte smalboktor	2020 - 2025	2012 – 2025
Zwarttip-smalboktor	2014 - 2024	2011 – 2025
Veranderlijke boktor	2019 - 2025	2012 – 2025
Boerenwormkruidboktor	2023	
Grote wespenboktor	2015 - 2025	2022
Gele wespenboktor	2025	
Elzenboktor	2023	2012 – 2022
Gewone borstelboktor	2017 - 2025	2018 – 2020
Ingekeepte smalboktor	2022 - 2024	2021 – 2025
Vuurboktor	2014 - 2025	2015 – 2025
Bonte ribbelboktor	1999 - 2025	1999 – 2025
Grijze ribbelboktor	2019 - 2025	2009 -2025
Geelzwarte ribbelboktor	2015 - 2025	
Grote ribbelboktor		2015
Geringde smalboktor	1997 - 2025	1997 – 2025
Grote populierenboktor	2015	
Kleine populierenboktor	2017 - 2024	1986 – 2019
Ladderboktor	2022 - 2025	2013 – 2025
Wortelboktor	2015 - 2025	1998 – 2025
Getailleerde boktor	2014 - 2025	1997 -2025
Glanzende lindeboktor		2019 – 2023
Tweekleurige smalboktor	1997 - 2025	1997 – 2025
Gewone smalboktor	1997 - 2025	1997 – 2025
Stictoleptura scutellata	2025	
Slanke smalboktor	2009 - 2025	2003 – 2025
Gewone dwergboktor	2024 - 2025	2001 – 2024
Grijze wespenboktor		2020 – 2025
Eiken-wespenboktor	2023	
Totaal: 48 soorten	40 soorten	38 soorten
Totaal voor 2020:	23 soorten	30 soorten
Totaal na 2020:	38 soorten	34 soorten

PADDENSTOELLEN IN HET MERKSKE

Bart Hoeymans (Boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos)

De vallei van het Merkske kent met haar talrijke biotopen een rijke paddenstoelenflora. Deze bijdrage bevat eerder een algemeen verhaal over paddenstoelen dat wordt aangevuld met diverse voorbeelden uit het Merkske.

Paddenstoelen zijn eigenlijk 'schimmelvruchten' van de onzichtbare zwamvlok die bestaat uit schimmeldraden.

In Vlaanderen komen er meer dan 4000 soorten voor (veel meer dan bv. de +/-1450 soorten hogere planten) en ze bestaan in allerlei vormen en maten. Je kan ze indelen in vormgroepen zoals plaatjeszwammen, buikzwammen, bekerzwammen, ... of families zoals aardtongen, boleten, amanieten, ...

Hier hebben we gekozen om te werken met 'functionele groepen'.

- Afbrekers (saprofyt)
- Parasieten
- Samenwerkers (symbionten)
- Paddenstoelen als leefgebied (habitat) en voedsel

Afbrekers

Saprofiete schimmels leven van dood organisch materiaal dat ze afbreken. Door hun functie als opruimer komen mineralen en voedingsstoffen die opgeslagen zitten in het organisch materiaal terug beschikbaar voor de natuur.

Je kan ze tegenkomen op allerlei materiaal zoals dood hout, bladafval, brood, mest, houtsnippers en moeilijk afbreekbaar dierlijk materiaal. Zo is de vogelveerzwam gespecialiseerd op vogelveren en braakballen. Zo zijn schimmels de enige meercellige organismen die hout kunnen afbreken en omzetten naar noodzakelijke bouwstoffen.

Bij de houtafbrekers onderscheiden we 2 groepen:

- Witrotters breken buiten celstof (cellulose) ook houtstof (lignine) af waardoor het hout een wit uiterlijk krijgt.
- Bruinrotters breken enkel celstof af. Het hout krijgt dan een bruine, droge, peperkoeken structuur.

In het natuur-en bosbeheer houden we rekening met deze groep van paddenstoelen door meer aandacht te schenken aan dood hout in het bos. Het betreft dan zowel dik als dun, staand en liggend hout maar ook dood hout in de bomen.

Bij beheerwerken laten we takken- en snipperhopen liggen maar ook kleine hopen maaisel en choppermateriaal.

Bij begrazingsbeheer werken we met dieren die niet recent ontwormt zijn waardoor er 'gezonde' mest op terrein aanwezig is waarop weer een specifieke paddenstoelenflora voorkomt.

Witrot (beuk) en bruinrot (Amerikaanse eik).
(Foto's: Bart Hoeymans)

Op onderstaande foto's zijn 4 soorten afbrekers te zien. Van linksboven met de klok mee:

De **tranende franjehoed**, *Lacrymaria lacrymabunda* die op de bodem leeft, **vermiljoenzwam**, *Pycnoporus cinnabarinus* is een witrotter gespecialiseerd in zachtere houtsoorten, blauwwordend kaalkopje, *Psilocibe cyanescens* op houtsnippers en de **gekraagde aardster**, *Geastrum triplex* die ook op de boden leeft.

(Foto's: Bart Hoeymans)

Het **wit heidetrechttertje**, *Omphalina mutila* is een zeldzaam, sneeuwwit paddestoeltje (hoedje 1 tot enkele cm groot) dat voornamelijk te vinden is in vochtige heidegebieden. Ze komt vooral voor tussen struikheide, dopheide en pijpenstrootje. De soort is een afbreker van strooisel van gras. Tot voor kort was de soort zeer zeldzaam maar sinds de eeuwwisseling nemen de aantallen weer toe (mogelijks 'deels' een waarnemerseffect). Het is een echte najaarssoort die het vaakst gemeld wordt in oktober.

Een andere soort van voedselarme gebieden is de uitgesproken pionier, het **blauwgroen trechttertje**, *Omphalina chlorocyanea*. Dit kleine paddenstoeltje met hoedje van maximaal een cm is een echte voorjaarssoort met een piek in maart.

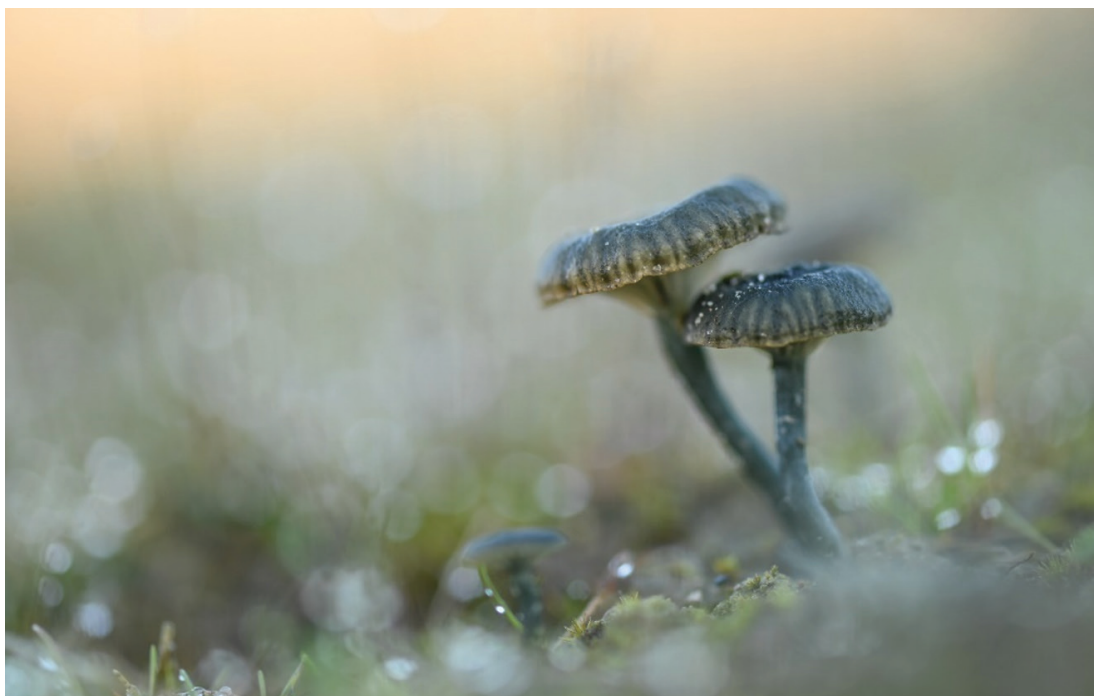
Het blauwgroen trechttertje is te vinden op voedselarme, vochtige en zure zandgronden in pioniers vegetaties. Ze groeit hier tussen mossen (vaak zandhaarmos) en korstmossen. De soort staat meestal in de buurt van open water. Op geschikte plaatsen lijkt de soort, door een voortschrijdende successie, vaak na een 4-tal jaren te verdwijnen.

De soort lijkt te profiteren van natuurinrichtingswerken zoals ven- en heideherstel en is nu (veel) algemener dan voor de eeuwwisseling.

Wit heidetrechttertje.
(Foto: Wim Verschraegen)

Blauwgroen trechttertje
(Foto: Wim Verschraegen)

Parasieten

Parasieten zijn organismen die hun voedsel halen uit andere levende wezens (de 'gastheer'). Dit kunnen planten, dieren, schimmels, enz... zijn.

Sommige parasieten kunnen ervoor zorgen dat de gastheer sterft. Bij paddenstoelen zien we dat vaak bij hout bewonende soorten. Sommige schimmels leven eerst als parasiet, als de gastheer (boom) eenmaal afgestorven is leeft deze verder als afbreker (necrotrofe parasieten). Dit toont aan dat de hokjes 'afbreker', 'parasiet', 'samenwerker' in elkaar kunnen overgaan.

Het kan lang duren vooraleer parasitaire schimmels de dood van een boom veroorzaken. Vooral bij bomen die een hoge leeftijd kunnen bereiken kan dit vele jaren tot decennia duren.

Ook kan het jaren duren vooraleer parasitaire schimmels op bomen zichtbaar worden. Zo leeft de **reuzenzwam**, *Meripilus giganteus* (die vooral bij beuken voor sterfte zorgt) jaren onzichtbaar in de boom. Pas wanneer de boom zeer sterk verzwakt is produceert de reuzenzwam massaal paddenstoelen (schimmelvruchten). Op dat moment is het wortelgestel van de boom sterk aangetast en is de boom valgevaarlijk geworden.

Ook insecten worden regelmatig geïnfecteerd door parasitaire schimmels, vaak zijn het soorten die geen vruchtlichamen (paddenstoelen) maken. Als je in de natuur goed oplet krijg je wel eens sprinkhaan of vlieg te zien die hogerop in de vegetatie gekropen

is. Deze insecten zijn door de 'schimmel' geprogrammeerd om dat te doen. Eens bovenaan gekomen sterft het insect en 'ontploft' het in een wolk van sporen (via sporen verspreiden schimmels zich). Zo'n ontplofte vlieg kom je ook wel eens op ramen tegen.

Lang niet alle schimmels zorgen ervoor dat een gastheer sterft, maar beter wordt de gastheer er nooit van.

Enkele iconische specialisten op paddenstoelen zijn de **parasietbeurszwam**, *Volvariella surrecta* waarvan de vruchtlichamen op de hoed van de **nevelzwam**, *Clitocybe nebularis* verschijnen. De zwamvlok van de parasietbeurszwam parasiteert op deze van de nevelzwam.

Een tweede soort is de **kostgangersboleet**, *Pseudoboletus parasiticus* die verbonden is aan de aardappelbovist. Er is nog niet geweten of de kostgangersboleet parasiteert op de zwamvlok of enkel op de vruchtlichamen van de **gele aardappelbovist**, *Scleroderma citrinum*.

Een laatste voorbeeld van parasitaire schimmels op paddenstoelen is de **zwarte truffelknotszwam**, *Tolypocladium ophioglossoides* die parasiteert op ondergrondse hertentruffels.

Of de laatste 2 soorten dodelijk zijn voor de 'gastheer' is niet zeker maar ze zorgen wel voor misvormde vruchtlichamen, en een negatieve impact op de sporenvorming.

*Zwarte truffelknotszwam op hertentruffel spec.
(Foto: Bart Hoeymans)*

Onder 'Paddenstoelen als leefgebied (habitat) en voedsel' zullen we nog uitgebreid ingaan op de **echte tonderzwam**, *Fomes fomentarius*, een necrotrofe parasiet. Een ecologisch erg belangrijke soort voor bossen.

Van linksboven met klok mee: **schubbig bundelzwam**, *Pholiota squarrosa* op Amerikaanse eik, **rupsendoder**, *Cordyceps militaris* op vlinderpop, **reuzenzwam** op Amerikaanse eik, **kostgangersboleet** op aardappelbovist, **elzenvlag**, *Taphrina alni* op elzenpropjes en *Entomophthora muscerda* op huisvlieg.

(Foto's: Bart Hoeymans)

Samenwerkers (symbionten)

Een zeer belangrijke (noodzakelijke) groep schimmels voor de natuur zijn de samenwerkers, symbionten. Hier vormen de schimmels een samenlevingsvorm met planten via de wortels. Dit noemen we een 'mycorrhiza'.

We zullen focussen op de symbiotische relaties tussen schimmels en bomen. Hier onderscheiden we 2 soorten mycorrhiza

- Arbusculaire mycorrhiza: bij dit type gaan de schimmeldraden tot IN de wortelcel. Deze schimmels produceren geen paddenstoelen (schimmelvruchten) omdat hun voortplanting ongeslachtelijk is. Dit is de oudste (bestaat minstens 460 miljoen jaar) en meest voorkomende samenwerkingsvorm. Arbusculaire schimmels zijn vrij soortenarm (er zijn 200 soorten gekend) maar er is al wel samenwerking vastgesteld met 250000 plantensoorten.

- Ectomycorrhiza: deze schimmels vormen een mantel van zwamdraden OM de worteluitgangen van wortels en de schimmeldraden infiltreren de wortelcellen dus niet. Deze schimmels planten zich geslachtelijk voor en produceren dus paddenstoelen. Deze samenwerkingsvorm is 'slechts' 150 miljoen jaar geleden ontstaan maar het betreft een zeer soortenrijke groep.

Zowel de schimmel als de boom heeft een voordeel bij deze samenwerking (mutualistische symbiose). De boom levert suikers aan de schimmels die ze zelf niet kunnen aanmaken. Schimmels zijn op hun beurt veel beter in het onttrekken van voedingsstoffen en water uit de bodem en leveren deze aan de boom. Daar worden zowel schimmel als boom dus beter van.

Bomen kunnen in samenwerking gaan met verschillende soorten schimmels. Dit is belangrijk omdat sommige soorten een uitgebreid netwerk aan schimmeldraden hebben (wat goed is voor extra opname van water en nutriënten en een connectie kunnen vormen tussen verschillende bomen), en andere slecht een beperkt netwerk (die vaker beschermen tegen zware metalen of bodemziektes).

Mycorrhiza-schimmels dragen dus bij aan een extra bescherming van de boom tegen droogte, ziekteverwekkers, zware metalen, ... De ontstane connectie van boomwortels via schimmels wordt ook wel eens het Wood-Wide-Web genoemd.

Het mag duidelijk zijn dat een gezond bos niet zonder mycorrhiza-schimmels kan en vooral de ectomycorrhiza groep is in het najaar goed zichtbaar via prachtige vruchtlichamen. Voorbeelden hiervan zijn amanieten (vb. vliegenzwam, *Amanita muscaria*), boleten (vb. eekhoorntjesbrood, *Boletus edulis*), stekelzwammen, aardappelbovisten, russula's, melkzwammen, enz...

De reden waarom in het najaar veel (symbiotische) paddenstoelen te zien zijn heeft te maken met het feit dat bomen in het najaar voedingsstoffen en suikers uit hun bladeren onttrekken en opslaan in de wortels. Van deze suikerboost maken de schimmels gebruik om paddenstoelen (vruchtlichamen) aan te maken.

Eekhoorntjesbrood (Foto's: Wim Geyskens)

Van linksboven met klok mee: vliegenzwam, smakelijke melkzwam, *Lactarius deliciosus*, heksenboleet, *Neoboletus erythropus*, amethistzwam (rode koolzwam), *Laccaria amethystina*, okerkleurige vezeltruffel, *Rhizopogon luteolus* en blauwvoetstekelzwam, *Sarcodon scabrosus*.

(Foto's Bart Hoeymans)

Vooral bij het beheer van dreven/lanen en bossen houden we rekening met deze groep. Zelfs het bladblazen in natuurgebied komt dan om de hoek kijken. Zo wordt er in de dreven van Wortel-Kolonie ieder najaar/vroege winter volop gemaaid, afgevoerd en blad geblaast. Op die manier behouden/realiseren we voedselarme, mosrijke plaatsen waar geen blad blijft liggen. Dit vormt het optimale leefgebied voor veel van de ectomycorrhiza vormende paddenstoelensoorten.

Wortel-Kolonie is bekend om haar kilometers lange dreven waar mycologen komen genieten van de talrijke bijzondere paddenstoelensoorten (waaronder 5 soorten stekelzwam).

Op zich is het gek dat paddenstoelen die gespecialiseerd zijn in een samenwerking met oude loofbomen niet goed tegen verruiging en gevallen blad kunnen. Dit lijkt tegenstrijdig en is het eigenlijk ook maar het staat wel vast dat we deze typische paddenstoelensoorten niet (meer) terug vinden in onze bossen. Veel van de paddenstoelen komen van nature voor in voedselarme bostypes zoals de voedselarmste types van het Berken-Eikenbos. Deze bostypes zijn bij ons verdwenen. In andere streken van Europa komen nog wel bossen met een rijke paddenstoelenflora bestaande uit symbionten voor. Het verruigen van onze bossen wordt geweten aan vermessing. Bermen vormen voor deze groep paddenstoelen dan een laatste refugium (toevluchtsoord). Een tweede groep paddenstoelen bestaat uit soorten die gebonden zijn aan open bossen en die oorspronkelijk ook nooit in gesloten bos hebben gestaan. Hierbij stelt zich de vraag waar deze soorten dan wel gegroeid hebben vooraleer er open bossen, lanen en landgoederen waren. Er is het vermoeden dat een min of meer open, beweid boslandschap in onze streken in het verleden veelvuldig en langdurig aanwezig is geweest. Onder druk van grote grazers zullen er vrij grote delen van het boslandschap vrij open geweest zijn met een parkachtig landschap tot gevolg. In deze open landschappen kon het blad ook onder de grote bomen wegwaaien en waren er voldoende voedselarme, mosrijke plekken aanwezig ideaal voor deze typische mycoflora. Hoe kunstmatig ook, momenteel behoren dreven en lanen tot de belangrijkste biotopen voor paddenstoelen. Op de Nederlandse rode lijst staan maar liefst 200 soorten die kenmerkend zijn voor lanen waarvan 83% bedreigd is.

Voedselarme, mosrijke vegetatie in dreef met oude Amerikaanse eiken in Wortel-Kolonie.

(Foto: Bart Hoeymans)

Paddenstoelen als leefgebied (habitat) en voedsel

Minder bekend bij het grote publiek is het belang van paddenstoelen als voedsel en leefgebied voor veel diersoorten.

Paddenstoelen worden gegeten door opportunistische soorten zoals (naakt)slakken die niet gevoelig zijn voor de gifstoffen van veel paddenstoelen maar ook door zoogdieren zoals muizen en eekhoorns.

Personen die paddenstoelen in het wild plukken om op te eten (bij ons verboden) houden het meestal bij jonge exemplaren omdat zij weten dat oude vaak vol met ongewervelden zitten.

Het belang van paddenstoelen als voedsel en leefgebied mag niet onderschat worden. Een goed voorbeeld hiervan is de echte tonderzwam.

Tonderzwammen zijn intussen algemene paddenstoelen in lanen, parken en bossen waar (loof)bomen oud mogen worden en mogen aftakelen.

Tonderzwammen leven als zwakteparasiet en later (als de boom dood is) als afbreken van hout waarin ze witrot veroorzaken.

De soort is de laatste 50 jaar sterk in aantal toegenomen omdat het bosbeheer meer plaats en ruimte geeft aan afstervende en dode bomen. Bomen met tonderzwammen hebben een hoge ecologische waarde en waar ze geen gevaar opleveren kunnen ze best blijven staan. Het afsterven van bomen kan jaren tot 10-tallen jaren duren (afhankelijk van de boomsoort).

Niet enkel dood hout is van onmisbaar belang in het bos maar minstens zo belangrijk zijn aftakelende bomen waarin gezond hout wordt afgewisseld met afstervend en dood hout (ook hier zorgen tonderzwammen en andere necrotrofe parasieten vaak voor). Een oude aftakelende boom (veteraanboom) zit, vanuit ecologisch oogpunt, in zijn/haar meest waardevolle periode en vormt een leefgebied voor talrijke soorten (vnl. dier en schimmelsoorten).

Echte tonderzwam en *Bolitophagus reticulatus* (Foto's: Bart Hoeymans)

Men schat dat er op tonderzwammen zo'n 600 soorten kevers en vliegen voorkomen. Het gaat dan wel over het hele, zeer uitgestrekte verspreidingsgebied van tonderzwam (dus niet enkel bij ons). Een voorbeeld van zo'n keversoort die enkel op tonderzwammen voorkomt is *Bolitophagus reticulatus*.

Er zijn ook insecten die volledig afhankelijk zijn van schimmels. Een goed voorbeeld hiervan zijn de breedvoetvliegen (Platypezidae). Men gaat ervan uit dat alle breedvoetvliegen voor hun voortbestaan afhankelijk zijn van paddenstoelen. De wijfjes leggen eitjes op/in de paddenstoel en de larven gebruiken deze als waardzwam. Verpoppen gebeurt normaal in de strooisellaag, buiten de zwam.

Bij ons komen er minder dan 40 soorten breedvoetvliegen voor en van een 10-tal weet men nog niet welke soort(en) paddenstoel ze gebruiken. Een aantal soorten breedvoetvliegen zijn zeer kieskeurig en gebruiken slechts één paddenstoelsoort om zich voort te planten, andere zijn minder kieskeurig en houden het tot een paddenstoelengeslacht zoals champignons (*Agaricus*) en honingzwammen (*Armillaria*).

In het Merkske is Leo Dufraing actief met breedvoetvliegen en heeft intussen 17 soorten gevonden. Het merendeel van de waarnemingen komen uit het veld maar Leo heeft ook diverse vliegen gekweekt vanuit mee naar huis genomen paddenstoelen.

De gebieden met het hoogste aantal soorten zijn Wortel-Kolonie en het Moer maar dat heeft meer te maken met de plaatsen waar Leo zoekt. Breedvoetvliegen zijn immers een slecht onderzochte soortgroep.

				Veldwaarnemingen en kweek			
	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Waardzwam	2022	2023	2024	2025
1	<i>Platypezina connexa</i>	Sombere breedvoet	?		1		
2	<i>Agathomyia cinerea</i>	Teervlekkenzwambreedvoet	Teervlekkenzwam			1	
3	<i>Agathomyia falleni</i>	Grote grijze breedvoet	Grijze buisjeszwam		1		
4	<i>Agathomyia lundbecki</i>	Elzenweerschijnbreedvoet	Elzenweerschijnzwam				1
5	<i>Agathomyia unicolor</i>	Kleine geelgrijze breedvoet	Grijze buisjeszwam		1		
6	<i>Protoclythia modesta</i>	Grijze honingzwambreedvoet	Honingzwam spec.	1	1	1	
7	<i>Protoclythia rufa</i>	Rode honingzwambreedvoet	Honingzwam spec.	1	1	1	
8	<i>Bolopus furcatus</i>	Tonderzwambreedvoet	Platte tonderzwam				
9	<i>Kesselimyia chandleri</i>	Parasolzwambreedvoet	Grote parasolzwam		1	1	
10	<i>Platypezia aterrima</i>	Donkere bandbreedvoet	Honingzwam spec.		1	1	
11	<i>Platypezia consobrina</i>	Grote bandbreedvoet	Honingzwam spec.	1	1	1	1
12	<i>Platypezia fasciata</i>	Kleine bandbreedvoet	Honingzwam spec.		1		
13	<i>Platypezia hirticeps</i>	Baardige bandbreedvoet	Honingzwam spec.	1	1		
14	<i>Paraplatypeza atra</i>	Zwarte hertenzwambreedvoet	Gewone hertenzwam		1	1	1
15	<i>Paraplatypeza bicincta</i>	Bonte hertenzwambreedvoet	Gewone hertenzwam		1	1	
16	<i>Lindneromyia dorsalis</i>	Zwarte champignonbreedvoet	Champignon spec.		1		
17	<i>Lindneromyia hungarica</i>	Grijze champignonbreedvoet	Champignon spec.		1	1	
				4	14	9	3

Parasolzwambreedvoet (Foto's: Leo Dufrain)

Bronnen:

- Paddestoelvriendelijk natuurbeheer van P.J.Keizer, KNNV uitgeverij of het OBN rapport Paddestoelen in het natuurbeheer, Wim A. Ozinga e.a. 2013
- De verborgen boom – het boomsoorteigen ecosysteem van onze inheemse loof- en naaldbomen, A3 boeken, Gerrit Jan Keizer, 2012. ISBN: 978 90 77 408 98 8
- Handboek Mycological Tree Assessment, Gerrit Jan Keizer, Uitgave van Inverde en Agentschap voor Natuur en Bos, ISBN: 9789082033861
- Paddenstoelen in het natuurbeheer, Rapport nr. 2013/OBN181-DZ
- Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Nature Today
- Reemer, M. & H. de Jong 2016. De Nederlandse breedvoetvliegen en basterdbreedvoetvliegen (Platypezidae & Opetiidae). Entomologische tabellen 10.

2025: EEN JAAR VOL BELEVING EN NIEUWE HORIZONTEN VOOR ONS BEZOEKERSCENTRUM

Het afgelopen jaar was voor Bezoekerscentrum Vallei van het Merkske De Klappekster een periode van groei, vernieuwing en verbinding. Van een gloednieuw terras en een heleboel nieuwe activiteiten tot een warme plek voor iedereen. Natuurpunt Markvallei blikt met trots terug op 2025.

Het kloppende hart van de vallei van het Merkske

Gelegen in het centrum van het erkende natuureservaat Wortel-Kolonie, blijft het bezoekerscentrum Vallei van het Merkske met natuur.café De Klappekster het startpunt voor vele recreanten en natuurbelevers. Of je nu komt wandelen, fietsen, of met paard en koets de omgeving verkent: in het bezoekerscentrum vindt iedereen een plek om te starten of even uit te blazen op het nieuwe terras aan het sfeervolle binnenplein. Jaja, dat terras was wel 'talk of the town' het voorbije jaar. De reacties waren zeer positief, wat leuk is na al het harde werk van het bestuur, de werkgroep Klappekster en de vele helpende handen van vrijwillige Natuurpunters.

Een jaar vol actie

Natuurpunt Markvallei bruist! In 2025 organiseerde de vereniging maar liefst 67 publieksgerichte activiteiten, waarmee ze bijna 2000 natuurliefhebbers bereikten. Van lezingen over natuurfotografie tot de "mottige ontbijten" en een braakballenpluisavond. Het aanbod spreekt iedereen aan. Voor hun subsidies moeten ze minstens 1x per jaar een regionale activiteit organiseren met andere partners. In 2025 waren dat er twee: het ambachtelijke Zeistornooi (samen met Stad Hoogstraten, Widar & Erfgoed Noorderkempen) en de verstilde kruidenwandelingen tijdens de Dag van de Stilte (samen met het platform De Stille Kempen en Widar).

Nieuwe paden en duurzame recreatie

Samen met het Agentschap voor Natuur en Bos, Regionaal Landschap en Stad Hoogstraten werkt Natuurpunt Markvallei aan een nieuw wandelpad dat de bivakzone met de Torendreef zal verbinden via een prachtig slingerpad.

Om de balans tussen mens en natuur te bewaken, loopt er momenteel een grootschalig onderzoek naar de recreatiedruk. Sinds 2025 monitoren tellers de bezoekersdruk, en in 2026 volgt een enquête. Zo bouwen ze samen aan een duurzame toekomst voor de Kolonie.

Een plek voor iedereen

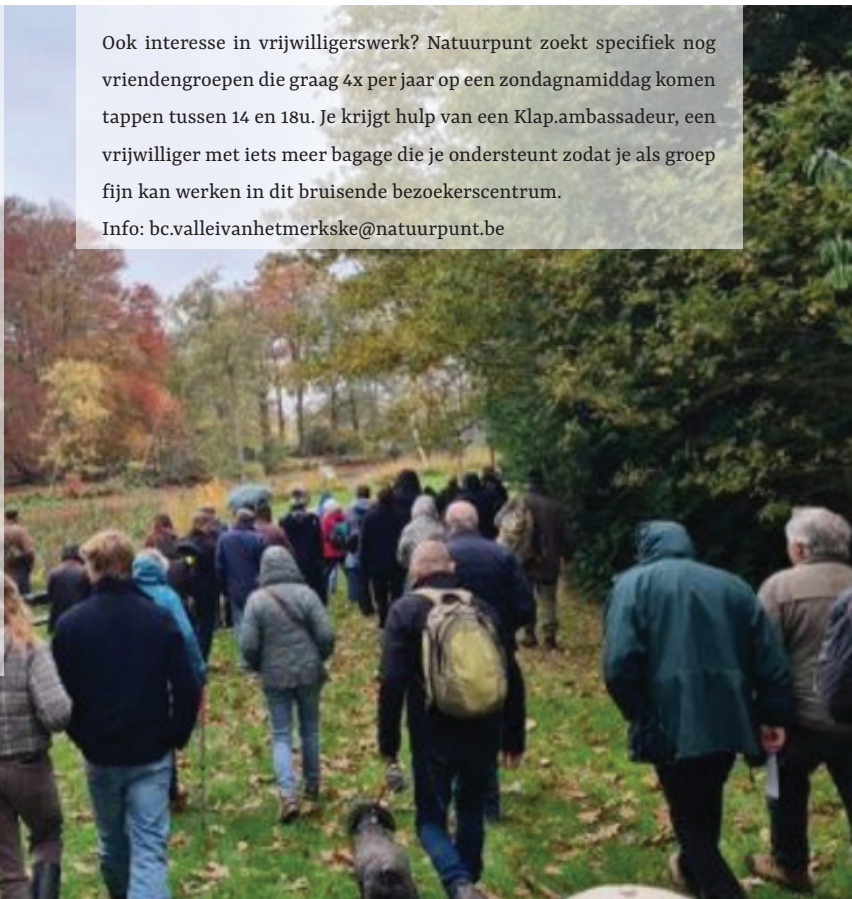
Natuurpunt Markvallei wil een spiegel zijn van de samenleving. In hun bezoekerscentrum is iedereen welkom, niet alleen als bezoeker, maar ook achter de schermen. De vereniging is er trots op dat ze een plek bieden waar mensen met verschillende achtergronden hun talenten kunnen inzetten voor de natuur. In nauwe samenwerking met partners zoals Het Klavier, Vibo De Ring en Mekanders ondersteunen ze vrijwilligers met een beperking of een afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Of het nu gaat om het sorteren van leeggoed, het ondersteunen van de administratie of het helpen in de cafetaria: hun bijdrage is onmisbaar voor de dagelijkse werking van het bezoekerscentrum. Daarnaast valt op dat het bezoekerscentrum een plaats kan zijn voor wie de batterijen wil opladen. De combinatie van de groene omgeving en een fijne, sociale groep zorgen voor dit positieve gewicht in de weegschaal van ieders leven.

Dank aan al onze vrijwilligers

Al deze verwezenlijkingen zijn enkel mogelijk dankzij een team van ruim 150 vrijwilligers. Dat de sfeer goed zit, blijkt uit de uitbreiding van de openingsuren: het bezoekerscentrum is nu ook op zaterdagvoormiddag open! In de schoolvakanties kunnen bezoekers er ook tijdens de week vanaf 10 uur terecht. Bovendien werd het harde werk op het vlak van voedselveiligheid beloond met een score "zeer goed" bij de FAVV-controle.

Ook interesse in vrijwilligerswerk? Natuurpunt zoekt specifiek nog vriendengroepen die graag 4x per jaar op een zondagnamiddag komen tappen tussen 14 en 18u. Je krijgt hulp van een Klap.ambassadeur, een vrijwilliger met iets meer bagage die je ondersteunt zodat je als groep fijn kan werken in dit bruisende bezoekerscentrum.

Info: bc.valleivanhetmerkske@natuurpunt.be

(Foto's Wim Verschraegen)

© Senne Verschraegen

IWP MERKSKE WERKT AAN EEN SCHON- ER EN VEERKRACHTIGER STROOMGEBIED!

Het Integraal Waterproject (IWP) Merkske, een uniek samenwerkingsverband tussen Vlaamse en Nederlandse partners, boekt mooie resultaten in het stroomgebied van het Merkske! Sinds de start in 2017 werken diverse partijen samen aan oplossingen voor waterkwaliteit, natuurbehoud en klimaatadaptatie, met als doel het halen van de Europese Kaderrichtlijn Water-doelen.

Verschillende projecten zijn al succesvol uitgevoerd en er staan nog veelbelovende acties op de planning. Om deze resultaten en plannen beter met iedereen te delen, wordt achter de schermen hard gewerkt aan nieuwe communicatiekanalen. Zo wordt er 2 keer per jaar een digitale nieuwsbrief verstuurd waarin de voortgang en successen van dit grensoverschrijdende initiatief worden gedeeld.

De eerste editie kunnen jullie hier terugvinden: https://waterschap-brabantse-delta.email-provider.eu/web/z_pzrckgbn/tpoqxfuyel

Wil je niets missen van het IWP Merkske?

Meld je dan aan voor de nieuwsbrief van het IWP Merkske.

Dat kan via deze link <https://laposta.nl/f/ssuutpg28lcu>

of via de QR code rechts in beeld.

Samen zetten we ons in voor een schoner en toekomstbestendig stroomgebied!

**het
merkske**
opent grenzen voor een
klimaatveilige & gezonde toekomst

AANPLANT IN HET MERKSKE (STAATSBOSBEHEER)

Ted Overmeer (boswachter, Staatsbosbeheer)

Bosaanplant

Afgelopen jaar is er in het Merkske op meerdere locaties bos aangeplant. Over het algemeen gaat het hier over kleine bosjes of het vergroten van bestaande bossen. Dit is uitgevoerd op plaatsen waar historisch gezien bos heeft gestaan, waar dit goed in het terrein past en een dus (landschappelijk of ecologisch) een meerwaarde biedt. We hebben veel verschillende soorten die in het gebied thuis horen aangeplant. Ook voorzien we meestal een strook met struiken aan de zon beschreven kanten (aanleg bosrand) zodat de graslanden mooi overgaan in het bos en er voor insecten veel nectar te vinden is. Ook de aankomende jaren zullen er nog een aantal bosaanplantingen in het Merkske plaatsvinden.

Aanplant houtkanten

Afgelopen jaar zijn we ook druk bezig geweest om veel verdwenen houtkanten via aanplantingen te herstellen. Met behulp van het projecten team van Staatsbosbeheer en de financiële steun van de subsidie Groenblauwe dooradering zijn er in totaal meer dan vijf kilometer houtkanten aangeplant door aannemers, vrijwilligers en medewerkers.

Aanplant houtkanten vooraan, met achteraan al oudere hakhoutwallen. (Foto Senne Verschraegen.)

Door oude kaartlagen van 1850 over de kaartlagen van nu te leggen, is goed te zien dat er enorm veel houtkanten verdwenen zijn. De rode lijnen op de kaart geven de verdwenen houtkanten aan. Vroeger diende een houtsingel of houtkant als afscheiding tussen percelen van verschillende eigenaren of gebruikers. Een houtwal diende daarnaast om vee binnen te houden en er werd brandhout uit gehaald. Door de komst van prikkeldraad, grotere machines en gaskachels verdween de functie van houtsingels en houtkanten waardoor ze stilaan uit het landschap verdwenen. Bijvoorbeeld ook daar waar percelen zijn samengevoegd en de houtkant in de weg stond. Waar het mogelijk is, worden de houtkanten hersteld op de historische locatie. Dat kan echter niet altijd aangezien het merendeel van de graslanden van tegenwoordig machinaal gemaaid worden. Door een, slecht geplaatste, houtkant moeten de grote machines extra manoeuvreren wat dan weer schade aan de nattere percelen kan veroorzaken.

Ook kunnen houtkanten nadelig zijn voor flora. Dicht op elkaar geplaatste houtkanten kunnen voor te veel schaduw zorgen. Met dit in het achterhoofd is er gekeken naar waar het wel mogelijk zou zijn om houtkanten terug aan te planten of te herstellen. Zo kan het zijn dat er op geschikte percelen gekozen is om toch geen houtkant aan te planten omdat deze hier historisch gezien nooit gestaan heeft. Dit is vaak het geval op hoger gelegen percelen die in het verleden dienst deden als heide. In de heidegebieden stonden geen houtkanten, hoogstens wat losse kleine bosjes en individuele bomen. Daarom wordt er ook nu voor gekozen om hier geen houtkanten aan te planten maar kleine bosjes met meidoorns en eiken of er worden kleine takkenhopen weggelegd.

Houtkanten hebben een erg belangrijke functie in het beekdalsysteem. Met deze aanplantingen zorgen we ervoor dat het oude kleinschalige landschap weer zichtbaar wordt. In houtkanten zit ook ontzettend veel leven en er ontstaat veel afwisseling in het terrein. Er staan veel verschillende bomen en struiken waardoor er op verschillende tijden in het jaar nectar te vinden is. Mooie voorbeelden zijn wilgen en sleedoorn. Deze bloeien erg vroeg in het jaar als er nog weinig nectar te vinden is. Veel hommels- en bijensoorten zijn afhankelijk van deze vroege bloeiers. In de houtkanten staan ook veel doornige struiken zoals sle- en meidoorn die zorgen voor dichte struwelen, ideaal voor kleine zangvogels om in te broeden. Ook kleine marterachtigen en knaagdieren hebben veel profijt van houtkanten. Als een houtkant te groot wordt, kan de functie van schuilplaats voor zangvogels verdwijnen. Ook kunnen houtkanten te breed worden en een deel van het grasland overnemen. Daarom worden jaarlijks delen van de houtkanten afgezet (afgezaagd) zodat deze weer opnieuw kunnen uitlopen. Het hout dat hierbij vrijkomt, wordt gebruikt om takken rillen of hopen van te maken wat weer zorgt voor extra schuilmogelijkheden. Zo zien we al positieve effecten bij de roodborsttapuit. Deze vogeltjes maken graag gebruik van houtkanten die niet te open zijn en van de takkenhopen (van vrijgekomen snoeihout) die in de terreinen zijn achtergelaten. Ruim 24150 bomen en struiken zijn in 2025 in het Nederlandse deel van het Merkske aangeplant! Dit met hulp van aannemers, vrijwilligers, sponsors en eigen personeel.

Soort	Aantal in houtwal aangeplant	Aantal in bos aangeplant
Zomerlinde	1050	175
Zoete kers	500	350
Eenstijlige meidoorn	3850	475
Sleedoorn	2600	500
Haagbeuk		700
Winterlinde	600	275
Wegedoorn		125
Hondsroos	625	125
Gelderse roos	425	400
Aalbes		125
Zwarte populier		700
Fladderiep	800	500
Zwarte els	400	825
Vuilboom	525	50
Kardinaalsmuts	200	75
Zomereik	1325	250
Ruwe berk	650	100
Schietwilg		100
Bittere wilg	100	100
Lijsterbes	1350	50
Wintereik		75
Grauwe wilg	675	
Geoorde wilg	625	
Heggenroos	450	
Viltroos	400	
Witte els	150	
Rode kornoelje	50	
Wilde kamperfoelie	150	
Wilde appel	75	
Wewone vogelkers	350	
Boswilg	300	
Amandelwilg	150	
Totaal	18375	5775
Totaal aantal geplante bomen en struiken 24150		

De oorsprong van het plantsoen is voor Staatsbosbeheer erg belangrijk. Zo heeft Staatsbosbeheer verspreid over Nederland locaties waar de zaden van autochtone bomen en struiken jaarlijks worden verzameld. Autochtone planten zijn afstammelingen van bomen of struiken die zich na de laatste ijstijd spontaan in onze gebieden gevestigd hebben. Ze zijn dus maximaal aangepast aan de plaatselijke groeiomstandigheden.

Het verzamelde zaad wordt vervolgens door boomkwekers opgekweekt waarna deze weer in de terreinen van Staatsbosbeheer geplant kunnen worden. Hiermee wordt er voorkomen dat er bomen worden geplant die hun oorsprong elders in Europa hebben. Veel boomkwekers werken met zaden en stekjes die bijvoorbeeld uit Zuid-Europa komen. Het nadeel is dat deze soorten mogelijk minder goed zijn aangepast aan de plaatselijke omstandigheden. Zo kan het zijn dat ze minder goed tegen vorst of droogte kunnen en vaak pas later tot bloei komen in het voorjaar. Doordat deze soorten pas later bloeien zijn veel insecten die afhankelijk zijn van deze bloemen en de nectar te vroeg en is het voedsel dus nog niet beschikbaar. Het gebruik van autochtone soorten in natuurgebieden is dus erg belangrijk.

Volgroeide houtkant aan de Heikant
(Foto: Geert Brosens)

BEHEER EN VERBETERING VAN NATTE WANDELROUTES IN HET MERKSKE

Ted Overmeer (boswachter, Staatsbosbeheer), Carlo Van Boxel (Natuurpunt Markvallei), Bart Hoeymans (boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos)

Als terreinbeherende organisaties besteden wij veel aandacht aan natuurbeheer en het behoud en de versterking van de biodiversiteit in het Merkske. Tegelijkertijd hechten wij groot belang aan de toegankelijkheid van onze gebieden, waarbij steeds de afweging wordt gemaakt dat niet alles overal mogelijk is. Desondanks willen wij wandelaars een kwalitatieve toegang bieden tot de natste en meest waardevolle delen van het Merkske.

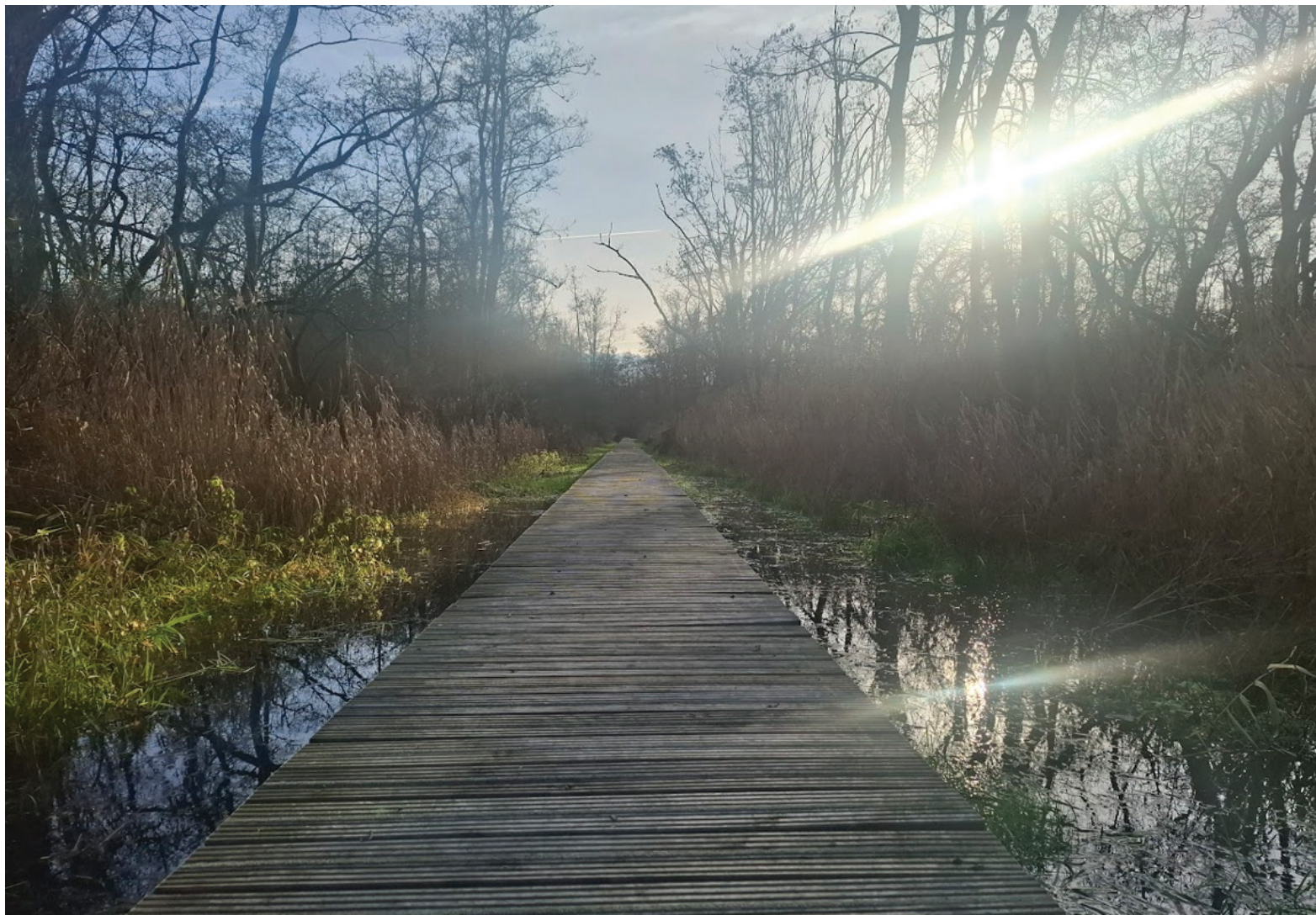
Daarom zijn bepaalde natte zones opengesteld via laarzenpaden. In sommige jaren veranderen deze echter in lieslaarzenpaden of worden ze dermate intensief belopen dat er sluippaadjes ontstaan. Vooral dit laatste is onwenselijk voor de kwetsbare natuur. Om afsluiting van deze gebieden te voorkomen, zijn wij genoodzaakt andere, vaak kostbare, maatregelen te treffen.

In 2025 leverden de terreinbeheerders in de Vallei van het Merkske aanzienlijke inspanningen om de toegankelijkheid te waarborgen. Naast regulier onderhoud zijn diverse inrichtingswerken uitgevoerd. Zo legden vrijwilligers van Natuurpunt in de Halsche Beemden 225 meter plankenpad volgens het 'Pools systeem' aan. Het Agentschap voor Natuur en Bos verving er de brug over het Merkske en verving een oud vlonderpad zodat er een 150 meter nieuw plankenpad werd gerealiseerd.

In de depressie van het Moer werd via aanbesteding 300 meter vlonderpad aangelegd.

Staatsbosbeheer verhoogde bovendien 200 meter nat pad met zand, waardoor de toegankelijkheid van de Broskens ook in nattere periodes gegarandeerd blijft.

Nieuw vlonderpad in de depressie van het Moer. (Foto: Bart Hoeymans)

kei
blank
hei
kant
zich
tegen
grens
groen
gemeente

foto: Wim Verschraegen

gedicht: Koen Verschueren

Colofon

Nieuwsbrief 'het Merkske'.
Nummer 13, februari 2026

De nieuwsbrief 'het Merkske', is een gratis nieuwsbrief voor alle geïnteresseerden.
De nieuwsbrief is een uitgave van het Agentschap voor Natuur en Bos, Staatsbosbeheer, Natuurpunt Markvallei, waterschap Brabantse delta en Provincie Antwerpen.

Deze editie werd mede gevuld door bijdragen van onze vrijwilligers. Bedankt daarvoor!

Eindredactie door Bart Hoeymans (boswachter, Agentschap voor Natuur en Bos)
Vormgeving en lay-out door Geert Brosens (vrijwilliger, Natuurpunt Markvallei)
Opmerkingen, aanvullingen op deze nieuwsbrief of bijdragen voor de volgende nieuwsbrief kunnen gemaild worden naar : bart.hoeymans@vlaanderen.be